IOAN GRIGORESCU

OBSESIA

Coperta : Iosif MOLNAR

IOAN GRIGORESCU

OBSESIA

EDITURA TINERETULUI

AVERTISMENT

Cititorule, nu citi această carte!

Cititorule, scriu pentru prima dată pagini pe care aș vrea să nu le citești. Mă vei întreba: De ce le scrii ? Straniu ! Nu pot să nu le scriu. Viu dintr-un loc unde aș vrea să nu mă mai întorc niciodată, dar spre care sînt irezistibil atras și unde, cu siguranță, mă voi întoarce. Am trăit un coșmar cumplit și nu îl pot alunga. Acolo unde am fost, am ucis în mine credințe vechi, naive, copilărești și am lăsat să se nască, pe locul lor, alte credințe.

Am vorbit cu oameni care au fost — nu ca mine, martor la un epilog întîrziat cu 15 ani — ci deținuți în lagărele morții de la Auschwitz și Birkenau. Cei mai mulți au refuzat să mă însoțească acolo și să-mi arate, au refuzat să se întoarcă fie și cu amintirea în locurile acelea. Revista căreia i-am dat manuscrisul mi l-a înapoiat, sfătuindu-mă să nu mai dezvălui încă o dată coșmarul Auschwitz-ului. Mi-a spus că oamenii au nevoie să uite, să rîdă, să se bucure de viață... Să uite... Dar eu nu pot să tac, iar oamenii nu trebuie să uite ! Am încercat să uit, dar această uitare mimată mi s-a părut lașă.

Și a mai fost un lucru care nu m-a lăsat să uit. De acolo, am luat cu mine un bulgăre de beton din zidul

unui crematoriu sfărîmat de explozii. Un bulgăre de beton cenușiu și o bucată de sîrmă ghimpată căzută din rețelele Auschwitz-ului. Am împletit sîrma în jurul bulgărelui de beton și am așezat această sumbră amintire pe un raft al bibliotecii mele. Deseori mai tîrziu, adunînd mărturii de la oameni ori citind memoriile unor foști deținuți, luam această relicvă sinistră în palmă și o priveam. Sîrma îi era ruginită, dar colții de oțel se păstrau încă ascuțiți. Piatra avea partea posterioară netedă, ușor lustruită, probabil era dintr-un perete de care s-au sprijinit mîinile oamenilor. Într-un loc, o adîncitură mică în care a crescut un strop de mușchi verde. Cînd am vrut să uit, am ascuns piatra în spatele cărților din bibliotecă. Dar prezența ei, chiar și acolo unde nu o vedeam, nu mă lăsa să uit. Am scos-o într-o seară și, ca un răufăcător, am dus-o din casă și am zvîrlit-o pe un maidan pustiu. Cînd m-am întors, aveam senzația comiterii unui sacrilegiu. A învins acest ultim sentiment. M-am întors la maidanul pustiu și am căutat piatra de la Auschwitz luminînd pămîntul cu chibrituri aprinse. Acasă, am pus-o la locul știut. Peste cîteva zile, stropul de mușchi care luase de pe maidan puțină vlagă a înverzit și mai mult și a mai crescut. Mirosea a iarbă crudă, a trotil, a fier ruginit și parcă a sînge.

Nu, n-am putut să uit. Nu voi uita niciodată.

Cititorule, dacă tu vrei să uiți, ori să nu îți mai amintești de aceasta, nu citi rîndurile mele.

Eu îmi fac datoria.

MAMA

Era sigură că se aflau acolo. De aceea, la întrebările ofițerului sovietic care elibera biletele de drum foștilor deținuți antifasciști de la Sachsenhausen, a răspuns fără ezitare, cu tonul cel mai firesc :

— La Flensburg... Trebuie să ajung acolo în cel mai scurt timp.

Ochii îi ardeau de febră, îi era frig, sufla un vînt tăios de aprilie, mantaua nemțească îmbrăcată peste halatul vărgat era veche, nu mai ținea de cald.

— N-ar fi fost mai bine să rămîneți totuși cîteva zile într-un spital ? Sînteți extenuată, aveți atîta nevoie de odihnă și îngrijire !

— Mi-e imposibil. Trebuie să plec cît mai repede... Mă voi reface pe drum și mai ales... acolo...

— Dar spuneați că sînteți poloneză. De ce cereți să fiți trimisă tocmai la Flensburg ?

— Exact, poloneză. Häftling 24.051, Alina Covalschi... Evacuată de la Auschwitz în decembrie 1944.

— Locul nașterii? Anul?

— Bytom... în Silezia Superioară... 1906. Acolo cred, însă, că nu mai am pe nimeni... Dar la Flensburg...

— Înainte de război ați locuit în Bytom ?

— Da, dar...

— Înțelegeți, noi vă asigurăm un singur drum, iar în baza dovezii noastre vi se vor elibera actele... Deci trebuie să știm de ce anume vă alegeți o altă destinație?

Femeia era hotărîtă să mintă. Se pregătise îndelung pentru acest moment. Și acum o făcea cu multă naturalețe :

— Am acolo rude. Un frate, o soră... Am primit de la ei vești tot timpul...

— Ne puteți aduce vreo dovadă ?

— Am aici o mulțime de martori !

Nu avea nici o dovadă, dar setea de a reuși îi dădea acea fermitate în ton care excludea orice îndoială.

— Să vi-i aduc ?

— Nu, mulțumesc, vă cred pe cuvînt. Unde spuneați că vreți să mergeți ?

— La Flensburg...

— Bun... Sper că vă veți descurca. Vă urez în noua viață numai reușită ! Aveți foaie de drum pentru Flensburg... Și dovada noastră... Următorul !

Alina Covalschi luă între degetele tremurătoare hîrtia și se îndepărtă. Aproape că nu-i venea să creadă că o are... Știa însă, precis că, chiar dacă nu i s-ar fi dat această bucățică de hîrtie, care deocamdată îi asigura drumul pînă *acolo*, ar fi fost în stare s-o pornească și pe jos. Nu știa cîți kilometri avea de străbătut, poate zile și nopți de drum, dar lucrul acesta n-avea nici o importanță, totul era s-ajungă și să-i dibuiască.

Avea un scop, și în cele mai cumplite momente se gîndise la el, iar aceasta o îndîrjise, o făcuse să suporte totul și să se mențină în viață. Supraviețuise groaznicului coșmar în care milioane de oameni își găsiseră sfîrșitul, numai pentru a trăi clipa aceasta, pentru a auzi spunîndu-i-se : „Du-te acolo unde vrei, caută-i și fă ce știi că trebuie făcut. Ești liberă."

Ba chiar dacă nu i s-ar fi spus acestea toate, chiar dacă întreaga lume i s-ar fi împotrivit, tot n-ar fi dat înapoi. Nu cu prețul vieții, ci cu cel al supraviețuirii trebuia să ajungă *acolo*. De un an și jumătate, de cînd reîntorcîndu-se în lagăr aflase totul, străbătuse toate

cercurile infernului pămîntesc pentru a trăi ziua în care să-și facă singură dreptate. Era slabă, lipsită cu totul de puteri, mîinile, picioarele îi erau aproape scheletice, fața i se zbîrcise ca o poamă uscată, fruntea înaltă, osoasă i se îngălbenise, părul tuns scurt, doar de două degete, îi era aproape alb. Arăta ca de șaizeci de ani, numai ochii vii, cu acea stranie sclipire de voință neabătută, dovedeau că în realitate femeia număra mult mai puțini ani.

În primele zile, atunci, după revenirea la Birkenau și după ce aflase adevărul, a vrut să se sinucidă. Avea o fiolă cu otravă ascunsă într-un loc știut numai de ea, dar cînd a căutat-o, a văzut că locul acela fusese descoperit și fiola dispăruse. A plănuit atunci să se arunce în sîrma ghimpată pe care curentul electric de înaltă tensiune o făcea parcă să vibreze. Dar în ziua cînd luase această hotărîre, în baraca în care fusese trimisă, s-a întîmplat un lucru ciudat. O tînără unguroaică, dintr-un transport sosit de la Budapesta, s-a otrăvit. Sinuciderea ei nu tulburase pe nimeni. În locul unde zilnic mureau mii de oameni, o moarte în plus nu mai avea importanță. Nu sinuciderea ei fusese acel lucru ciudat. Ci altceva: de moartea fetei auzise doctorul-șef al lagărului. Acesta era un bărbat înalt, brunet, cu fața smeadă, cu ochi de mongol, purtă mănuși albe și cizme întotdeauna perfect lustruite. A venit imediat la baracă, tunînd și fulgerînd. „Blockführer"-ul, o nemțoaică deținută de drept comun, înghețase lîngă intrare, cu mîna ridicată a salut, cu un „Heil Hitler" pe buzele care, de spaimă, nu erau în stare să scoată nici un sunet. Doctorul a văzut moarta și a cerut ca, imediat, toate deținutele să fie scoase afară. A așteptat, lovind cu cravașa în carîmbul cizmei, pînă cînd deținutele s-au înșiruit, cinci cîte cinci, în fața lui. A cerut să se facă liniște. Femeia „Blockführer", care își arătase zelul lovind în stînga și în dreapta pe cele care i se părea că nu se grăbesc îndeajuns, a tunat cu o voce bărbătească:

— Tăcere!

De altfel, nu îndrăznea nimeni să vorbească.

— Ați văzut ce s-a întîmplat în baraca voastră? strigă doctorul. S-a sinucis un om, o tînără pînă ieri puternică, sănătoasă, cu viața întreagă înainte... Cum s-a putut întîmpla așa ceva? Vă aflați într-un lagăr de muncă, știți bine. Pentru fiecare om adus aici, noi răspundem! Și iată că unul s-a sinucis. S-a sinucis sub ochii voștri și nu l-ați împiedicat s-o facă. Cum vom putea răspunde noi acum de această moarte? Căci datoria ne este egală pentru fiecare din voi, oricine ați fi și din orice țară ați fi fost aduse aici. Înțelegeți gravitatea acestui lucru?... Și-a luat viața un om. Un om de aici aflat sub grija și tutela noastră. Iar voi, voi ați asistat cu o indiferență animalică la această dramă!... Bestiilor!... Marș în baracă...

Auzind această tiradă, Alinei Covalschi nu-i veni să-și creadă urechilor. Însemna că toate cele povestite de deținuți despre gazarea și arderea a milioane de oameni nu erau altceva decît niște groaznice minciuni. Și poate că tot ce i se mai spusese încă nu fusese decît o minciună. O zi întreagă, atît ea cît și alte femei aduse numai de puțin timp în lagăr, trăiră cele mai febrile îndoieli și speranțe. A doua zi, după apelul de seară, li s-a ordonat din nou să iasă din baracă. Le-au înconjurat cîteva zeci de soldați SS însoțiți de cîini lupi. Erau și vreo șase ofițeri, iar între ei doctorul. „Sortirung!" Cuvîntul acesta a trecut ca un fior de groază prin întreg convoiul. Zvonul că seara se va face o nouă selecționare a deținutelor se auzise încă din timpul zilei. Dar cele mai multe n-au vrut să creadă sau au primit vestea cu apatie. În schimb „veteranele" lagărului, mai experimentate, și-au înnegrit părul prematur încărunțit cu funingine luată de pe coșul sobei și și-au scos din cele mai tainice ascunzători cojile uscate de pîine, special pregătite, pe care au început să le rontăie pentru a-și înroși limba albită și umflată de avitaminoză. Acum, cînd groaznicul zvon se adeverise, spectacolul i se părea Alinei grotesc și plin de ridicol. Femei scheletice, îmbătrînite înainte de vreme, cu părul înnegrit cu funingine, treceau prin fața ofițerilor făcînd sforțări să calce cît

mai tinerește și arătîndu-și, cu sinistre zîmbete crispate de spaima morții, gingiile pline de răni. Doctorul, același care le vorbise în ajun, se învîrtea printre deținute, îmbrăcat într-un halat de o albeață imaculată. În fața unora se oprea, le privea de aproape și le spunea:

— Fă zece pași înainte și înapoi!

Același lucru i l-a spus și Alinei. Ea a ascultat, îndeplinind totul mașinal. În timp ce căuta să pășească egal, drept, fără să se clatine, se întreba de unde are atîta putere încît să se poată ține și să nu-i sară cu ghearele în gît. La urmă, cel ce o privise ca pe un animal supus dresării, i-a spus zîmbind cu dispreț:

— Întoarce-te în baracă!

Din ușă, Alina l-a auzit strigînd:

— Atențiune! Cine poate fugi, să fugă pînă la poartă!

Femeile au țîșnit din loc ca niște fiare.

A fugit și Alina! A alergat îngrozită, ochii i s-au umflat în orbite, respirația i-a devenit tot mai șuierătoare, pașii i se împleticeau, vedea multe femei căzînd, altele călcînd peste ele și poarta era încă departe, încă o sută de pași, încă optzeci, încă cincizeci... Alerga din răsputeri, fixînd-o cu ochi tulburi, amețiți, parcă încercînd s-o hipnotizeze să nu se închidă tocmai atunci, căci cine nu apuca să treacă dincolo de ea înainte ca doctorul să facă semnul așteptat de portar, era trimis la gazare... Încă douăzeci de pași, încă zece... Au mai rămas numai cinci... patru... Va mai putea oare? A ajuns! A trecut de poartă...

Poarta s-a închis.

Cele care au căzut pe drum ori cărora lipsa de putere le-a făcut pașii șovăitori, s-au întors lîngă baracă și, resemnate, au început să aștepte. Nu mai aveau putere nici măcar să plîngă. Cîteva s-au tîrît spre sîrmele prin care circula curentul ucigător. Supraveghetoarele „capo" le adunau pe cele căzute și cu lovituri de bîtă le alungau spre baracă.

Doctorul s-a îndreptat spre poartă, a trecut dincolo și s-a oprit între deținutele care reușiseră să ajungă

la timp. A început desăvîrșirea selecționării prin aceeași frază pe care Alina o auzise de la deținute, dar pe care se încăpățînase să n-o creadă:

— Poate că acum chiar o să vă dezbrăcați?

Și a început alegerea. Care pentru moarte, care pentru viață. Doctorul făcea treaba aceasta cu totul relaxat, ca pe ceva cotidian și îndelung cunoscut. Alegea femeile fluierînd. Fluiera melodii de Beethoven și Wagner: „Coriolan" și „Maeștrii cîntăreți"...

Alina ar fi vrut să fie trimisă între nefericitele care peste numai un ceas, poate chiar mai puțin, aveau să afle totul, absolut totul, plătind pentru aceasta prețul suprem. Ar fi fost gata, numai să poată afla adevărul. Auzise încă din prima zi cînd i se povestise despre gazări și crematorii, despre o tînără evreică olandeză care, din ușa camerei de gazare, le-a strigat SS-iștilor: „Știam de la bun început că sîntem aduse la Auschwitz pentru exterminare. Am evitat să fiu aleasă între cele capabile de muncă, luînd cu mine doi copii străini. Am vrut să trec prin totul și să văd cu luciditate ceea ce faceți cu oamenii. Cred că acum nu va mai dura mult. Rîndul următor e al vostru. Pe curînd!" Alina ar fi făcut la fel. Dar a fost trimisă înapoi, în baracă. De acolo a privit pe fereastră cum fostele ei tovarășe de suferință erau urcate în camioane și duse spre pădurea care înconjura lagărul. În baraca golită, SS-iștii au descoperit o fetiță de vreo șase ani, scăpată ca prin minune de selecționările anterioare. Fetița fusese atît de bine ascunsă, încît nici Alina, care se afla de aproape două săptămîni acolo, nu știa nimic de existența ei. Doctorul s-a uitat la fetiță zîmbind cu bunătate. A întrebat-o:

— Ce-i, micuțo? Mama ta e rea și te-a lăsat singură? A vrut să mori de foame?... Vai, vai, ce mămică rea ai tu! Aduceți-mi lapte de la bucătărie!

Cînd i s-a adus cana cu lapte, a luat-o și a dat-o fetiței.

— Bea! Doar vrei să crești mare și să ai putere, nu?

Femeile priveau la această scenă ca la o minune.

Dar cînd camionul negru a revenit din pădure pentru a fi din nou încărcat, doctorul cu cap de mort pe chipiu a apucat fetița de picioare și a aruncat-o înăuntru.

— Hei, prindeți-o! Fetița merge cu voi.

Cana cu lapte s-a răsturnat în noroiul frămîntat de saboții care nu mai aveau să lase urme la Birkenau.

Atunci în sufletul Alinei locul dorinței de moarte a fost luat de o sete de viață și răzbunare aproape vecină cu nebunia. A trecut prin tot ce se putea trece pentru a nu mai exista. Și totuși trăia!

Munca de sclav în mlaștinile de pe valea rîului Sola, detașamentul de pedepsire pentru că încercase, împreună cu alte deținute, să salveze de la moarte un prunc nou născut și pe mama lăuză, tifosul, dizenteria, bătăile, scenele de infern pe care le vedea zilnic și care au scos din minți nu un singur om... Vedea de la fereastra barăcii, în fiecare seară și dimineața în zori, convoiul jalnic de orbi care se întorceau de la lucru, ținînd mîna unul pe umărul celuilalt și bocănind cu saboții de lemn pe drumul dintre rețelele de sîrmă... Erau oameni puternici care, cu cîteva săptămîni în urmă, nici măcar ochelari nu purtaseră, dar care au fost selecționați pentru munca la uzinele Dora din Auschwitz, unde se fabricau teribilele bombe zburătoare V-1 și unde, în cel mult șase săptămîni, acidul le mînca vederea... Îi vedea după acest răstimp făcînd ultimul drum, ținîndu-se de umeri, spre crematoriile din pădure. A doua zi convoiul era înlocuit de altul, de astă dată plin de bărbați sănătoși, care călcau în marș, convoi condus de orchestră, dar care, după șase săptămîni, avea să treacă prin pădure la fel ca cel din ajun.

Apoi apropierea sfîrșitului, iarna lui '944, speranța că libertatea este aproape... Evacuarea... Străbătuse sute de kilometri prin ger și zăpadă, traversase toată Silezia, trecuse Oderul, tăind Germania, pînă la Sachsenhausen. Făcuse tot acest drum susținută de

convingerea că, cu fiecare pas, e mai aproape de locul acela unde cei căutați trebuiau să vină. Știa bine că n-aveau unde se duce în altă parte și că doar acolo vor căuta să se ascundă. Sfîrșitul era inevitabil, înțelesese aceasta din debandada pe care o vedea pretutindeni, din rîurile de convoaie care se tîrau desperate spre apus, din șirurile nesfîrșite de deținuți scoși din lagărele evacuate și împinși cu forța spre adîncul Germaniei. Citea în tot ce întîlnea, pe fețele oamenilor, în aspectul satelor și orașelor, în accesele de furie ale SS-iștilor, că înfrîngerea era aproape.

A ajuns la Sachsenhausen. În lagărul suprapopulat, lipsit de cele mai primitive condiții de trai, oamenii cădeau ca muștele. Cînd sovieticii au eliberat lagărul, au găsit acolo mult mai multe cadavre decît supraviețuitori.

Și iată, acum părăsea și acest ultim loc de chinuri și suferințe. Învinsese. Trăia. Avea o foaie de drum care îi asigura călătoria pînă *acolo*. Ieși pe porțile lagărului, amețită de aerul curat de primăvară, amețită de bucurie, amețită de libertate. Ducea un săculeț legat de spate cu sfori, în care pusese merindele date de sovietici și ceva îmbrăcăminte rămasă de pe urma morților.

A găsit ușor gara. În trenul ticsit, în care călătoreau spre locurile lor natale sute de foști deținuți și prizonieri de război, a înțeles cît de straniu era drumul ei în comparație cu al celorlalți din vagon...

*

Fusese arestată în martie 1942, cu întreaga familie — soțul și cei patru copii — o dată cu toți locuitorii blocului lor din Bytom. După două săptămîni de arest în închisoarea locală, au fost duși ca ostatici la Auschwitz. În pivnița casei lor, prin răsuflătorile care dădeau într-o mică curte interioară, închisă din toate părțile, fuseseră aruncați doi ofițeri SS împușcați de partizani. Drept pedeapsă, casa a fost arsă, apoi rasă

de pe fața pămîntului, iar locatarii blocului au fost luați și duși în lagăr. Mai întîi li se spusese că dacă în două săptămîni ucigașii nu vor fi dați în vileag, toți locatarii blocului vor fi executați. Timpul a trecut. Nu s-a descoperit nimic. În dimineața cînd au fost scoși din celule și încărcați în camioane, au crezut că își trăiesc ultima lor zi. Două zile au fost ținuți într-o baracă comună, fără paturi, pe pămîntul gol, fără apă și fără mîncare. La sfîrșitul celei de a doua zi au fost scoși afară și despărțiți. Femeile bune de muncă într-o parte, bărbații într-alta, bătrînii și copiii separat. Li s-a spus că vor trăi în lagăre deosebite, iar copiii și bătrînii într-un lagăr special, pentru convalescenți.

...Se aflau în curtea lagărului-carantină. Alina îl strîngea în brațe pe cel mai mic dintre copii și, pentru că acesta tremura, slăbit de inaniție și de frig, tatăl se dezbrăcase de haină și îl învelise cu ea. În fața mamei s-a oprit un ofițer cu monoclu, îmbrăcat peste uniformă cu un halat alb. Avea mănuși albe, halatul îi era scrobit, cizmele îi străluceau.

— Cred că permiteți, doamnă — și ofițerul a făcut semn unui soldat să-i ia copilul din brațe.

— Nu, vă implor, domnule ofițer! El e atît de plăpînd!... Lăsați-mi-l!

— N-aveți nici o grijă, nu i se va întîmpla nimic rău — i-a răspuns ofițerul.

— Dar... noi n-am făcut nimic... Am fost luați ostateci pentru un lucru de care sîntem complet străini.

— Asta nu mă privește pe mine. Eu sînt medic. Trebuie să vă amintesc unde vă aflați? Soldat, fă regulă odată!

— Pentru Dumnezeu, unde mi-i duceți?

— Looos!... Looos!...[1] mai strigă ofițerul doctor. Există și gemeni între copii?

Alina îi împinse înainte pe Stepan și Vladislav.

— Sînt gemeni? întrebă ofițerul.

— Da, gemeni, domnule, mi-i lăsați măcar pe ei?

— La ce bun atîta panică?... Doar nu mergeți decît

[1] Repede... Repede...

la baie și la dezinfecție. N-o să vă putem vîrî împreună cu copiii, sau bărbații și femeile la un loc!... Înțelegeți doar, Reichul n-a putut încă construi băi individuale în lagărele de concentrare pentru antifasciști... Spuneți că sînt gemeni?

— Da, domnule, nu li se întîmplă nimic rău, nu-i așa?

— Vă asigur, doamnă!... Păstrați-vă calmul! Totul va decurge în cea mai perfectă ordine. Pe cuvîntul meu de ofițer!

Și convoaiele s-au pus în mișcare.

De atunci, Alina Covalschi nu i-a mai văzut pe ai săi. Niciodată, nici măcar o singură dată, doar numai în vis, în visele în care realitatea de acum dispărea, lăsînd în locul ei realitatea de altădată.

A fost dusă într-o clădire specială, unde noilor sosiți li se completau formularele de intrare în lagăr. Dar înainte de a fi tunsă, cu Alina s-a întîmplat un lucru ciudat. S-a apropiat de ea o femeie îmbrăcată în uniformă SS, a privit-o din toate părțile și a început s-o întrebe:

— Cum te cheamă?

— Alina Covalschi.

— Cîți ani ai?

— 34.

— Vorbești bine germana?

— Da, din copilărie...

— Ești dintre ostaticii de la Bytom?

— Da.

— Cîți copii ai avut?

— Patru... Vă implor, trebuie să-mi spuneți, știți unde mi-au fost duși?

— Ține-ți gura! Aici numai eu întreb. De ce boală ai suferit?

— De nici una... Doar în copilărie, de pojar...

— Ți-ai alăptat singură copiii?

— Da, cum altfel?

— Ce școală ai?

— Patru clase de liceu...

— Ce-ți făcea bărbatul înainte de arestare?
— Era funcționar la o mină.
— Tot silezian?
— Da, vorbește și el nemțește...
— Cunoști bine menajul?
— Mi-am ținut singură casa...

Cînd au luat-o la tuns, nemțoaica i-a spus frizerului deținut:

— Doar scurtează-i părul, dar n-o tunde de tot. Am nevoie de ea!

I s-au lăsat și hainele. După ce toată procedura a fost completă, nemțoaica în haine ofițerești, care tot timpul n-o slăbise din ochi și o arătase și doctorului iar acesta încuviințase din cap, o luă cu ea.

— Hai cu mine! Ești norocoasă. Să vedem dacă treci și acest examen... Știi să mergi pe bicicletă?

— Da.

— Cu atît mai bine.

I s-a dat o bicicletă, nemțoaica a încălecat pe alta și, după ce la poartă nemțoaica a arătat o hîrtie, au ieșit din lagăr. Au mers așa vreo trei-patru kilometri, pe un drum nepietruit, printre ogoare proaspăt arate, au trecut prin apropierea gării de la Auschwitz, mai tîrziu pe lîngă niște blocuri vopsite în culorile vărgate ale camuflajului, cu cruci mari, roșii, pe acoperișuri, blocuri în care se aflau locuințele garnizoanei SS, au lăsat în urmă alte blocuri, de astă dată din cărămidă roșie netencuită, înconjurate de rețele triple din sîrmă ghimpată și s-au oprit în fața unei vile cu un singur etaj, așezată în mijlocul unei grădini înconjurate de un zid înalt.

— Descalecă! Am ajuns! i-a strigat nemțoaica.

Vorbi ceva cu santinela de la poarta vilei, îi arătă hîrtia pe care o scosese la ieșirea din Birkenau și intrară. După ce o lăsă în grija santinelei, nemțoaica urcă scările și sună la intrarea în vilă. I se deschise și după cîteva minute ieși, însoțită de o femeie încă destul de tînără, cu trăsături rigide, cu ochi severi,

îmbrăcată într-un capot înflorat, cu o pieptănătură simplă, de zi.

— Asta?

— Da.

— Apropie-te! s-a adresat ea Alinei.

Întrebările, aproape aceleași cu cele puse de nemțoaică, s-au repetat. Au chemat-o în casă. Era o vilă poloneză construită înainte de război, dar interiorul ei era aranjat după tipicul german: mobile grele, de stejar mat, așezate pe lîngă pereți, covorul în mijloc, aproape liber, puține tablouri, gravuri și, pentru acel anotimp, surprinzător de multe flori. O scară simplă de lemn ducea la primul etaj, iar din holul de la parter se deschideau cîteva uși. Alina începu să înțeleagă de ce fusese adusă aici. Ultima întrebare pusă de stăpînă nemțoaicei care o adusese o lămurise definitiv.

— Crezi că va fi mai brează ca cealaltă?

— Sper... Depinde mult de ea. Cred că înțelege cît trebuie să datoreze acestui noroc... Să știți, silezienele sînt femei curate...

A rămas. A fost supusă și s-a dovedit atît de pricepută, încît toți ai casei au acceptat-o. Încă din prima zi i s-au prezentat copiii. Erau patru; Herman, cel mai mare, avea pe atunci 11 ani, semăna mult cu „domnul" și îi plăceau caii și rolul de comandant în toate jocurile. Urmau apoi două surori, cu caractere aproape opuse: Mutzi, de nouă ani, fandosită și răsfățată, și Lilli, de șapte ani, o fetiță firavă la înfățișare, dar cu multă energie, veșnic curioasă, plină de deprinderi practice. Ultimul, Johann, un băiețel de numai patru ani, îi amintea în chipul cel mai duios, dar și cel mai dureros, de cel mai mic băiat al ei, Rudi, care era de aceeași vîrstă.

Pe stăpînă-sa o chema Hedwig, dar „domnul" îi zicea Inge. Era o femeie energică, îi plăcea să se comporte sobru, vorbea des despre menirea familiei germane, spunînd că numai o familie numeroasă poate binemerita de la patrie. Despre „domnul" știa prea

puține, îl vedea destul de rar, dar deși pătruns de gravitate, aspru și neînduplecat cînd venea însoțit de vreunul sau mai mulți subalterni, cu copiii era duios, îi răsfăța, și în zilele de sărbătoare cînd stătea mai mult cu ei le satisfăcea orice dorință. Mergeau împreună la grajduri, îi lua pe cal, îl învăța pe Herman călăria, îi arăta cei mai inteligenți cîini dresați și încerca să le explice metodele de dresare. În majoritatea timpului era însă adînc preocupat, venea acasă noaptea tîrziu, uneori pleca înainte de lăsatul zorilor și deseori, după astfel de ieșiri, Alina înțelegea că gonise departe, pe cal, căci hainele îi erau stropite de noroiul zvîrlit de copite. Ea trebuia să le curețe de fiecare dată.

Știa că „domnul" e comandantul Auschwitz-ului și înțelegea că acest post e foarte înalt, din felul plin de curtenie cu care îl înconjurau toți, pînă la ultimul om, pe el, pe soția și pe copiii lui. O dată, unul din deținuții-grădinari, care făceau pe peticul dė pămînt din jurul vilei adevărate minuni botanice, i-a arătat Alinei, care se afla cu copiii în curte, avionul personal al comandantului, rotindu-se pe deasupra lagărului.

— Știi cum îi spun deținuții comediei ăleia cu care „domnul" inspectează din aer lagărele?

— Cum?

— Sicriul! Și-l arată unul altuia și își zic: „Uite, iar ne zboară sicriul pe deasupra capetelor!"

— De ce așa?

— Lasă, ai să afli tu!...

Prima dată a întrebat-o pe Frau Hedwig despre soarta copiilor ei la aproape o săptămînă de la venirea în casa lor, într-o clipă în care stăpîna, înveselită de jocul nevinovat al fetițelor, părea a fi pătrunsă de bunătate.

— Știu, te-am văzut plîngînd deseori... N-ai pentru ce. Ei se află în mîini bune, nu li se poate întîmpla nimic rău. Sînteți numai niște ostatici, s-ar putea ca în orice clipă criminalii de la Bytom să fie prinși și atunci voi veți fi puși în libertate...

— Aș vrea atît de mult să-i văd... Sînteți mamă, cred că mă înțelegeți... Văd aceasta pe chipul dumneavoastră... Măcar o clipă de i-aș vedea, o singură clipă... Și tatăl lor, de-ar putea afla unde sînt...

— Îl voi întreba pe Rudolf... Nu vreau să te dezamăgesc, dar știu că va fi aproape imposibil... Aici e un regim special pentru deținuți, există ordine severe a căror încălcare se pedepsește aspru... Totuși voi încerca, pentru tine.

A îndrăznit s-o mai întrebe abia după trei zile.

— M-ai pus într-o situație neplăcută. Lui nu-i place să intervin niciodată pentru deținuți... Nu se poate face nimic, absolut nimic! În nici un caz acum, nu se poate... — și văzînd-o pe Alina izbucnind în plîns, adăugă: Le poți scrie din cînd în cînd, bineînțeles, foarte rar, cît mai rar. Le vom face și un pachet și voi aranja eu ca să-l primească...

— Vă mulțumesc, doamnă! O, cît sînteți de bună! Dumneavoastră înțelegeți o mamă îndurerată, vă mulțumesc din inimă...

Și Alina i s-a aruncat la picioare, sărutîndu-i marginea rochiei.

Inge o privea înduioșată, dar în același timp se putea citi pe chipul ei că scena mai mult îi displace. O dădu la o parte cu un gest sever.

— Ei, lasă, lasă, facem și noi ce putem, doar sîntem oameni, avem și noi inimă, deși ordinele sînt cu totul altele... Hai, lasă, uite cîtă treabă te așteaptă... Deseară avem musafiri și ai încă mult de lucru.

În aceeași noapte, după ce ultimii oaspeți au plecat, Alina a scris băieților ei prima scrisoare:

„Dragii mamei, iubiții mei băieți,

Mama voastră a fost nevoită să vă părăsească. Ați rămas singuri în locuri străine, între oameni străini, care sper că vor fi buni cu voi, căci poate și ei au cunoscut vreodată cît de mult înseamnă lipsa dragostei de mamă pentru copil și vă vor ajuta să rezistați. Nu știu nimic despre voi, dar cred cu toată puterea că

sînteți sănătoși, că vă ajutați unul pe altul și, mai mult decît orice, cred că ne vom revedea curînd și că din nou vom fi împreună, acasă, din nou sub ochii mei care au secat și nici putere să plîngă nu mai au.

Ajutați-vă unul pe altul, ca să puteți suporta greaua încercare prin care noi cu toții trecem. Ajutați-vă după slabele voastre puteri și fiți întotdeauna siguri că eu și dragul vostru tătic trăim numai cu gîndul la voi și numai speranța că trăiți și sînteți sănătoși ne ajută să rezistăm.

Marian, băiatul meu cel mai mare, băiatul meu de nădejde, acum toate grijile pentru frații mai mici cad pe umerii tăi încă atît de slabi, dar atît de greu încercați. Încă nu îți sosise timpul să pășești singur în lume. Dar soarta cea crudă te-a forțat să faci acest lucru mai devreme. Și lumea în care ai fost nevoit să pășești este alta decît cea pe care ți-o pregăteam noi, o lume care poate lăsa urme adînci în cruda ta inimă. Păstrează-ți inima neîntinată. Fii un om drept, săritor. fii pentru frații tăi mai mici, acum, cînd trebuie să stăm despărțiți, bun și puternic ca tatăl și mama lor la un loc. Prea de timpuriu te-a împovărat soarta, dar eu știu că tu vei învinge, întotdeauna ai fost capabil și ai dovedit multă bărbăție. Să știi că inima mamei bate alături de a ta și în orice împrejurare gîndul ei bun îți luminează calea.

Vladic și Stepan, iubiții mei gemeni, aveți atîtea trăsături comune, încît mama voastră nu vă poate despărți pe unul de altul și vă vede întotdeauna alături. Fiți buni și cuminți, ascultați-l pe fratele vostru mai mare și ajutați-l în tot ceea ce trebuie să facă pentru voi. Sînteți prea mici pentru a pricepe noua voastră situație. Poate asta vă și ajută să vă adaptați mai repede. Rămîneți legați unul de altul de aceeași dragoste copilărească, curată, plină de căldură. Aveți grijă să nu răciți, nu ieșiți afară dezbrăcați, nu beți apă prea rece, dormiți alături și încălziți-vă unul pe altul. Mama voastră vă vede mereu, să știți că ea e aproape și știe ce băieți buni și ascultători are.

Micul meu Rudi, dragul meu cel mai mic, inima mi se frînge cînd mă gîndesc la tine. Eşti cel mai plăpînd dintre toţi, mama ta a avut atît de puţin timp pentru a-ţi cunoaşte micul tău suflet! Nu plînge, fii vesel şi jucăuş ca acasă, ajută-i pe fraţii tăi prin veselia ta nevinovată, dar atît de caracteristică ţie, să treacă cu bine prin ceasurile acestea grele.

Acum mama voastră nu vă mai poate spune nimic. Vă va trimite poate ceva lucruşoare de la copiii doamnei bune care o ocroteşte şi care a ajutat-o să vă poată vorbi. Să aveţi grijă să le folosiţi bine, acum e încă frig şi puteţi răci uşor. Tu, Mariane, nu-i lăsa pe băieţi să fugă prea mult, de altfel nici nu ştiu dacă, acolo unde sînteţi, aveţi unde fugi, nu ştiu unde dormiţi, ce mîncaţi şi ce sînteţi puşi să faceţi. Inima mea îmi spune însă că, în curînd, mai curînd decît credeţi voi, vom fi din nou împreună. Tu, Mariane, ia-i în braţe pe fraţii tăi mai mici, ţine-l pe Rudi lîngă tine, ocroteşte-l la pieptul tău de bărbat-copil şi povesteşte-i despre mama lui, cu inima frîntă de dor şi dragoste, despre tăticul lui bun, care se va întoarce curînd şi din nou îi va învăţa cele mai frumoase jocuri.

Încă o dată vă rog pe voi toţi, copiii mei greu încercaţi, ţineţi-vă mereu alături şi aveţi grijă unul de altul. Sînt mereu cu gîndul la voi.

MAMA".

Ingei i-a dat scrisoarea a doua zi, după somnul de după amiază.

— Ce e asta?

— Scrisoarea... Pentru băieţii mei. Mi-aţi promis că le-o veţi trimite.

— A, da... îmi amintesc. Ce să fac, trebuie să mă ţin de cuvînt. Le-ai făcut şi pachetul?

— Nu, eu n-am nimic...

— Îţi dau eu... După ai mei rămîn atîtea lucruri!... Cîţi ziceai că ai?

— Patru.

— Mari?

— Cel mai mare e de doisprezece ani, apoi doi gemeni de opt ani și Rudi, cel mai mic, de numai cinci anișori.

— Ai și gemeni? Serios? Rudolf a vrut mult să-i nasc gemeni. N-am reușit niciodată. Păcat! Vezi, și Dumnezeu ăsta nu știe cui să-i dea...

— Ce-or fi făcînd ei acum?

— De gemeni să n-ai nici cea mai mică grijă. Există un ordin special care îi privește, și un doctor care se ocupă exclusiv de ei. Au tot ce le trebuie.

— Vă mulțumesc, doamnă.

— De ce mie? Germaniei să-i mulțumești. E o țară cu inimă, singura țară cu inimă mare, mă poți crede pe cuvînt. Hai să-ți dau lucrurile!

Au ales dintr-un cufăr cu lucruri pentru copii, un maldăr de îmbrăcăminte. Erau acolo haine pentru toți. Și pentru Marian, și pentru Vladic și Stepan, și pentru micul Rudi, care fusese luat de acasă numai într-o flaneluță subțire și pe care probabil că îl stînjenea grozav haina tatălui, largă și lungă pînă la pămînt, în care acesta îl înfășurase înainte de despărțire.

Chiar Alina a făcut pachetul, l-a strîns îndelung la pieptul ei, l-a sărutat și l-a dat doamnei.

— Le vei putea scrie regulat, o dată la două-trei luni, bineînțeles dacă blestematul ăsta de război va dura atît de mult sau dacă nu vor fi găsiți ucigașii aceia, pentru care trebuie să plătiți voi.

În cele douăzeci de luni petrecute în casa comandantului, Alina a trimis băieților ei unsprezece scrisori și tot atîtea pachete. Cînd o vedea mai deprimată, în ajunul vreunei sărbători sau cînd era mai multă treabă de făcut, Inge îi spunea că acum le poate scrie, că din nou le poate trimite ceva. Alina era în stare să facă orice pentru a le răsplăti stăpînilor bunătatea. Le distra copiii, le făcea jocuri învățate de ea pe furiș în zilele pline de lumină, cînd tatăl copiilor ei se juca în curte cu Vladic, cu Stepan, cu Marian, ori cu micuțul Rudi... Le ajuta la lecții, deși știa că lucrul acesta nu îi putea fi pe plac doamnei Thomsen, profesoara copiilor,

femeie cu multă influență în casa comandantului, bună prietenă a stăpînei.

Cînd copiii comandantului erau bolnavi, ea îi veghea ziua și noaptea, îngrijindu-i ca pe propriii ei copii. Alina trăia, la căpătîiul copiilor alteia, emoțiile încercate de orice mamă cînd își vede pruncul cuprins în ghearele febrei.

O dată, toamna, cînd cel mai mic copil al comandantului, Johann, făcuse o aprindere la plămîni, a fost chemat la consult doctorul cu monoclu și cizme lucioase, pe care Alina îl cunoștea de pe rampa de la Birkenau. Doctorul a controlat starea copilului și în cele din urmă a spus, zîmbind cu eleganță:

— Criza va trece în seara aceasta, doamnă. Copilul trebuie însă în permanență vegheat. Să i se dea picăturile din oră în oră și să fie primenit cu regularitate. Nu fiți îngrijorată, va trece fără urme, vă asigur.

— De-ați ști, domnule Hans — i-a spus atunci Frau Hedwig lăcrimînd — el e pentru Rudolf lumina ochilor... Sărăcuțul, mi se sfîșie inima de mila lui.

Doctorul a răspuns atunci rîzînd:

— Peste trei zile va zburda prin curte. Totul e să-l vegheați cu grijă în noaptea asta...

Alina îl privea pe doctor ca hipnotizată. Cînd l-a văzut ridicîndu-se de lîngă copil, s-a apropiat de el cu ochii sclipind de nădejde. I s-a aruncat la picioare implorîndu-l:

— Vă mai aduceți aminte de mine, nu-i așa, domnule doctor? Am fost adusă anul trecut cu un transport din Silezia, vă mai amintiți, desigur? Aveam patru copii, m-ați asigurat că nu li se va întîmpla nimic rău... Spuneți-mi, sînt sănătoși, nu?

Doctorul s-a uitat mirat spre Frau Hedwig.

— Ce e cu ea?

— Alina! Ai înnebunit? De copiii tăi e vorba acum? Las-o, doctore... Are patru copii în lagăr și i-am spus, ca și dumneata, că nu li se poate întîmpla nimic rău... Doar au fost încredințați Germaniei!

— N-auzi? i-a spus atunci doctorul Alinei. Dacă doamna zice că nu li se poate întîmpla nimic!

— Nu mă lăsați, doctore, spuneți-mi, doar dumneavoastră îi vedeți, poate n-ați uitat de ei, ce fac, sînt sănătoși?

— Cine?

— Copiii mei... Îi știți doar... Marian... Stepan...

— De unde să-i știu? Cîți copii ne trec nouă prin mînă!... Acum ai grijă de micuțul acesta. Valorează cel puțin cît o mie dintr-ai voștri. Și către Frau Hedwig: E de nădejde?

Frau Hedwig l-a scos pe doctor din cameră, ținîndu-l de braț și vorbindu-i ceva în șoaptă.

A doua zi, Alina i-a adus stăpînei o nouă scrisoare.

— Ce-i asta? a întrebat-o Frau Hedwig.

— V-aș ruga, e poate ultima...

— Nu ți-am spus că întreci măsura?

— Nu le-am mai scris de mult nimic...

— Le-ai scris acum o lună! Asta e a zecea...

— Da, a zecea... În douăzeci de luni.

— Ai noroc că Johann se simte mai bine... Și că nu vreau să te mai văd miorlăind, incapabilă să te miști tocmai acum, cînd avem atîta treabă... Te pomenești că mai vrei și pachet!

— Nu v-am cerut niciodată, dar de fiecare dată ați fost așa de bună! Cred că sărmanii mei copii se roagă în fiecare seară pentru dumneavoastră...

— Ei lasă, lasă... Hai!

Alina a urmat-o pe Hedwig în camera-dulap pe care stăpîna o ținea mereu încuiată. Frau Hedwig a început să scoată dintr-un cufăr îmbrăcăminte pentru copiii Alinei. I-a aruncat în brațe rînd pe rînd cămăși, flanele, hăinuțe. Dar deodată Alina a lăsat să-i cadă lucrurile din brațe, reținînd numai unul, o flanelă albă, cu bordură înflorată pe care era sigură că a mai avut-o o dată în mînă, tot aici, și că i-o trimisese lui Rudi. O cunoștea bine, mai ales că îi cususe cu mîinile ei un nasture de altă culoare.

— Ce e cu tine? s-a răstit atunci la ea Frau Hedwig. Ce-ai rămas așa?

— Priviți!... Cum a ajuns asta din nou aici? E flanela pe care i-am mai trimis-o o dată lui Rudi.

— Aiurezi! i-a strigat Hedwig, smulgîndu-i flanela din mînă și aruncînd-o înapoi în cufăr. Poate să fi fost una la fel... Aceea aparținuse lui Lilli... Aceasta e a doua, te asigur, a purtat-o Mutzi, le-am croșetat chiar eu pe amîndouă la Baden-Baden, înainte de război, cînd am fost acasă la părinții lui Rudolf... Hai, de ajuns, ce ai rămas așa ca de lemn? Strînge-ți lucrurile și fugi de le fă pachetul! Doar știi cîtă treabă ai azi!

De unsprezece ori Alina a împachetat lucruri pentru copiii ei din lagăr, lucruri de căpătat pe care mai înainte le-a scăldat în lacrimi și le-a acoperit de sărutări. Le-a scris copiilor scrisori lungi, le-a dat mereu sfaturi, le-a promis că se vor vedea curînd, i-a încredințat că numai convingerea că ei sînt în viață o ajută să reziste.

N-a primit niciodată nici un răspuns.

Într-o zi mohorîtă de toamnă tîrzie, Alina a ieșit din curtea vilei cochete din Auschwitz sub escorta unui soldat înarmat. În curtea vilei o echipă de deținuți supravegheați de o trupă SS încărcau bagajele comandantului în două camioane. În fața casei aștepta o limuzină mare, neagră, de opt persoane. Comandantul fusese numit șef al unui serviciu din inspectoratul lagărelor de concentrare și se muta urgent la Berlin.

Alina, îmbrăcată așa cum fusese adusă acolo, pășea prin noroiul drumului urmată de soldatul care mergea plictisit tot potrivindu-și cînd casca, cînd arma pe umăr, toropit de zarea plumburie, încețoșată. Vila a rămas în urmă, femeia a trecut în tăcere pe același drum pe care îl făcuse în direcția inversă cu aproape doi ani în urmă. În dreptul rețelelor de sîrmă ghimpată ale Auschwitz-ului, femeia și soldatul au fost ajunși din urmă de limuzina neagră în care se vedeau toți cei ai casei, de unde Alina abia plecase.

În față, lîngă șofer, stătea comandantul, cu cozorocul chipiului tras pînă la rădăcina nasului, încît nu i se vedeau decît maxilarele puternice, buzele subțiri și bărbia proeminentă; alături de el se afla Johann, în spate Frau Hedwig și fetele, iar pe canapeaua din fund doamna Thomsen și Herman, care privea rigid undeva, înainte. Dintre toți, numai Johann a văzut-o pe Alina.

— Mamă, uite-o pe Alina, pe ea de ce n-o luăm cu noi?... Alina, Alina... unde o duce, tăticuțule?

Mașina a trecut. Soldatul a salutat cu mîna întinsă, iar Alina a privit lung în urma ei. Au urmat, unul după altul, cele două camioane, gemînd sub greutate.

...Își amintea de înapoierea sa în lagăr, în acea zi de toamnă tîrzie, cînd, după ce escorta o predase unei „Blockfuehrer", ea a început să-și caute cu înfrigurare copiii. Seara, în baraca în care fusese repartizată, a trecut de la un prici la altul, întrebînd deținutele dacă știu ceva despre copiii ei.

— Ce caută? a auzit la un moment dat o voce. Patru copii? Aici? Asta ori e nebună ori, într-adevăr, nu știe unde se află.

— Ba nu — a încercat Alina să vorbească mai cu convingere — sînt aici, le-am scris de unsprezece ori, le-am trimis și ceva îmbrăcăminte...

— Aici nu există copii... În tot lagărul nu există... Poate au fost duși în altă parte.

— Există, știu precis că există... Hei! strigă Alina, cuprinsă brusc de desperare — nu e nimeni aici din Bytom?

— Gura! La culcare!

— Cine e nebuna aia care zbiară?

— Puneți-i pătura în cap!

— Totuși, poate e cineva din Bytom! mai strigă Alina și izbucni în plîns.

S-a apropiat de ea o femeie scheletică, cu ochii înfundați în orbite, și, apucînd-o de braț, a tras-o deoparte.

— Eu sînt... În baraca asta, numai eu. Mai sînt cîteva de la noi în alte barăci.

— Ești de mult aici?

— De douăzeci de luni.

— Înseamnă că ai fost adusă în același transport cu noi...

— Poate. N-au fost prea multe transporturi din Bytom...

— Atunci erau mulți, aproape o stradă întreagă... la 16 sau 17 august 1942...

— Exact... la 16 august. Poți să uiți data asta?

— Deci știi ceva! Desigur, trebuie să știi! Dumneata ai fost tot timpul aici, e imposibil să nu fi auzit nimic. Erau patru. Pe cel mare îl chema Marian, apoi veneau doi gemeni, Stepan și Vladislav, și cel mai mic, ar fi avut acum șase ani, Rudi...

— Ai avut și gemeni?

— Da...

— Și, la selecționare, ai spus ofițerilor lucrul acesta?

— Cred că da, desigur, le-am spus...

— Atunci, în privința lor mai poți spera... E aici un doctor care face experiențe medicale pe gemeni... Poate că au scăpat...

— Și ceilalți?... Nu, nu-mi spune asta!

În baracă era aproape complet întuneric. Se vedeau totuși ochii Alinei arzînd de febră.

— Nu, nu vreau să cred! Le-am scris de atîtea ori, am fost încredințată că ei primesc scrisorile mele, că sînt sănătoși, dar că n-au voie să-mi scrie. Nu poate fi altul adevărul, nu-i așa? Dumneata știi, poate ai și dumneata copii, spune-mi!

— Am avut... doi...

— Ați venit împreună aici?

— Da, au fost aduși o dată cu mine... Cu toată familia doctorului Blumel... ca și ai dumitale...

— Și unde sînt? În lagărul pentru copii, nu? Există așa ceva, Frau Hedwig mi-a spus clar că există și că acolo copiii sînt îngrijiți bine!

— Cine e Frau Hedwig asta?

— Soția comandantului... Ea m-a înțeles, era și ea mamă, avea tot patru copii, ca mine.

— De unde o cunoști?

— Am slujit la ei douăzeci de luni.

— Va să zică, ai avut noroc... De-aia arăți așa, parcă ieri te-ar fi scos la horă!...

— Asta numești dumneata noroc? Aș fi dat orice să împart aceeași soartă cu ai mei! Mai curînd eu te invidiez pe dumneata, ai fost tot timpul aici, alături de copii, poate îi vezi, le poți vorbi, îi poți ajuta...

— Uită-te la mine! Eu sînt cea de invidiat? Cît îi privește pe ai mei, acum nu-i mai pot ajuta cu nimic... Nimeni nu-i mai poate ajuta!

— Spune-mi că nu-i adevărat, spune-mi că mă minți! Asta înseamnă că și ai mei...

— Da, toți... înainte chiar ca să ajungi la Frau Hedwig a dumitale!

— Dumnezeule!...

— Ei, ce-i acolo? Cine-a căzut?

— Aia care-și căuta copiii... A leșinat.

— I-a venit rău... Ajutați-mi s-o urc în prici... Asta-i din cele care n-o duc mult aici!

— Ce i s-a întîmplat?

— A fost adusă abia azi, după douăzeci de luni petrecute în casa comandantului... Avea patru copii. A fost mințită tot timpul că ei trăiesc... De fapt, mai bine am fi făcut și noi cu ea același lucru...

În aceeași noapte, Alina și-a pus în gînd să se omoare. Dar dimineața, s-a găsit în spălător cadavrul fetei otrăvite. A asistat apoi la prima „selecționare" și a rezistat.

În trenul care acum o ducea spre nordul Germaniei, se întreba dacă rezistența aceasta avusese vreun sens. Trenul mergea încet, parcă se tîra, făcea opriri îndelungate, abia dacă parcurgea cîteva zeci de kilometri într-o zi. Alina avea timp destul să se gîndească.

O dată, iarna, cu puțin timp înainte de evacuarea de la Birkenau, cîteva din femeile din baracă s-au

adunat lîngă soba în care mureau ultimii tăciuni și au început să vorbească despre răzbunare. Tatiana, o rusoaică din Kiev, venise cu vestea cea mare.

— Nemții au pus dinamită sub crematorii, caută să șteargă urmele.

— De unde știi? a întrebat-o o evreică din Grecia.

— Ce?

— Chestia cu dinamita.

— Multe se pot afla! Să ai doar urechi și să știi unde să le pui să asculte... Nu mai e mult! Nu-i vedeți? Se pregătesc de fugă. Ai noștri sînt aproape, eu aud noaptea bubuitul tunurilor.

— Nici eu nu pot dormi — se vîrî în vorbă Jadwiga, o fostă studentă din Cracovia, arestată pentru agitație antifascistă în facultate... Dar cred că mai curînd sînt împușcături la Auschwitz.

— Ah, de-ar veni o dată ceasul! răspunse Ilonca, o unguroaică cu ochi mari, arzători, din a căror frumusețe nu mai rămăsese decît o umbră palidă. Eu numai la asta mă gîndesc. Și nu de ieri, de azi, ci de cînd am fost ridicată de acasă și adusă aici... N-o să mă las pînă nu ucid cu mîna mea două duzini de fasciști!

— Și Dumnezeu? o întrebă o poloneză mai în vîrstă.

— El cu ale lui, noi cu ale noastre. Numai să fiu o dată eliberată, să-i văd puși cu botul pe labe și atunci... atunci... tot aici să fie aduși, să-i închidem în barăcile astea, între sîrma ghimpată, să se chinuie cum ne-am chinuit noi!

— Și să le facem și crematorii, nu? întrebă rusoaica.

— Și crematorii!

— Atunci în ce ne-am deosebi de ei?

— Eu una nu vreau să fiu ca bestiile astea — zise Jadwiga.

— Păi ce, parcă pe-ai noștri o să-i chinuim? Atunci mai e vorba de milă?

— Nu de milă, ci de dreptate.

— Dreptate! Cuțitul, nici măcar glonțul!...

— Vorbești și tu! Zici așa pînă în clipa cînd o să ți se dea în mînă cuțitul și o să ți se spună: „Na, taie!...“ Atunci să te vedem!

— Ba am să tai! Am să tai cu sete... Am opt suflete de răzbunat, asta doar ale mele, din sîngele și din casa mea... Ca să nu mai vorbesc de cîteva sute de prieteni... Ah, cum am să tai...

Alina era numai ochi și urechi. Asculta fără să scoată un cuvînt. O privea pe Ilonca cu ochii arzînd de febră și se vedea că în adîncul sufletului o aprobă și chiar o admiră.

— Eu una — zise poloneza în vîrstă — dacă voi ieși vreodată de aici, prima grijă va fi să aprind o lumînare, să aibă bieții de ei, ai mei, măcar un dram de lumină acolo...

— Da, dacă ai unde aprinde... Dar așa, nici mormînt, nici loc știut...

— La gura crematoriului...

— Ba eu, cum vă spun, nu mă las pînă nu le vin de hac. Nu mă mai ține decît răzbunarea...

— Și după răzbunare?

— Deocamdată nu mă gîndesc la asta.

— Ba tocmai la așa ceva face să te gîndești — zise Tatiana. Și numai asta te poate ține cu adevărat în viață... Vor fi atîtea de făcut!

— Nu le-ar strica, zău că nu le-ar strica să treacă și ei prin asta!

— Printr-un nou Auschwitz?

— De ce nou?

— Nu se poate! O astfel de rușine nu mai poate fi repetată...

— Tăcere! se auzi în clipa aceea vocea „Blockfuehrer-ului“. Lagerruhe!... La culcare, putorilor, ce v-ați întins la taifas!

Pînă la evacuarea Auschwitz-ului, Alina a continuat să-și caute zadarnic soțul și copiii. A aflat de la deținuți că el fusese împușcat în 1942, la numai trei săptămîni de la internare, iar copiii, Marian și Rudi cel mic fuse-

seră gazați și arși încă din ziua sosirii în lagăr; cît îi privește pe cei doi gemeni, aici Inge avusese dreptate: ei au mai trăit o bucată de vreme, dați fiind, ca mulți alți gemeni, de diferite naționalități, în grija unui doctor care experimenta pe astfel de copii diferite maladii. Au căzut răpuși amîndoi, încă din vara lui 1942.

Alina a primit toate aceste vești ca pe niște trăsnete din cer senin. În primul moment nu i-a venit să creadă, puternica sugestie căreia îi fusese supusă atîta vreme nu ceda ușor. Cînd și-a dat seama că acesta și nu altul este adevărul, a vrut să se omoare. Dar atunci s-a sinucis fata din baracă și s-a petrecut mascarada înscenată de doctor. A rezistat. A rezistat pînă la capăt. Planul ei s-a născut în nopțile de insomnie, după munca chinuitoare, în zilele de corvoadă diabolică în cadrul detașamentului de pedepsire de la Birkenau, în clipele cînd pe unul din maidanele de pe lîngă rîul Sola a găsit primele maldăre de cenușă proaspătă, caldă încă, abia răsturnată din camioanele care făceau zi și noapte cursa între rîu și crematorii. Avusese deci destul timp să-și ticluiască planul.

Își aminti de cuvintele Iloncăi abia acum, în drum spre Flensburg. Totul îi era proaspăt în memorie, ura Iloncăi, ardoarea cu care aceasta vorbea și setea, și freamătul care începea s-o stăpînească pe Alina, ascultînd-o.

Ilonca murise înainte de a ajunge ziua eliberării, undeva, prin Silezia inferioară, în timpul evacuării lagărului, cînd, din ce în ce mai aproape, din ce în ce mai insistent, se auzea bătînd canonada frontului.

*

Și a trecut prima zi de libertate.

Spre seară, trenul cu care mergea Alina spre nord a încremenit într-o stație mică.

— Mai departe nu se poate merge! strigă un muncitor agitînd un steguleț galben. Linia e stricată, nu va fi gata mai curînd de două săptămîni.

S-au auzit strigăte de protest, înjurături, blesteme. Unii pasageri au coborît, alții s-au instalat mai bine

pe băncile din vagoane, gata să aştepte oricît. Pe peronul sfîrtecat de obuze nu se putea călca, din cauza celor culcaţi în aşteptarea vreunei „ocazii". Alina s-a îndreptat spre muncitorul cu fanionul galben.

— Vă rog, spre Hamburg sau spre Flensburg, există vreo posibilitate?

— Deocamdată, nimic... Numai dacă ieşi în şosea, dar să ştii că şi drumul e desfundat de bombe şi nu trece nici o maşină... Spre Flensburg, zici? Dar acolo am auzit că se mai dau încă lupte... Deşi Berlinul a căzut de două săptămîni! Eşti din Flensburg?

— Nu, adică da, trebuie să ajung cît mai curînd acolo.

— Stai aici pînă dimineaţă, şi apoi ia-o înainte pe linie... Dacă te ţin picioarele, dincolo de porţiunea aceasta peste care a trecut frontul, la vreo 15 km, cred că trebuie să circule ceva trenuri spre nord.

În zori, Alina a pornit mai departe. La o sută de paşi depărtare de gara mică, s-a întîlnit cu muncitorul cu steguleţ.

— Ei, ai pornit? Drum bun şi salutări acasă — i-a zis acesta, rîzîndu-i prietenos.

Pînă să cadă seara a făcut de două ori cîte 15 km, dar linia era tot sfîrtecată, podurile aruncate în aer, şoseaua pustie ca după un cataclism. S-a oprit la un detaşament în care lucrau, la reparatul căii ferate, cîteva sute de nemţi conduşi de genişti sovietici.

— Încotro, măicuţă? i-a strigat un ofiţer rus în germană. O să te ajungă trenul din urmă!

— E încă multă linie stricată?

— Vreo zece kilometri... Încă o săptămînă-două de lucru.

— Şi pînă la Flensburg? Mai e mult?

— Flensburg?... Unde vine asta?... Hei, băieţi, care ştie cît mai e pînă la Flensburg?

— La dracu-n praznic, tocmai pe lîngă graniţa cu Danemarca... — a zis un soldat apropiindu-se de Alina. Ai pornit-o pe jos, pînă acolo, măicuţă? N-ai să ajungi prea departe! Vii din lagăr?...

— Da, Sachsenhausen.

— Ei. atunci trebuie să fii tare grăbită!

După trei zile, a ajuns într-o gară de unde pleca spre nord un tren. Dar nici acesta n-a ajuns la Flensburg.

În gara Hamburgului vagoanele au fost golite. Alina și-a arătat foaia de drum unui funcționar.

— Spre Flensburg? a întrebat-o acesta. Nu circulă absolut nimic spre peninsulă! Pînă ieri acolo s-au dat încă lupte. Rămîi în oraș pînă se limpezește situația.

— Dar trebuie să ajung cît mai repede la Flensburg!

— Încearcă prin mijloace proprii. Dar prea departe n-ai să ajungi, nu vezi cum arăți?

— Voi ajunge totuși!

Nu mai mîncase de mult ceva cald. Simțea în tot corpul o sfîrșeală vecină cu leșinul. Mergea împleticindu-se, gata să cadă la fiecare pas. S-a oprit pe o stradă a Hamburgului, într-un loc viran unde o bucătărie de campanie împărțea mîncare dintr-un cazan populației care aștepta la rînd. I-au turnat în vechea ei gamelă un polonic de fiertură de mei cu carne conservată...

Și-a tras sufletul și a plecat mai departe. Avea un scop care nu-i permitea nici un răgaz. O chema mereu înainte ca ceva căruia nu i se putea rezista. Mergea să plătească. Pentru tot.

Dinte pentru dinte, sînge pentru sînge. Copil pentru copil. În sacul pe care-l strîngea în poală, avea o cutie cu fiole dintr-o otravă puternică. Făcuse rost cu greu de ea, încă din timpul evacuării de la Auschwitz și o păstrase ca pe cea mai de preț comoară.

Cu toate staționările îndelungate, trenul în care se afla Alina își făcea loc prin trupul sfîrtecat al Germaniei, apropiindu-se de țintă. Era convinsă că cei căutați se aflau undeva, la Flensburg, deoarece nu o dată o auzise pe Inge pomenind de locurile ei natale, unde ținea mult să se întoarcă. După înfrîngerea Germaniei hitleriste, dacă n-au apucat să fugă undeva, peste granițe, s-au dus cu siguranță acolo, căci colțul acela de

pămînt din Germania cedase ultimul... Iar dacă apucaseră să fugă, îi va căuta oriunde. Trebuia să-i găsească. În gaură de șarpe de s-ar fi ascuns, dar dacă ascunzătoarea lor se afla pe acest pămînt, nimic nu i se părea Alinei imposibil pentru a-i găsi. Cînd vreun gînd ascuns îi spunea că tot chinul ei a fost zadarnic, că cei căutați nu vor fi găsiți niciodată, îi era de ajuns să-și amintească figura lui Inge, anunțînd-o, în zilele de cea mai neagră durere, că din nou le poate scrie băieților și că le poate face un nou pachet. Copiii ei nu mai existau de mult, iar nevasta celui care comandase crima știa acest lucru și își rîdea de durerea ei. Îi trebuise o slugă docilă care să-și transplanteze dragostea de mamă pe copiii ucigașului. Și pentru ca sluga să fie mereu bună de muncă și să vegheze cu un ochi treaz asupra progeniturilor acestuia, avea nevoie de o speranță, de o iluzie. Iar iluzia fusese găsită. Unsprezece scrisori și unsprezece pachete trimise unor morți dragi. Hainele erau aduse întotdeauna din magaziile unde se sortau și se depozitau, înainte de a fi expediate în Reich, bagajele victimelor.

Alina a ajuns la Flensburg abia după două luni de la ieșirea din lagăr. A căutat și a găsit destul de ușor adresa știută. S-a apropiat tremurînd de emoție. Voia să treacă pe alături, ca orice trecător. Dar casa avea lacăt la ușă.

— Frau Hedwig? i-a răspuns o vecină pe care Alina a întrebat-o într-un tîrziu, abia la trei zile după ce dăduse tîrcoale casei, despre cei căutați. Da, a stat aici pînă acum o lună, cînd soțul ei se zice că a fost prins într-o fermă de pe coasta mării, unde lucra sub un nume fals. A plecat cu copiii undeva, pare-se la Baden-Baden, prin părțile socrilor.

Alina simțea că se clatină pămîntul cu ea. Abia a putut să îngîne:

— Nu se poate!... Chiar au plecat?... E adevărat oare?...

— Nu v-am spus? De o lună!

— Și a luat copiii?

— Da, n-ai auzit? I-a luat!... Dar ce e cu dumneata? Ți-e rău?

— Nu, n-am absolut nimic. Doar puțină amețeală, din cauza drumului.

— Îi sînteți poate rudă?

— Nu, nu chiar rudă... N-ați putea să-mi spuneți dacă le știe cineva adresa exactă?

— Va fi greu de aflat... Aici, cred că n-o știe nimeni. La Baden-Baden familia asta e însă, destul de cunoscută... Ziarele au scris multe după prinderea lui... Poate vreți să vă odihniți, o clipă?...

— Nu, mulțumesc — i-a răspuns Alina. Sînt prea grăbită!

Ca să ajungă în celălalt capăt al Germaniei, la Baden-Baden, Alinei i-au trebuit nu mai puțin de patru luni. A făcut drumul mai mult pe jos, oprindu-se din loc în loc pentru a lucra cîte ceva și a cîștiga un ban de drum. Un om pe care îl cunoscuse la Hamburg, invalid de război, căruia îi povestise nenorocirea ei, i-a dat adresa unui alt invalid, originar din Baden-Baden. Și primul lucru, a pornit în căutarea acestuia.

— Îl cunoști pe Klaus Hubert? l-a întrebat ea pe un băiat întîlnit chiar pe strada de care îi vorbise omul cunoscut la Hamburg.

— Invalidul?

— Da, invalidul.

— Locuiește mai sus, la 86.

— Mulțumesc...

— Degeaba-mi mulțumești. La ora asta nu-l găsești niciodată acasă.

— Dar unde e ?

— L-am împins chiar eu pînă la Markplatz.

— Unde vine asta?

— Devale, în direcția din care veniți.

— S-a dus la cineva, acasă?

— Nu, îl găsești în piață, lîngă statuie.

În piață, lîngă soclul unei statui prăbușite, se aflau vreo treizeci de cărucioare cu invalizi în ele. Era în amurg. Invalizii se strînseseră într-un straniu stol, pe locul în care de la sfîrșitul războiului se întîlneau zilnic pentru a mai citi un ziar, pentru a mai schimba o vorbă, pentru a mai vedea lume.

Alina s-a apropiat de unul din ei.

— Îl caut pe Klaus Hubert. E aici?

Cel întrebat s-a înălțat cît a putut pentru a privi peste cei din jurul său și i-a arătat cu cîrja spre un invalid de la marginea grupului.

— Cel de colo, cu volan în loc de ghidon...

Alina s-a apropiat, trecînd printre cărucioare. Cel căutat era un om de vreo patruzeci de ani, cu umeri puternici, cu capul mare, sprijinit pe un gît taurese.

— Sînteți domnul Klaus Hubert?

— Și dac-aș fi?

— Vin din partea lui Kurt Hofman, de la Hamburg. Îl mai țineți minte?

— Pe șchiopul ăla? Cine să-l uite? În spital se lăuda că în țara ologilor șchiopul e împărat! Ce face, e tot așa de morocănos? Și-a găsit copiii?

— Da, el și i-a găsit...

— Îi ești rudă?

— Mi-e doar cunoscut... Mi-a spus că mă puteți ajuta să găsesc pe cineva după care umblu de cînd am fost eliberată din lagăr.

— Ce lagăr?

— Auschwitz... apoi Sachsenhausen — zise Alina, dezvăluindu-și brațul spre a i se vedea numărul tatuat.

— Înțeleg. Despre cine e vorba? întrebă Klaus cu interes.

— Despre soția unuia de la Auschwitz... Are patru copii. O cheamă Hedwig Lang, mi s-a spus că s-a stabilit aici de unde îi era originar bărbatul.

— Lang?... Hedwig? Zici că el era din orașul nostru?

— Da.

— Și a fost comandant la Auschwitz... Cred că știu despre cine e vorba. Cine ți-a spus că au venit aici?

— I-am căutat la Flensburg... Bănuiam că s-au dus acolo. Mi-a spus o vecină de-a lor că plecaseră în urmă cu o lună.

— Cînd ai fost acolo?

— Acuma patru luni...

— Îi cauți de mult?

— De șase luni... Adică, de șase luni și o săptămînă.

— Și cu așa picioare, la ce-ți pot fi eu de folos?

— Aici nu vă cunosc decît pe dumneavoastră. Kurt mi-a vorbit mult de vremea pe care ați petrecut-o împreună...

— Zici că e vorba de ai lui Lang?

— Da... de la Auschwitz.

— Atunci așteaptă-mă!

Klaus s-a strecurat cu căruciorul său printre cărucioarele celorlalți invalizi, oprindu-se cînd la unul, cînd la altul. Unii ridicau din umeri, alții rămîneau pe gînduri fără să răspundă ceva. Alina le privea fețele și înțelegea că nimeni nu știe nimic despre cei căutați de ea. Klaus s-a întors ridicînd din umeri a neputință.

— Nu știe nimeni, nimic... Să vii mîine tot aici... Poate vor afla ceva... Zici că e o chestiune importantă?

— Pentru mine, da... Credeți că vor afla ei sau să încerc la poliția de ocupație?

— Ai răbdare cu poliția... N-ai bătut degeaba drumul pînă aici și Kurt a știut unde să te trimită... Ai unde să dormi în noaptea asta?

— Pînă acum nu m-am îngrijit de asta... Poate voi găsi undeva...

— Ei, atunci împinge-mă puțin... Doi metri de acoperiș și doi metri de pămînt pentru mormînt, tot mai găsești în țara asta, oricît de nenorocită ar fi ea — zise el rîzînd cu amărăciune:

Apoi se întoarse spre invalizii din cărucioare:

— Ei, băieți, pe mîine!... Femeia asta bate de șase luni drumurile...

Alina a trecut în spatele cărucior și a început să împingă. Klaus o ajuta învîrtind cu palmele roțile cauciucate.

— Adică trebuia să le spun că de șase luni și o săptămînă, parcă așa ziceai, nu? se întoarse el spre dînsa, în vreme ce părăseau piața.

Alina a venit a doua zi în același loc, plină de speranțe. Cărucioarele soseau unul după altul, ivindu-se de pe toate străzile care se întîlneau în Markplatz. Klaus se oprise lîngă soclul statuiei, iar în spatele lui, Alina aștepta, plină de nerăbdare.

— Hedwig, spuneți? zise apropiindu-se de ei un invalid. Pe strada mea nu există nici una care să fi fost la Auschwitz.

— Eu am dat de una Käthe Eberle, dar asta n-a fost comandant, ci deținută politică la Birkenau. S-a întors acum o lună și a murit la două zile după ce a ajuns acasă — zise un altul.

— În cartierul Grumberg n-a auzit nimeni de Hedwig — i se adresă Alinei unul din invalizi.

O vreme n-a mai sosit nici unul. Apoi cineva a strigat:

— E unul Nauman, pe Nurgbergstrasse... zice că-i știe pe toți ai lui Lang, dar că nu i-a mai văzut de prin 1941...

Cel ce strigase era un invalid care sosise cu cărucior în goană. Alina îi mulțumi, dar îi spuse că ea îi văzuse pe cei căutați pînă în 1944.

— Eu n-am putut căuta — zise un altul. Toată noaptea m-au durut picioarele. Mă dureau din coapse pînă în jos de genunchi și știți că nici măcar nu mai am genunchi... Dar simțeam și degetele picioarelor durîndu-mă... Ce-o fi fost asta?

— Să mai aștepte, în haosul ăsta de acum unde vrea să-i găsească? i se adresă lui Klaus invalidul care vorbise primul.

— Pe Schroderstrasse există una venită de curînd cu patru copii... zice că a stat pînă acum la o rudă în Thuringia... Mie unul îmi cam dă de bănuit.

Klaus tresări.

— Pe Schroderstrasse zici?

— Da... Casele alea mici de lîngă fosta biserică luterană... În fund, pe dreapta.

— Unde vine asta? întrebă Alina.

— Hai cu noi. Poți să-i arăți drumul? îl întrebă Klaus pe invalid.

— Sigur că da... Haidem!

Cele două cărucioare au pornit unul după altul. Cînd au ajuns la locul căutat, invalidul care făcuse descoperirea a intrat în curtea cu case mici. Klaus a rămas să aștepte singur la poartă. Alina s-a ascuns sub portalul bisericii dărîmate, înfiorată de speranța că Frau Hedwig va fi scoasă la poartă. Invalidul a ieșit însă, însoțit de o femeie înaltă, slabă, brunetă, cu o față prelungă, care nu avea nimic din trăsăturile Hedwigăi. Apăsîndu-și inima, Alina a privit-o. Apoi a ieșit de sub portal. Klaus o întrebă ceva pe femeie. Aceea ridică din umeri supărată. Cei doi și-au cerut scuze și și-au mînat cărucioarele spre biserică.

— Ei, asta e? întrebă Klaus.

— Nu, nici măcar nu aduce cu cea căutată... Păcat! Vă mulțumesc... Atîta alergătură pentru mine și totul în zadar!

— Ei lasă, poate n-o fi chiar în zadar... Așa ne mai mișcăm și noi un pic, altfel, cine mai are nevoie de noi?

— Eu mă întorc în piață — zise invalidul. O să le spun celorlalți să mai caute și mîine... Nu renunți, nu-i așa?

— La ce să renunț? întrebă Alina, neputîndu-și ascunde tulburarea.

— Am înțeles, pe mîine deci!

— Pe mîine — îi răspunse Klaus.

Alina tăcea.

O întreagă săptămînă investigațiile invalizilor, pironiți în cărucioarele lor, n-au dat nici un rezultat. Alina încetase chiar să mai vină în piață, tot timpul făcînd sforțări să dea singură de urma celor căutați.

— Unde e femeia aceea? îl întrebă într-o zi pe Klaus unul din invalizi.

— Acum? Nu știu... O văd numai seara. Doarme la noi, în magazie... Mi se pare că lucrează chiar undeva... În restul timpului caută singură.

— Ascultă, am găsit casa Langilor!

— Ce spui? Pe ce stradă?

— Nu e departe de aici... Ți-o pot arăta. Unde-o găsim pe femeie?

— Hei, n-a văzut-o nimeni azi pe Alina? strigă Klaus spre invalizi.

— Pe la cinci trecea pe Baierstrasse — zise unul din ei. Am întrebat-o chiar ce mai face? Mi-a spus: „caut, ce pot să fac eu?" Cred că n-a ajuns prea departe cu căutatul.

— Haideți după ea... Brandt a găsit adresa Langilor.

Vreo cincisprezece cărucioare au pornit după Klaus și Brandt. Multe au rămas. Cîțiva invalizi au dat a lehamite din mînă. Vreo patru s-au apropiat și mai mult de soclul statuiei dărîmate, arătînd spre ceilalți ca spre niște nebuni.

Au găsit-o pe Alina abia spre seară. Au străbătut străzile orașului conduși în stol de Brandt. S-au oprit pe o străduță din apropierea gării. Din drum, Brandt a arătat o casă cu obloanele la ferestre închise. Spre trotuar dădea o prăvălie cu scînduri bătute în vitrine. Casa părea nelocuită.

Alina s-a rezemat de zid, incapabilă să mai scoată o vorbă. I se părea că totul fusese în zadar și îi era frică de ce-o mai aștepta încă.

Dar, deodată, din curtea de lîngă fosta prăvălie a ieșit cineva. Era un tînăr de vreo cincisprezece ani, înalt, slăbuț, cu o bască veche pe cap. A pornit în direcția opusă celei din care au venit invalizii. Tresărind, Alina și-a sprijinit mîinile de zid.

— Herman!... El e... Îl recunosc...

A stat o clipă să-și revină, apoi a plecat grăbită în urma băiatului. Invalizii o înconjurau cu cărucioarele

lor, păstrînd o tăcere conspirativă. Parcă simțind că e urmărit, Herman a început să fugă. Alina a pornit în goană după el. Invalizii își mînuiau cărucioarele cu o agilitate uluitoare. Cîțiva din ei l-au ajuns și l-au înconjurat pe băiat.

— Herman! Mai mă recunoști? l-a întrebat Alina.

Băiatul s-a smuls din loc.

— De unde? Cine ești dumneata? Pe mine nu mă cheamă Herman!

— Nu se poate, te-ai schimbat puțin, e drept, dar eu te recunosc. Nu mă mai ții minte? Sînt eu, Alina... Alina de la Auschwitz!

— De la Auschwitz?

— Da, erați acolo, cu Mutzi, cu Lilli și Johann... Nu se poate să nu-ți amintești de mine!

— Nu te-am văzut niciodată... Nici măcar n-am fost la Auschwitz! Ce vreți de la mine?

— Să-mi spui unde sînt ceilalți... Frau Hedwig... fetele... Johann...

— Care Frau Hedwig? Lasă-mă în pace, nu te cunosc! Ce te legi așa de om?

Văzîndu-l că vrea să fugă, Alina l-a apucat de braț. Invalizii i-au barat drumul.

— Adu-ți aminte, Herman — mai zise Alina — o dată te-ai jucat cu un glonte din pistolul domnului... Ți-a retezat două degete de la mîna stîngă. Eu te-am îngrijit, nu mai ții minte? Mutzi și Lilli au plîns trei zile de mila ta... Arată-mi mîna stîngă!

— Nu vreau, lasă-mă în pace!

— Ascultă, tinere — zise Klaus — ai putea într-adevăr să-ți scoți mîinile din buzunare cînd îți vorbește o doamnă!

— Tu cine mai ești? Ce v-a apucat pe toți ? se răsti la el băiatul.

— Arată-i mîna stîngă! strigă Brandt.

Tînărul și-a scos mîna din buzunar. A întins Alinei palma cu toate degetele răsfirate.

— Lipsește vreunul?

Alina a încremenit. Mîna cunoscută era întreagă.

— Sau poate ai uitat despre care mînă e vorba? Na-ți-o și pe asta! mai strigă el, întinzîndu-și și palma dreaptă.

— Nu se poate!... Îi semeni atît de mult!... Atunci... Atunci, cine ești dumneata? Cum te cheamă?

— Hai, tinere, spune-i cum te cheamă! îl îndemnă Klaus.

— Robert... Robert Lang.

— A, Lang! murmură Alina.

— Vezi, e tot un Lang! zise cu satisfacție Brandt.

— Înseamnă că ești rudă cu ceilalți...

— Da, Herman e vărul meu. Dar dumneata cine ești?

— O cunoștință veche. Le-am promis că după război o să-i vizitez și mi-au dat adresa asta.

— S-au... S-au mutat de aici!

— Și unde stau acum?

— În alt oraș... Într-adevăr, îi cauți?

— Da, de aproape șapte luni... Nu le știi cumva adresa?

— Ba da... În Schleswig, lîngă Flensburg, la mama doamnei Thomsen... Pe strada Micheeldson 14...

— Dar eu... Eu am fost la Flensburg!

— Da, au stat acolo, pînă l-au arestat pe unchiul... Apoi s-au mutat la Schleswig, la doamna Thomsen...

— La Schleswig, spui? E departe?

— Nu ți-am spus? Lîngă Flensburg. Te duci pînă acolo?

— Da, desigur... Vrei să-i spui ceva lui Herman, vărul tău?

— Să-și taie și urechea stîngă, ca să fie mai ușor recunoscut... Mai vrei ceva?

— Nu, nimic... Mulțumesc...

Tînărul a plecat.

— Stai! i-a strigat Alina.

— Ce mai vrei?

— Nimic... V-am găsit așa de greu!

— Pe mine ?

— Adevărat... nu pe dumneata... La revedere !

Invalizii, împreună cu Alina s-au întors abătuți în piață. La colțul pieței a trecut pe lîngă ei un „Willys" american plin cu ofițeri. Americanii au aruncat dintr-un sac, peste cei din cărucioare, o mulțime de pachete de țigări, periuțe de dinți, cremă de ghete, nasturi înșirați pe bucățele de carton și ceva îmbrăcăminte. Invalizii s-au repezit, încăierîndu-se, pentru a prinde cît mai mult. Alina stătea deoparte. Încă nu-și putea reveni din emoția trăită. O durere seacă îi cuprinsese tot corpul. Klaus a apucat ceva țigări și o manta... Cînd totul s-a liniștit, s-a apropiat de Alina și a întrebat-o:

— Acum ce faci?

— Ce să fac, o să lucrez pînă strîng bani de drum și plec acolo...

Au ajuns în piață.

— Poate treci din nou pe la Kurt... — îi zise Klaus.

— Poate... Îi voi spune că ai făcut pentru mine tot ce se putea.

Klaus a rămas cu ochii în pămînt. Apoi a privit-o lung, fără să scoată vreun cuvînt. Au rămas așa, aproape un minut. Deodată s-a întors spre ceilalți invalizi:

— Hei, domnilor! Pentru un om care are curajul să-și facă singur dreptate — și zicînd aceasta și-a scos chipiul și a aruncat în el cîțiva bani de metal. A început să treacă de la un cărucior la altul, cu chipiul întins. Invalizii i-au aruncat cîte ceva. Alina privea emoționată. Unii refuzau. Klaus trecea mai departe, învîrtind roțile căruciorului cu o singură mînă.

— Să-și facă singură dreptate! bombăni unul. Ce dreptate? În țara asta numai noi trebuie să împărțim dreptatea! Așa cum am făcut-o și pînă acum!

Klaus l-a auzit. S-a oprit în fața lui, cu tot trupul încordat.

— Tu zici că războiul te-a betegit de picioare, dar nu-i adevărat! Te-a atins la cap, să știi. Or pînă te-a lovit unde te-a lovit, îți țineai mintea în picioare... Haideți, băieți... Femeia e grăbită și are să le spună ceva altora.

La urmă, Klaus și-a deșertat chipiul în palmele Alinei făcute căuș. Strîngînd banii în pumni, Alina își ștergea ochii. Avea fața pentru prima oară, după ani de zile, luminată de un zîmbet. A plecat încet spre gară.

— Alina! a strigat-o din urmă Klaus.

Femeia s-a oprit. Klaus i-a aruncat pe umeri mantaua luată de la americani.

— Vine iarna... Și ai încă drum lung de bătut... Cu bine!

Amurgul se lăsa în vîlvătăi roșiatice. În urma Alinei, unul cîte unul, cărucioarele plecau din piață.

Acest ultim drum al Alinei, deși șoselele se repararseră și trenurile începuseră să meargă regulat, a durat aproape cinci luni.

...Era din nou primăvară, o zi de sfîrșit de aprilie cînd plaiurile litoralului nordic se îmbrăcau în verde și se deschideau primele flori. Alina se mai întremase, părul îi crescuse din nou, dar culoarea castanie dinainte nu mai revenise. Păstrase cutia cu fiole întotdeauna la ea și, deși nu știa precis în ce chip avea să le folosească, simțea că acest drum pe care îl făcea acum, după atîta căutare zadarnică, va fi ultimul.

Într-adevăr, de astă dată le-a găsit ușor ascunzătoarea și, într-o zi, după multe ceasuri de așteptare, în apropierea casei știute, le-a întîlnit pe Mutzi și Lilli, îmbrăcate frumos, ca niște domnișoare, rumene la față, nefiresc de vorbărețe. Se schimbaseră mult, crescuseră, Mutzi semăna tot mai bine cu maică-sa, avea o figură severă, cu ochi care nu-și puteau tăinui viclenia, și pășea cu multă prestanță, ca un om căruia totul trebuie să i se facă.

Le-a oprit. Abia a găsit puteri să le strige:

— Mutzi, Lilli, mă mai cunoașteți?

Lilli ridică din umeri, privind-o cu nedumerire, în schimb Mutzi, după cîteva clipe, îi sări de gît, rîzînd ca de cea mai bună surpriză.

— Alina! De unde ai apărut?

— Locuiesc aici, la Holstein.

— De mult?

— Nu, doar de cîteva săptămîni. Voi ce faceți?

— Bine, stăm la doamna Thomsen. Nu vii? Mama s-ar bucura tare mult.

— Herman, Johann, unde sînt?

— Herman lucrează la domnul Stoltz, în colțul de sus al străzii. Iohann merge la școală. Învață foarte bine, e în clasa a treia...

— Și voi?

— Învățăm tot cu doamna Thomsen... Ea ne ajută cîte puțin, mama face singură menajul... Ce bine ar fi să vii din nou la noi!... Ți-ai găsit copiii?

— Da... Mi i-am găsit... I-am căutat multă vreme, dar în cele din urmă i-am găsit...

— Noi avem încă o surioară pe care tu, Alina, n-o cunoști... O cheamă Anni! Are trei ani, s-a născut la Berlin, după ce am plecat de la Auschwitz. Nu vrei s-o vezi ?

Alina tresări. Încă unul? Însemna că nu-i va mai rămîne decît o fiolă! Întrebă, pentru a-și alunga tulburarea:

— Și cum o mai duceți, din ce trăiți?

— Mama speră că va primi o pensie de pe urma tatii... De-ai ști, a vîndut o sumedenie de lucruri! Ne ține la ea doamna Thomsen, care cît a stat la noi, asta ți-o spun numai ție, Alina, să știi, se zice că ar fi făcut avere... Ne mai ajută din cînd în cînd și foștii prieteni ai tatii... Săracul, ai auzit?

— Da, am auzit!...

— Cu noi era așa de bun!...

— Da, era bun!

— Mama zice că așa i-a fost soarta, că cineva tot trebuia să plătească... Îl plînge mereu. Ne-a scris din Polonia așa scrisori frumoase... De-ai ști! Cînd vii la noi, spune-mi?

— Sînt mereu ocupată, lucrez aici, la o fabrică, dar tare aș vrea să-i văd și pe ceilalți...

— Știi, mîine după-amiază mergem cu toții la Luiza, verișoara doamnei Thomsen. E ziua ei de naștere și ne-a invitat la ceai. Să-l vezi pe Herman ce cavaler s-a făcut!... Îl luăm și pe Johann, deși ziceam că-l lăsăm cu mama și cu Anni acasă.

— Mergeți doar voi singuri?

— Doar noi, poate însoțiți de doamna Thomsen, deși, să știi, ea nici n-o poate suferi pe Luiza... Și păcat, e așa de nostimă și bună!

— Unde locuiește?

— Cine?

— Luiza.

— Pe Richardstrasse. Destul de aproape. Dar de ce întrebi?

— Așa, nu înțelegeam de ce nu vă lasă singure. Doar v-ați făcut mari și sînteți atît de frumoase!

— Spui drept, Alina? Hai, zi, care din noi e mai frumoasă? Tu, Lilli, de ce stai așa cu ochii holbați și taci? N-o mai cunoști pe buna noastră Alina? Doar ea te-a învățat să înoți în bazinul de la noi de-acasă, de la Auschwitz... O mai ții minte?

— Da, îmi amintesc... Dar s-a schimbat atît de mult!

— Am fost cam bolnavă, fetelor...

— Rău?

— Tare rău, abia am mai scăpat! Mă bucur că v-am văzut. Sper că o să ne revedem curînd... La revedere!

Ziua și noaptea care au urmat au fost trăite de Alina într-o febrilitate aproape bolnăvicioasă. Nu își găsea locul, nu putea mînca, nu putea dormi, nu putea nici măcar să gîndească limpede pentru a-și pune în aplicare planul.

Își spunea singură că e tare, că are putere s-o facă, își spunea că acest lucru fusese rațiunea existenței ei în ultimii ani, că numai în felul acesta își va găsi liniștea și va putea trăi mai departe, ori muri cu sufletul împăcat. Era vorba de răzbunarea lui Marian, băiatul

ei cel mare, cel pe care în scrisori îl vedea bărbat, dar care încă nu apucase să-și termine copilăria, era vorba de răzbunarea lui Vladic și a lui Stepan, cei ce semănau ca două picături de apă și care au murit de aceeași moarte, era vorba de răzbunarea micului Rudi, cu gîndul la care Alina îl îmbrățișa și îl săruta pe furiș pe rotofeiul Johann, trebuia ca perfida Inge să simtă ce înseamnă durerea de mamă.

Cu toată neliniștea trăită, Alina era a doua zi pregătită. I-a așteptat, începînd încă de dimineață, în colțul străzii știute, în apropierea unei mici cofetării, pe care și-o alesese pentru a-i fi de ajutor. Comandase cinci prăjituri și cinci siropuri cu lămîie multă și porții duble de zahăr. Acasă, crestase sticla fiolelor și n-avea decît să le rupă capetele.

Cînd i-a văzut venind pe toți patru, neînsoțiți de nimeni, Alina a simțit o bucurie stranie. Niciodată mai tîrziu n-a putut înțelege de ce anume era provocată: de faptul că îi putea ucide pe toți odată, ori pur și simplu pentru că îi revedea la un loc după atîta timp.

Herman crescuse înalt, semăna mult cu taică-su, i se schimbase vocea, vorbea mai gros și pe un ton autoritar. Johann era la fel de rotofei, plin de pistrui, cu aceiași ochelari cu ramă neagră, rotundă, sprijiniți pe vîrful nasului, prea mici pentru capul care între timp îi crescuse.

Au înconjurat-o cu veselie. Îndeosebi fetele erau gureșe, spuneau că i-au povestit mamei despre întîlnirea din ajun și că aceasta mai întîi s-a speriat, nu știau de ce, iar apoi a plîns mult și a zis că bănuia ea că se vor mai întîlni o dată. Herman i-a răspuns la toate întrebările cu răceală, iar Johann o privea tot timpul curios, ca pe o străină.

Alina simțea că se prăbușește. Strada, casele parcă îi jucau în fața ochilor ca într-un leșin. Avea gura uscată, înghițea în sec, mîinile îi tremurau și nu știa ce să mai spună. În cele din urmă, i-a invitat în mica cofetărie. A ținut să le prepare chiar ea siropurile, ca altădată, în lunile de vară călduroasă la Auschwitz, cînd

soarele ardea pămîntul și peste tot plutea un miros grețos de carne arsă.

S-au așezat la masă, Herman mai întîi refuzînd, dar în cele din urmă lăsîndu-se înduplecat de îndemnurile fetelor. Au spus că vor rămîne doar un minut, că erau așteptați și că în urma lor trebuia să vină doamna Thomsen.

Li s-au servit prăjiturile și cînd toți erau aproape la jumătate, Alina a cerut siropurile, care așteptau gata preparate, pe un bloc de gheață. Alina, care le-a întins băutura, a trebuit să țină fiecare pahar cu amîndouă mîinile, pentru ca ei să n-o observe cum tremură.

Primul l-a dus spre buze Johann. Alina l-a privit cu ochii înțepeniți de groază și curiozitate, dar el rîdea, cu buzele mînjite de cremă. În clipa cînd a vrut să soarbă, Alina i-a strigat:

— Rudy! Băiatul mamei!... Stai, Johann, așteaptă!... Paharul acela nu e curat! Și i-a schimbat paharul cu al ei. Băiatul a băut, s-a șters cu mîneca și a continuat să-și mănînce prăjitura.

Alina era leoarcă de sudoare, ochii injectați îi lăcrimau fără să poată plînge. Cînd a văzut-o pe Lilli ridicîndu-și paharul, a scos un geamăt.

— Mi-e rău, copii! Am fost grav bolnavă!

În aceeași clipă, a răsturnat masa. Paharele cu sirop au căzut în țăndări. Copiii au sărit în lături, cofetarul a început să strîngă cele căzute, soția acestuia i-a dat Alinei să miroasă niște săruri. Și-a revenit repede, i-a privit pe toți patru din jurul ei, a căzut pe un scaun la altă masă și. prinzîndu-și capul în mîini, a început să plîngă în hohote.

Copiii au privit-o o vreme, apoi s-au tras speriați spre ieșire. Din ușă, Herman a zis, privind-o:

— E nebună! N-o vedeți? Mai țineți minte, și acolo, la noi, plîngea toată ziua!

La cîteva luni după această întîlnire, Alina Covalschi se afla într-un tren care o ducea spre Polonia, în patria ei.

Am întrebat-o recent, la cincisprezece ani de la ieșirea din lagăr:

— De ce nu i-ai lăsat atunci să bea?

Mi-a răspuns, privindu-mă în ochi cu ochii ei mari, bătrîni, obosiți:

— Mă întrebați asta? Cred că nu v-aș putea spune niciodată.

OBSESIA

Pictorul și-a întins în fața mea brațul cu palma desfăcută în semn de oprelişte.

— Te rog, domnule, nu mă tulbura! Fii bun...

M-am oprit abia după ce mai făcusem cîțiva pași. Lucrul acesta l-a enervat pe pictor în mod vădit, căci, întinzînd și mai energic mîna spre a mă opri, cu un gest brutal a coborît peste pînza la care lucra o eșarfă prinsă de șevaletul portativ, acoperind-o.

— Nu poți avea o clipă de liniște!... Ce obrăznicie! Ce hal de obrăznicie! bombănea pictorul, în vreme ce eu rămăsesem pironit locului, fără a mă gîndi să merg mai departe sau să mă înapoiez.

Nehotărîrea mea l-a supărat și mai mult, căci imediat l-am văzut trîntindu-și pensulele în valijoara de lucru mînjită cu vopsele. Ridicîndu-se, își culese de pe jos scăunașul pliant, își ridică paleta și șevaletul și încărcat astfel, porni supărat în direcția opusă.

— Ce impertinență!... Ce hal de impertinență — l-am mai auzit bombănind, în vreme ce îl priveam îndepărtîndu-se. Era un om de peste șaizeci de ani, înalt, cu fața smeadă, prelungă, o față germanică, puțin buhăită parcă de alcool sau de nesomn. Avea sprîncenele stufoase, părul cărunt de un cenușiu murdar, tîmplele înalte, cu pielea gălbuie, ușor încrețită, parcă ar

fi fost acoperită cu pergament. Mergea cu pași mari, apăsați, iar călcătura lui era aceea a unui om nespus de indignat.

Aveam senzația că săvîrșisem un sacrilegiu. Tulburat de acest incident pe care îl provocasem, nu avui îndrăzneala a-mi cere la timp scuze sau măcar a încerca să-mi repar în vreun fel greșeala. Dar felul atît de brutal în care mi-a fost interzisă trecerea pe acolo, mi se părea exagerat.

M-am uitat la locul în care șezuse pictorul cu tainica lui pînză. Era un punct în curtea lagărului de la Auschwitz. Pictorul se postase lîngă unul din blocurile închise pentru vizitatori, în dreptul unei uși de fier date de perete, înapoia căreia cîteva trepte duceau într-o cameră la demisol, o încăpere sumbră, pustie, cu pereți groși de beton, mînjiți de pete întunecate pînă aproape de tavan. Am cercetat bine locul, știind că ceea ce atrăsese privirile unui pictor nu putea fi lipsit de interes pentru un fotograf. Aveam la mine aparatul de fotografiat de care nu mă despart niciodată. Dar cu toată sîrguința, nu am găsit nimic demn de a fi înregistrat pe peliculă. Era unul din cele mai retrase colțuri ale fostului lagăr, un loc strîns între două blocuri din care primul, cîndva spital pentru deținuți, era aproape ruinat, iar celălalt, avînd toate intrările ferecate, lăsa să se vadă, printre ferestrele prăfuite, o uriașă îngrămădeală de lăzi, de cufere și geamantane vechi. Pictorul lucrase chiar în fața intrării ce ducea la demisol, privind la fasciculul de lumină care străbătea încăperea oblic, pătrunzînd prin deschizătura ușii.

Mărturisesc că, a doua zi, intenționat m-am îndreptat spre locul acela, în speranța că voi descoperi lucrul care îl preocupase pe ciudatul pictor. Dar mai înainte de a ajunge acolo, l-am întîlnit pe pictor care, cu toate ustensilele strînse, se îndrepta spre ieșirea din lagăr. M-a privit cu un aer ironic de superioritate. neascunzîndu-și bucuria pricinuită de faptul că reușise să-mi tragă chiulul. Se trezise probabil în zori și pînă la sosirea mea își isprăvise lucrul. L-am salutat, dar a trecut

mai departe fără să-mi răspundă. Ușa de fier era închisă, locul pustiu auster.

M-am trezit și eu în ziua următoare la răsăritul soarelui și mai mult din curiozitate de a vedea dacă pictorul e deja acolo, m-am îndreptat spre locul știut. Pictorul, pe scăunașul său pliant, lucra în fața ușii deschise.

— Văd că ești un recidivist incorigibil! mi-a spus văzîndu-mă.

Cuvintele acestea mi s-au părut a fi un fel de invitație. M-am apropiat. În aceeași clipă, brațul întins, cu podul palmei îndreptat spre mine, m-a oprit:

— Te rog, domnule!

Cealaltă mînă îi era pregătită pentru a coborî peste tablou eșarfa.

— Scuzați-mă! am bîlbîit, și m-am întors, hotărît a nu mai reveni acolo niciodată.

Cercetasem bine locul acela. În afară de încăperea goală, cu pete cafenii pe pereți, în afară de ușa de fier acoperită de un strat gros de rugină și de zidurile roșii, murdare ale blocurilor care sugrumau între ele un spațiu rece, umed și mucegăit, nu văzusem absolut nimic demn de a fi așternut pe pînză. O fi nebun, mi-am zis.

În după-amiaza acelei zile de început de vară, s-a pornit o furtună. Întunecat pe neașteptate, cerul s-a încărcat de nori grei care au început să fie sfîșiați de fulgere. Continua irumpere a săgeților de foc ce forfecau văzduhul lumina lagărul peste care se despleteau haotic rămuretul plopilor și coroanele pletoase ale mestecenilor. Era un tablou fantastic; furia naturii dezlănțuite aici, peste locul care după ce cunoscuse cea mai cumplită furtună pămîntească ședea de 15 ani într-o amorțire evocatoare, încerca parcă să redeștepte o imagine a trecutului. Blocurile erau străfulgerate de lumini ca atunci cînd între ele se roteau amenințătoare reflectoarele aprinse, căutînd febril vreun fugar. În zbuciumul și în foșnetul copacilor răvășiți de furtună, răzbătea un ecou din zgomotele de altădată, stăpîne cîndva pe aceste locuri. Bubuitul tunetului se găsea aici

într-un element propriu, iar în tăcerea de o secundă ce încremenea totul după fiecare descărcare, părea că reînvie tăcerea de piatră și reculegerea mută ce urma fiecărei împușcături de la zidul execuțiilor. Rețelele de sîrmă ghimpată vibrau străbătute parcă de tensiunea înaltă a curentului ucigător și, deși totul nu era decît o iluzie, mîna nu îndrăznea să atingă fierul mort. Începuse să cadă o ploaie rară, cu picături mari, grele, preludiul unui adevărat potop vestit de uvertura fantastică a trăsnetelor și fulgerelor.

În vremea aceea mă aflam singur — ghemuit cu aparatul fotografic gata de a declanșa — într-un colț al lagărului, știut de mine ca cel mai nimerit pentru un astfel de prilej mult așteptat. Aveam în față două rînduri de rețele de sîrmă ghimpată întinsă pe stîlpii de beton, al căror căpătîi curbat în interior susținea abajurul unor lămpi de mult stinse. Stîlpii aceștia erau plini de izolatori electrici din faianță albă, înșirați ca niște ventuze pe tentaculele de beton ale ferocei împrejmuiri. Dincolo de sîrme se înălțau blocurile lagărului, mari, greoaie, aliniate în grupuri, ori izolate prin alte îngrădiri de sîrmă ghimpată de tot restul lumii. Deasupra a tot ce vedeam se rostogoleau greoi norii brăzdați de fulgere. Prin ocularul aparatului meu vedeam doi din stîlpii de beton cu cîte trei șiruri de ventuze albe, pe care paralela rețelelor de sîrmă ghimpată se apleca amenințătoare spre interior. În partea de sus se despletea zbuciumat un plop canadian, presat de rostogolirea norilor și forfecat de fulgere. Jos, în dreapta cadrului, apărea una din placardele Auschwitz-ului, pe care, alături de capul de mort pus peste oasele încrucișate, un scris negru amenința: STAI! Pericol de moarte! Așteptam sub ploaie să surprind unul din fulgere spintecînd acest cadru și astfel să-l fixez pe film. Părea însă că aștept în zadar, căci de fiecare dată cînd fulgerul străbătea locul pîndit de mine, nu apucam să declanșez în aceeași fracțiune de secundă. Ploaia se întețea, hainele îmi erau ude, filmul mi se apropia de sfîrșit. Consumam cadru după cadru, declanșînd ca un automat,

dar de fiecare dată, ori prea curînd, ori prea tîrziu, înainte sau după ce fulgerul se consumase. Ţineam totuşi aparatul la ochi, într-o încordare a întregii fiinţe, concentrîndu-mă în aşa fel, încît nervii mei să reacţioneze simultan cu fulgerul de pe cer. Trebuia ca acest lucru să se petreacă numai o singură dată şi atunci efortul mi-ar fi fost răsplătit din plin.

— Atenţie! Acum!

Am declanşat, ascultînd orbeşte de acest ordin care îmi venea de undeva, din spate, în vreme ce cadrul fotografic era brăzdat de un fulger cumplit, rupt în trei ramificaţii. M-am întors şi am privit. La numai trei paşi de mine se găsea pictorul, acoperit de o glugă pe marginile căreia şiroia ploaia.

— Bună idee! mi-a spus, rîzînd.

— M-aţi urmărit?

— Nu mai puţin decît dumneata pe mine. Developezi filmul aici?

— Nu, îmi lipsesc cele necesare. Aţi fi vrut să vedeţi?

— Desigur. Ideea mi se pare foarte interesantă. bineînţeles, numai pentru fotografie... În pictură, imaginea aceasta, atît de autentică în realitate, ar părea falsă, născocită. Dar uite, toarnă cu găleata. Nu intri să bei un ceai? După aşa baie...

M-am ridicat şi l-am urmat fără nici un cuvînt. Mergea alături de mine, păşind greoi, cu capul aplecat. ţinîndu-şi pelerina cenuşie cu o mînă strînsă în dreptul pieptului. Abia acum vedeam că pictorul e şi mai bătrîn decît mi se păruse, avea o guşă stoarsă, subţiată, ca de curcă, iar degetele îi erau lungi, noduroase, aproape descărnate.

Locuia în blocul de oaspeţi ai muzeului, într-o cameră apropiată de cea în care fusesem eu găzduit. Înainte de a ajunge acolo, mi-a arătat un loc pe unde puteam să tăiem drumul, scurtîndu-l la jumătate.

— Văd că cunoaşteţi bine locurile...

— O, mai bine decît îţi închipui!

— Ați fost de multe ori pe-aici?

— Da, de foarte multe ori.

Am înțeles aceasta în felul meu, văzîndu-i interiorul camerei. Cei patru pereți erau încărcați cu tablouri, schițe, desene în cărbune, creion, acuarelă sau ulei, toate, de la primul pînă la ultimul, pe teme inspirate de Auschwitz. În timp ce ne dezbrăcam hainele ude, pictorul mi s-a recomandat:

— Să ne cunoaștem mai bine. Sînt pictorul H.B...

În primul moment, numele nu-mi spusese nimic sau aproape nimic. Abia după cîteva minute, în vreme ce îi priveam mai îndeaproape tablourile, mi-am dat seama că sînt găzduit de bine cunoscutul pictor cracovian H.B., a cărui retrospectivă asupra Auschwitz-ului, deschisă cu un an în urmă la Varșovia, avusese un mare succes. Mă simțeam stingherit. Atitudinea mea din zilele trecute mi se părea acum o grosolănie. Pictorul pregătea rețoul și ceainicul. Am zis, mai mult din circumstanță, privind scenele de martiriu omenesc din tablouri:

— Trebuie să vă fie penibil a trăi înconjurat de o astfel de atmosferă?

Pictorul a zîmbit amar:

— Este totuși un epilog suportabil... Realitatea a fost înmiit mai grea și mai sinistră.

Mi-a oferit un scaun. Îmi țineam aparatul fotografic pe genunchi, pielea cutiei lui era rece, umedă. Pictorul pregătea cănile pentru ceai. Deodată, privirea mi-a fost atrasă de eșarfa cunoscută care apăra o pînză, poate cea bănuită de mine, prinsă pe șevalet. Mult timp nu mi-am putut lua ochii de la acest obiect. Și, în vreme ce răspundeam întrebărilor puse de pictor asupra documentării mele la Auschwitz, încercam să-mi imaginez felul în care fusese pictat colțul de lagăr unde îl întîlnisem prima oară pe pictor. Poate redase acea ușă de fier ce ducea în demisolul cu pete cafenii, poate camera sumbră cu pereții de beton pe care încremenise fascicolul de raze... sau vreunul din

blocurile din jur, ori cine știe ce altceva, lucru cunoscut numai de el. Fiecare însă din aceste subiecte mi se părea banal și prea puțin semnificativ. Dar cu atît mai nepotolită îmi era curiozitatea de a vedea ce ascunde eșarfa. Mi-era necaz că pictorul îmi descoperise dintr-o singură privire ideea cu fotografia din timpul furtunii și că, nesimțindu-l apropiindu-se, nu l-am putut reține la distanță cu propriul său gest. Turna ceaiul în căni, mîinile vînoase îi tremurau vizibil. Abia atunci am observat că pe brațul lui, deasupra palmei în partea în care nu crește păr, avea un număr de cinci cifre, tatuat cu tuș negru — cunoscutul semn de neșters cu care au fost stigmatizați deținuții Auschwitz-ului. Atunci mi s-a lămurit răspunsul lui la întrebarea cît de bine cunoaște locurile acelea și cum se simte în atmosfera pe care scenele de supliciu din tablouri o dădeau camerei sale. Nu am mai revenit la aceasta. Pictorul sorbea zgomotos din cana de ceai, lăsîndu-și-o de fiecare dată pe unul din genunchii oșoși, colțuroși, reliefați prin pantalonul de doc maron. Numai cînd voia să se ridice pentru a-mi arăta ceva, punea cana pe masă și sprijinindu-se cu palmele de genunchi, se înălța cu oarecare greutate și pornea spre vreunul din pereți. Observîndu-mi privirea fixată insistent pe tabloul acoperit, pictorul m-a întrebat:

— Ești curios să vezi?

— Desigur, — i-am răspuns în grabă.

— E aproape gata... ți-l pot arăta. S-a ridicat și, ca și cînd nu el ar fi fost cel care de două ori mi-a interzis să mă apropii de tablou, a dat eșarfa la o parte cu o singură mișcare. Am rămas mut. Nimic din ceea ce mă așteptam să văd nu se afla pe pînza pictorului. Recunoșteam doar ca două detalii contururile încăperii de la demisol și fascicolul de lumină oblică, parcă mai palidă, aproape verzuie. Imaginea era atît de neașteptată încît mult timp nu am putut scoate nici un cuvînt. Însuși pictorul își privea opera într-o contemplare în care, alături de emoție, ghiceam senti-

mentul unei stînjeneli firești. Unde văzuse el aceasta? Unde era acel model? Cercetasem doar îndelung încăperea aceea, știam bine că e absolut pustie. Văzînd ciudatul tablou, am simțit dorința de a fugi acolo, la locul știut, pentru a da în lături ușa grea de fier ca să privesc înăuntru.

În rombul de lumină pe care îl arunca pe ciment fascicolul de raze oblice, zăcea trupul unei tinere fete. Era un nud perfect, de o armonie clasică, o adevărată poezie a frumuseții omenești, splendoare aruncată pe cimentul rece, într-un mediu straniu, sălbatic, aproape de neînțeles. Trupul ei era aruncat într-un beci al Auschwitz-ului; acest cadru de nedezmințit forma o a doua mare prezență din tablou. În jurul ei, în spate, pînă aproape de tavan, acolo unde pe pereții de beton văzusem petele întunecate, se înălța difuz, estompat de umbra care începea dincolo de fascicolul de lumină, un morman de cadavre. Artistul redase acele trupuri fără viață, îngrămădite acolo, într-o manieră proprie, la prima aruncătură de priviri ele păreau a nu se observa și numai după ce ochiul pătrundea bine atmosfera scenei, ele apăreau șterse, ca de abur.

— E moartă? l-am întrebat într-un tîrziu pe pictor.

— Moartă!

M-am ridicat și am privit tabloul mai de aproape.

— Ochii ei sînt vii... privesc...

— E o iluzie. În primul moment și eu am crezut la fel.

Și totuși priveau. De sub pleoapele întredeschise, ochii aceia negri mă urmăreau, indiferent din ce parte i-aș fi privit, parcă s-ar fi rotit după mine. Părul fetei, castaniu, tăiat scurt, încă nu căpătase moliciunea pe care o da moartea, umerii rotunzi, feciorelnici, erau ușor întorși spre spate, unde mîinile ascunse lăsau să se vadă în lumină un crîmpei de sîrmă ghimpată. Pielea îi era albă, aproape străvezie, cu o ușoară brumă vineție, dată de frig și amorțire.

— Totuși, ce-i asta? l-am întrebat pe pictor, arătînd spre tablou.

— Ceea ce vezi! mi-a răspuns scurt și, în aceeași clipă, a lăsat să cadă peste pînza proaspătă eșarfa murdară. Apoi a continuat supărat: Nimic mai mult decît atît! Ce vezi! Tinerețe frîntă sau îngenuncheată... Auschwitz... Eram pe atunci Häftling Nr. 62.421, triunghi roșu, arestat cu un an în urmă pentru o caricatură desenată pe fața de masă din hîrtie, într-o cafenea din Cracovia... În lagăr am fost pus să fac tot muncă de pictor. Scriam cu tuș, pe hainele vărgate, numerele deținuților și pictam cu ulei triunghiuri roșii pentru politici, verzi pentru delicvenții de drept comun, galbene pentru evrei. Odată am atras asupra mea mînia unui Blockfuehrer. Am fugit aici, unde se afla camera mortuară în care se aruncau morții din spital și cei executați și unde știam că pot rămîne ascuns pînă la apelul de seară, sau pînă la sosirea mașinii de la crematoriu. Cu sufletul la gură am deschis ușa și am văzut scena aceasta. Am rămas pironit locului. În întuneric, după ce închisesem ușa în urmă, continuam să o văd cu ochii minții, scăldată în lumina care pătrunsese înăuntru în momentul cînd intrasem. Era așa cum ai văzut-o. Nu mă mișcam din loc de teamă să nu o trezesc. Mi se părea că doarme. Mai tîrziu, auzind pași, m-am ascuns între cadavre și atunci, din întîmplare, am atins-o. Era rece. Fusese împușcată în zori, cu un glonte în ceafă... După război, departe de locul acesta, am încercat de sute de ori să o pictez. Nu am reușit. Era mereu alta, deși o vedeam clar ca la lumina zilei... Am venit aici după atîția ani, am deschis ușa grea de fier și abia atunci, privind acolo, în golul fostei camere mortuare, am putut să o redau pe pînză. M-a obsedat tinerețea ei frîntă, smulsă, răpită... Ea e poate doar un simbol... Noi, cei de aici, care ne-am supraviețuit nouă înșine, înțelegem mai bine aceasta... Aveam 35 de ani cînd am fost arestat. Acum am trecut cu puțin de 50, dar știu bine, arăt ca de 70... E ceva și din mine în tabloul ăsta, al tinereții răpite...

— Și de ce ați pictat-o?

— Ciudată întrebare! Ți-aș putea răspunde în două feluri: pentru mine, pur și simplu, pentru că nu puteam să nu o pictez... Pentru oameni, să vadă, să înțeleagă, să nu uite.

Ne-am despărțit tîrziu.

Furtuna se mai potolise, dar peste lagărul cuprins de liniște ploua încă, abundent.

EVRIKA!

.

.

În acea dimineață de septembrie 1941 SS-Hauptsturmfuehrer-ul Karl Fritsch descoperi că nr. 6.840 are picioare albe. Făcuse această descoperire în vreme ce fata — căci nr. 6.840 era o tînără deținută adusă de la Auschwitz cu un transport din Pomerania — deretica în biroul său de comandant-adjunct al lagărului. Karl Fritsch era mahmur — în noaptea trecută trebuise să-l asculte pînă tîrziu pe doctorul Johann Bahr, care-i ținuse o întreagă prelegere de revoluționarizare a eticii învechite, făcînd aceasta sec, în termeni filozofici, ca și cînd s-ar fi aflat în fața unui auditoriu academic. Fritsch îl ascultase mai mult din snobism, vroia să treacă în ochii profesorului drept un cap luminat, un om subțire, care în ciuda brutalității vieții cazone judecă la un nivel înalt, deosebindu-se astfel de ceilalți ofițeri ai lagărului. Aprobase la început cu entuziasm și astfel s-a autocondamnat la prelungirea prelegerii pînă după miezul nopții.

Noaptea căzuse brumă. O brumă subțire, care spre ziuă începuse să se topească. Acolo unde se întindeau mlaștinile încă neînghețate, se vedeau petice negre de apă împrăștiate ca niște cîrpe sfîșiate peste cîmpul alb. Sub fereastra cu gratii a biroului se vedea curtea la-

gărului, plină cu noroi frămîntat în picioare de furnicarul deținuților.

În birou era cald, mirosea a vopsea proaspătă, a iuft și a tutun de pipă. Karl Fritsch venise mai devreme ca de obicei și astfel surprinsese fata de serviciu în timpul lucrului. Îi făcuse semn să continue și, așezîndu-se la birou, îi privea mișcările grăbite, vădit stînjenite de prezența lui. Fata ștergea dușumelele cu un șomoiog de cîlți, frîntă din mijloc, cu pulpele palide, fragile, parcă tăiate în alabastru, dezgolite. Fritsch le urmări linia întreruptă brutal de fusta vărgată cu marginea sfîșiată, și își opri ochii asupra gleznelor stropite de noroi, înfășurate în ciorapi scurți de culori diferite. Era încă o copilă, avea fața prelungă, părul scurt, tuns băiețește, umeri înguști, slabi, un piept supt ori încă nedezvoltat, mîini subțiri, cu degete lungi, fine. Termină în grabă treaba și vru să iasă.

— Hei, tu! o opri Fritsch. Vorbești germana?

Fata clătină din cap negativ.

— Apropie-te! și îi făcu semn.

Fata se apropie călcînd cu sfiiciune.

— Poloneză?

Ea dădu din cap afirmativ.

— Cum te cheamă?... Auzi?... Cum te cheamă?... Nu înțelegi?

Fata îl privi nedumerită, apoi, ghicind întrebarea, răspunse în grabă cu singurele cuvinte nemțești pe care le știa:

— Häftling 6.840 Irena Lewicka aus Sopot.

Karl Fritsch apucă de pe birou linia gradată, lungă de o jumătate de metru, și întinzînd-o spre fată, îi ridică fusta deasupra genunchilor.

— Nu, vă rog, nu! strigă Irena în polonă și, dîndu-se cîțiva pași înapoi, își trase fusta peste genunchi.

„E prea slabă — își zise Fritsch — slabă și murdară... Dar suplețea asta și culoarea pielii... Dacă ar fi bine hrănită, n-ar arăta așa. Ar fi roză, caldă, vulgară... Dar așa? Pare spiritualizată, trecută dincolo de granițele pămîntescului... Păcat, așa de murdară!...“

— Hei, tu! Unde fugi? Apropie-te!

Fritsch trase unul din sertarele biroului de unde scoase o bucățică de săpun gălbui, pe care mai întîi îl mirosi, apoi îl întinse fetei:

— Na! Spală-te! Spală-te bine! și îi arătă cu linia spre picioare. Pleacă! Acum poți să pleci! și îi făcu semn să iasă.

Cînd rămase singur, Fritsch se ridică de la birou și se duse la fereastră. Avea o zi grea. Vremea era urîtă, începuse să burnițeze — în astfel de zile lagărul devenea mai insuportabil decît oricînd. Trebuia să petreacă mult timp afară iar Hoess, comandantul, plecase la Berlin, și parcă intenționat îl lăsase singur pe vremea asta ticăloasă și cu atîta treabă pe cap. Undeva, sub unul din dulapuri, ronțăia zgomotos un șobolan. Parcă se străduia să spargă o nucă, se auzea clar cum o rostogolește, cum o prinde din nou și o mușcă. Fritsch trase cu urechea. Nu era nucă, ci șobolanul parcă ronțăia un os sau o cutie de chibrituri goală. Fritsch se întoarse de la fereastră, se așeză la birou, dar ronțăitul acela agasant nu-i dădea pace. Se apropie în vîrfurile cizmelor de locul bănuit și tropăi de cîteva ori în dușumea. Ronțăitul se opri. Așezîndu-se la birou, Fritsch luă în mînă listele cu cei ce trebuiau împușcați în acea zi. Erau numai prizonieri ruși, 297 de oameni. Se aflau toți închiși în Blocul 11. Fuseseră condamnați la moarte prin împușcare. Și ziua de execuție era tocmai azi, pe o vreme atît de păcătoasă, cînd, fără să bagi de seamă, poți căpăta un guturai ori o răceală mai gravă!...

Sub dușumea, cu totul în altă parte decît acolo unde tropăise Fritsch, șobolanul începu să ronțăie din nou. Mai întîi încet, apoi tot mai stăruitor, ronțăitul acela se mută de sub dușumea sub țeasta lui Karl Fritsch, făcîndu-l pe Hauptsturmführer să-și iasă din fire. Aruncă listele cu numele prizonierilor și furios, apăsă deodată pe toate butoanele soneriilor aflate în colțul drept al biroului.

— Șobolani! Auziți? Din nou șobolani!... strigă Fritsch la cei doi subofițeri și doi soldați SS care intraseră aproape simultan. Din nou, domnilor!... O porcărie!... În lagărul meu, în biroul meu și să nu-i puteți lichida! M-ați asigurat că i-ați nimicit! Îi auziți?

— Permiteți, Herr Hauptsturmführer...

— Ce să permit? Nu permit nimic! Unde sînt pisicile?

— Exact, vroiam să vă spun unde sînt pisicile...

— Da, să le văd imediat... Unde sînt?

— Le-au mîncat deținuții!

După ce se oprise din rontăit, parcă pentru a asculta despre ce se vorbea, șobolanul porni din nou. Fritsch făcu o grimasă de scîrbă. Era plictisit și furios.

— Domnilor, cred că nu trebuie să vă mai amintesc ce se află alături! (În stînga biroului se aflau arhivele secrete ale lagărului.) Asta e sabotaj! Ați permis ca pisicile să fie mîncate. Sînteți niște nătărăi! Trebuie să găsiți altceva... Cyklon... Cu Cyklon ați încercat? Soldat, mișcă dulapul acesta din loc... Fritsch se duse la telefon. Și tu, celălalt, ajută-i, ce stai? O să vă pun să roadeți zidul cu dinții pînă dați de cuibul lor!

Soldații traseră în mijlocul încăperii toată mobila din lungul pereților. O gaură mare, aproape cît pumnul, se deschidea la marginea dușumelelor, în spatele biblioraftului. Fritsch striga la telefon:

— Da, ai înțeles bine! Cyklon! Trimite imediat o cutie! Domnilor ofițeri, dumneavoastră puteți pleca! Soldat! A mai avut de-a face careva din voi cu „Cyklon «B»“?

— Eu, nu!

— Nici eu!

— O să aveți acum!

După puțin timp se auzi un ciocănit slab în ușă.

— Intră! strigă Fritsch.

Apăru fata cu picioare de alabastru, ținînd în brațe o cutie cilindrică, ca de conserve, cu o etichetă mare,

galbenă, pe care era scris: „Cyklon «B»“, iar dedesubt, cu litere roșii: „Achtung!“ și o săgeată care arăta spre o tigvă neagră, pusă deasupra a două oase încrucișate. „Gaz insecticid cianhidric granulat. A se păstra închis ermetic la loc rece și uscat“.

Fritsch citi acestea, în vreme ce lua din mîinile fetei cutia. În același moment îl izbi în nări un miros ușor de săpun. O privi cu mai multă atenție... Avea mîinile și picioarele proaspăt spălate. Alabastru curat. Fragil. Spiritualizat. Îi făcu semn să rămînă.

— Soldat, ține asta... Deschizi capacul numai cîțiva centimetri. Știi cum se deschide siguranța? Uite... Așa... Presari în gaură cîteva granule și închizi imediat... Tu, celălalt... Deschide larg fereastra! Fritsch făcu un dop de hîrtie dintr-un ziar aflat pe birou și îl întinse fetei. Astupi imediat gaura cu asta! Înțelegi? Se duse la perete și prin gesturi îi arătă fetei ce avea de făcut. Gata! Dați-i drumul!... El însuși se retrase la fereastră de unde urmări atent mișcările soldatului.

Acesta, stînd în genunchi lîngă perete, desfăcea încet capacul cutiei. Își suflecase mînecile, descoperind două brațe vînjoase pe care crescuse abundent un păr blond-auriu. Deschise cutia cu precauție și aplecîndu-se deasupra găurii, scuturâ în ea un pumn de granule galbene-verzui, ca niște pietricele sfărîmate mărunt...

— Acoperă!... Pune dopul! strigă Fritsch.

Fata se aplecă chiar în momentul cînd soldatul se ridica acoperind cutia. Se ciocniră, cutia căzu. Rostogolindu-se pe dușumea, risipi prin cameră o dîră de granule. Aproape mașinal, soldatul și fata se aplecară să le adune. Văzîndu-i, Fritsch răcni ca în fața unei explozii:

— Idioților! V-am spus să procedați cu atenție! Ce faceți?

Mai întîi i se păru că cei doi rîd de el. Soldatul se schimonosea în cel mai ridicol chip, iar fata se clătina ametită.

— Gaz! strigă Fritsch și în clipa cînd ieși din birou, îl văzu pe soldat smulgîndu-și încheietura vesto-

nului la gît și căutînd un sprijin în aer. Fata căzuse pe dușumea, zvîrcolindu-se. Fugind spre ușă, celălalt soldat, care stătuse lîngă fereastra deschisă, îi apucă pe cei doi de brațe și îi trase afară. Se făcu zarvă, apărură o mulțime de SS-iști care începură să întrebe, în panică, ce s-a întîmplat.

— Nimic, domnilor! Puteți ieși un ceas la plimbare. Deschideți larg ferestrele și lăsați-le așa... S-a vărsat în biroul meu o cutie cu Cyklon!... Sper totuși că în felul acesta o să scăpăm cel puțin de șobolani!

Soldatul leșinat își reveni repede. Vru să se repeadă la fata care stătea nemișcată, trîntită lîngă perete, dar Fritsch îl opri la timp.

— Las-o!... Ieși la aer!

Unul din SS-iști scoase de undeva o mască de gaze, și-o puse pe față și intră în biroul lui Fritsch. După cîteva minute, apăru cu cutia de Cyklon sub braț. Tocmai atunci își revenea din leșin și fata.

Johann Bahr, doctorul care îi cercetase pulsul și îi ridicase pleoapele pentru a-i vedea albul ochilor, zise, zîmbind mirat:

— A fost la un pas de moarte! Norocul ei că ați scos-o la timp.

— Extraordinar, doctore! se miră Fritsch, în vreme ce se uita la picioarele învinețite ale fetei. Așa efect rapid?

— Ce vrei, domnule! Acid cianhidric! Te joci? Cred că a căzut cu fața chiar pe el...

— Naiba știe! Totuși la așa doză, doctore?

— Hm!... Cînd e pur, ajunge să fie inspirat o dată, de două ori, domnule!... Paralizează centrul nervos în cîteva secunde... Nu știu cît e de concentrat, dar judecînd după întîmplarea aceasta, pare mult prea puternic ca insecticid. Ești bun să-mi dai puțin cutia?

SS Hauptsturmfuehrer-ul Karl Fritsch era profund impresionat. Nici nu mai ascultă spusele doctorului cînd acesta îi înapoie cutia cu Cyklon. Porni pe culoarul lung spre ieșire. Își dădea seama că el însuși neglijase pericolul și că ar fi fost de ajuns să întîrzie

în birou numai cîteva secunde. Întîmplarea i se părea de-a dreptul neverosimilă. Mai curînd îi venea să creadă că cei doi îi jucaseră o festă, decît că acele pietricele cu aspect atît de inofensiv să aibă un așa efect... Ori, cine știe, poate din greșeală cutia fusese umplută cu altceva, mult mai puternic decît un insecticid. Ieși în curtea lagărului și o apucă pe aleea dintre blocuri, străjuită de plopi. Mergea îngîndurat, parcă ar fi fost adînc preocupat de ceva. Cu toate acestea, în minte nu îi era limpede nici un gînd. Se vedea pe el însuși sufocîndu-se, căutînd aer, zvîrcolindu-se acolo, la el în birou, lîngă gaura din dușumea. Era frig, continua să burnițeze. Își aminti deodată că are o zi grea, că e tîrziu și că în cîteva ore trebuie să termine execuția. Vru să-și privească ceasul și abia atunci băgă de seamă că ducea la subsuoară cutia de Cyklon. O întoarse pe toate părțile, îi citi pînă și cea mai mică inscripție și privind capul de mort negru, hidos, se scuturâ de greață. Se întrebă cum de a rămas la el cutia. Își aminti că o luase din mîinile doctorului ca un automat și abia acum auzul îi redă cele spuse de doctor:

— Hm!... Hm!... Adevărat Cyklon, căpitane! Cu un pumn din ăsta, omori și un elefant!

La ora aceea, curtea lagărului era aproape pustie. Deținuții fuseseră cu toții scoși afară, la muncă. Din pricina programării execuției, chiar cei care de obicei rămîneau în lagăr, fuseseră încolonați în zori și scoși la muncă.

În mijlocul curții, un SS Feldwebel bătrîn, cel care avea în grija sa cîinii lagărului, dresa un cîine-lup învățîndu-l săritura la gît. Pentru aceasta, Feldwebel-ul legase de un stîlp de fier o momîie de paie, îmbrăcată în haine vărgate de deținut, de gîtul căreia agățase o bucată de cîrnat, în așa fel, încît cîinele să nu o apuce niciodată și astfel să se întărîte din ce în ce mai mult. Încerca să-l învețe ca la o comandă scurtă să se repeadă și să-și înfigă colții în gîtlejul momîiei. Cînd Fritsch trecu prin dreptul lor, Feldwebel-ul își între-

rupse lecția, salută și abia cînd căpitanul se afla la o bucată bună de drum, continuă mai departe exercițiul de dresaj.

În apropiere de Blocul 11, Karl Fritsch fu întîmpinat de SS-Hauptscharfuehrer-ul Gerhard Palitsch. Era un tînăr înalt, elegant, cu fața prelungă, blondă, cu nas drept, tăiat fin, și gura cu buze subțiri, roz-albicioase. Salută zgomotos, pocnind călcîiele și întinzînd o mînă înmănușată.

— Vă așteptam!... E totul pregătit... Băieții din pluton sînt la Blockfuehrer. Le-am dat anticipat jumătate din porția de rom, să se mai încălzească.

Fritsch nu răspunse nimic. Era încă sub impresia puternică a celor întîmplate în biroul lui. Mergea tăcut, încruntat, privind în pămînt.

— Ce e cu dv.? întrebă Palitsch. Parcă vă simțiți rău... Îmi puteți preda mie comanda execuției...

— Cum? Ce spui? A, da... Execuția... Parcă spuneai că le-ai dat băieților jumătate din porția de rom... Vrei să comanzi plutonul?... Da, mă rog, vom vedea...

— Îmi permiteți?... Duc eu cutia... Cyklon „B“.... Aveți de gînd să dezinfectăm locul după ei?

— Mă rog... mă rog... Asta nu strică niciodată. Te-ai gîndit bine cu romul, băieții trebuie să fie încălziți astăzi!

Urcară scările din fața clădirii roșie-pămîntie de cărămidă netencuită, aproape cenușie, și intrară în bloc. Ceremonios, Palitsch îl lăsă pe Hauptsturmfuehrer să treacă înainte, deschizîndu-i ușa cu gesturi largi dar rigide. Santinela de la intrare salută cu mîna la armă. Prin geamurile blocului de peste drum, unde se afla instalată o secție a revirului, se vedeau cîteva capete galbene, costelive, lipsite de orice expresie omenească. Priveau curtea lagărului cu ochii reci, fără vlagă, ca de mort. În vreme ce deschidea ușa în fața superiorului său, Fritsch surprinse aceste priviri și făcu o grimasă de adîncă scîrbă. Capetele dispărură în aceeași clipă, de parcă ar fi fost ale unor păpuși mînuite de un animator agil.

În bloc era un aer stătut, gros, fetid. Mirosea a trupuri lîncede, nespălate și a cartofi acriți. Toate aceste mirosuri se amestecau într-un mod straniu cu un damf de rom care venea din camera comandantului de bloc, și cu un iz puternic de bradolină, cu care se spălase cimentul.

Fritsch răspunse la salutul înțepenit pe care i-l adresă plutonul, mulțumindu-se să ridice doar două degete. Îi plăcea să fie onorat. Era un megaloman. Cînd rămînea singur în lagăr, își atribuia rolul de conducător suprem, și tăia și spînzura mai abitir decît cel căruia îi ținea locul.

— V-ați încălzit, domnilor! Vom începe curînd treaba. Vreau să meargă repede, fără „suplimente".

Prin „suplimente" înțelegea focurile separate, trase după salvă în cei ce mai dădeau încă semne de viață.

— Vreau să-i văd. În ce celule sînt?

Blockfuehrer-ul răspunse într-o suflare:

— La subsol, celulele mari 2, 7 și 10. Cîte o sută în primele două și nouăzeci și șapte în ultima.

Fritsch porni înainte. Palitsch după el, ținînd cutia de Cyklon la subsuoară. Apoi veneau Blockfuehrer-ul cu cheile și șase SS-iști din pluton. Au coborît în subsolul rece, de ciment și întuneric, unde cu toate becurile aprinse de Blockfuehrer, încăperile rămîneau obscure. S-au oprit în fața celulei numărul 7. SS-iștii au ridicat piedicile pistoalelor automate și au făcut zid în fața comandantului. Palitsch privea peste capetele lor, cum Blockfuehrer-ul răsucește cheia în broasca mare, de fier.

Dinapoia ușii i-au întîmpinat două sute de ochi întrebători. Prizonierii erau înghesuiți unul într-altul, abia aveau loc să șadă. Aerul era îmbîcsit, umed, cald. Fritsch s-a uitat spre răsuflătorile de aer și a văzut că acestea erau aproape cu totul astupate pe dinafară cu scînduri. Prizonierii erau slabi, cu bărbile crescute, îmbrăcați numai în zdrențe. Cîțiva se ridicaseră, dar cei mai mulți continuau să șadă pe cimentul gol.

— Închide! strigă Fritsch.

Se uitară pe rînd și în celelalte celule. Aceeași priveliște. Doar la 2, celulă aflată ceva mai în fundul coridorului, înainte de a se deschide ușa, cîțiva prizonieri cîntau. Cîntau stins, un cîntec tărăgănat, trist, parcă de pe altă lume. Cînd au auzit cheia răsucindu-se în broască, au tăcut. Aici se aflau numai 97. Privindu-i pe cei care barau ușa cu pistoalele îndreptate spre ei, unul din prizonieri, om care se vedea că fusese cîndva voinic, plin de putere, acum cu fața acoperită de o barbă căruntă ca de moșneag, le strigă:

— Ucigașilor!

— Ce spune? întrebă Palitsch.

— N-are importanță! zise Fritsch. Închide!

Cînd ușa fu închisă, Fritsch îi opri pe toți.

— Stați! Încercăm aici... Luați-vă toți măștile de gaze! Să ni se aducă măști și nouă! Patru din voi să acopere bine cu pămînt scîndurile puse peste răsuflătorile de aer! Vă întoarceți imediat! Nici un cuvînt, la nimeni!

Soldații îl priveau pe comandant nepricepînd ce punea la cale. L-au ascultat fără un cuvînt și după cîteva minute se aflau înapoi. Palitsch fuma rezemat de perete, în fața celulei, zîmbind ca și cînd ar fi ghicit gîndul superiorului. Fritsch se uita din cînd în cînd prin orificiul rotund din ușa celulei. Dinăuntru se auzeau murmure, uneori cîte un prizonier striga ceva, neînțeles de nemți.

Cînd totul fu gata, Fritsch se adresă lui Palitsch, zîmbind oarecum stînjenit:

— E o simplă încercare. Acum o jumătate de oră, la mine în birou, cu un pumn de „Cyklon“ erau să moară doi oameni.

— Ce spuneți?! Și noi ne miram de ce sînt așa de riguroase instrucțiunile de pe cutii!

— O fi fost o întîmplare... Controlăm noi acum. Domnilor, puneți-vă măștile!

Palitsch își strivi țigara de perete și își vîrî capul în mască. Fritsch dădea ultimele instrucțiuni Blockfuehrer-ului:

— Cînd îți fac semn, deschizi ușa numai atît cît să pot arunca cutia, apoi o încui imediat. Voi îl ajutați s-o împingă, în caz cînd ăia vor încerca să iasă. Fiți gata pentru orice! Dați-mi cutia!

Fritsch își puse masca, apoi desfăcu singur cutia. În momentul cînd capacul sări, făcu semn Blockfuehrer-ului. Acesta deschise repede ușa, Fritsch aruncă cutia în mijlocul celulei, mai apucă să vadă cum miile de granule se risipesc ca o ploaie albă căzută peste deținuți și, imediat, ușa fu trîntită la loc, cu putere.

Stăteau toți și ascultau într-o tăcere mormîntală. Palitsch fărîma nervos între degete țigara rămasă neterminată. Fritsch se lipise de ușă. SS-iștii priveau încremeniți. În prima clipă, dinăuntru nu se auziseră decît cîteva înjurături și o vînzoleală de trupuri, parcă cei de acolo s-ar fi scuturat de ceva neplăcut, căzut peste ei. Dar peste zece secunde, în celula ferecată parcă se mutase iadul. Se auzeau strigăte desperate, răcnete, lovituri în ușă, din ce în ce mai puternice, parcă zeci de corpuri loveau cu toată puterea în ea și în ziduri, încercînd să le spargă. Fritsch nu se putu stăpîni și dădu la o parte căpăcelul de tablă care acoperea vizeta rotundă, scobită în stejarul ușii. În primul moment nu distinse nimic. Apoi înțelese că ceea ce vedea era o gură enormă, căscată chiar pe orificiul vizetei pentru a respira firul de aer curat care pătrundea pe acolo. Fritsch își scoase pistolul, îi potrivi țeava în gaură și trase. Privi apoi din nou și văzu altă gură. Trase iarăși... În cele din urmă, renunță, lăsă clapa de fier peste vizor și așteptă. Era ciudat, totul i se părea o sinistră comedie. De încordare transpirase, iar idiotul de Palitsch zîmbea tîmp, parcă vrînd să-l încredințeze că știa el că încercarea nu fusese decît o copilărie inutilă.

Înăuntru, vînzoleala aceea care dădea impresia că zeci de oameni se zbat, luptîndu-se cu moartea, cu ceva mai puternic decît ei, treptat se potolea. Se auzeau hor-

căituri de fiare rănite, gemete, strigăte care se frîngeau la jumătate. În cele din urmă totul a amuțit. Doar din celelalte celule se auzeau zgomote de neliniște, strigăte, întrebări adresate celor din celula păzită de SS-iști, dar de acolo nimeni nu mai dădea nici un răspuns. Fritsch își privi ceasul. Trecuseră șapte minute. Mai așteptă zece minute și, fără să-și scoată masca, făcu semn soldaților să fie gata pentru orice, iar Blockfuehrerului, să deschidă.

Priveliștea care li se înfățișă ochilor depășea orice așteptare. Cadrul ușii, din prag pînă în tavan, era barat de trupuri omenești, încleștate unul într-altul, atît de presate și de înghesuite, încît părea că o uriașă forță adunase toți oamenii din celulă și îi strivise de peretele în care se afla ușa. Fețele erau pline de zgîrieturi, pe gurile prizonierilor, pe nas și prin urechi țîșnise sîngele. Erau oribil mutilați, parcă fiecare față ar fi fost schimonosită de o mînă de fier. Au încercat să tragă de cîțiva, aflați mai jos, dar nu i-au putut clinti. Abia după ce i-au tras pe culoar, unul cîte unul, începînd din vîrful maldărului au putut privi în interiorul celulei. Tabloul era același. Doar cîțiva stăteau izolați, chirciți ca de ger, cu gurile căscate, cu limbile ieșite afară. Nu mai trăia nici unul. Pe jos, cîteva granule albe-verzui, simțitor micșorate, continau să degaje gaz.

Închiseră repede ușa, lăsîndu-i pe cei trași pe culoare, acolo unde se găseau, și la semnul lui Fritsch, ieșiră. Afară, smulgîndu-și masca, Fritsch se șterse de sudoare și privindu-i pe cei din jur cu ochii injectați, în care uimirea se amesteca cu groaza și cu bucuria, le spuse:

— Ați văzut!... E descoperirea mea!... Telefonați imediat după doctorul Johann Bahr! Să-și ia masca de gaze!... Spuneți celorlalți SS-iști din bloc să iasă la aer... Dezgropați imediat răsuflătorile celulei aceleia și scoateți scîndurile...

— E uluitor! spunea într-una Palitsch, tot încercînd fără succes să-și aprindă țigara care îi tremura între buze. Ce credeți, sînt morți?

— O să ne spună imediat doctorul.

— Ar fi nemaipomenit!...

— Încă nu realizez tot ce s-a petrecut, cred însă că asta e o zi mare.

— Extraordinară!... Felicitările mele, Herr Hauptsturmfuehrer!

Doctorul veni în grabă. Pătrunseră din nou înăuntru, de astă dată întreg plutonul de execuție pășind înainte, cu armele gata de foc, coborînd atent, scară cu scară, așteptînd la fiecare colț, ca și cînd s-ar fi putut ca între timp morții să învie.

Nu se clintise nimic din loc. Doctorul, cu masca pe față, a cercetat unul din trupuri. Apoi s-a uitat uimit la Fritsch și a zis:

— E mort!

A cercetat altul:

— Și ăsta!

Încă unul:

— Și ăstălalt!

În cele din urmă, s-a lăsat păgubaș. Era evident. Toți, pînă la ultimul, arătau la fel. Ieșiră afară. Doctorul nu se putu abține:

— E formidabil!... Ți-am spus, domnule Hauptsturmfuehrer, adevărat „ciclon". Puteai să omori și o mie din ăștia cu doza aceea!

— Curat, practic și fără risipă de muniții! se entuziasmă Palitsch, încercînd să-și justifice într-un fel zîmbetul de neîncredere de la început.

— Mai ales fără muniții, domnilor! Și asta înseamnă mult, pe cuvînt de onoare! zise Fritsch. Am o singură îndoială. Nu cumva fabrica să fi greșit conținutul cutiei și să ne amăgim cu fum. Aș mai încerca o dată.

— Să astupe răsuflătorile la 7? întrebă Palitsch.

— Exact. Cît mai bine. Aș vrea să cronometrez.

Au repetat totul, cu aceleași amănunte. Primul strigăt s-a auzit după opt secunde de la aruncarea cutiei. Ultimul horcăit după șase minute. Au deschis ușa la un sfert de oră. Toți erau morți.

— Evrika! Acum într-adevăr mă puteți felicita, domnilor!

S-au grăbit s-o facă.

— Cu ceilalți ce facem? Astupăm răsuflătorile? întrebă, rîzînd, Palitsch, care își dezbrăcase vestonul și, cu tot frigul, își suflecase mînecile, gata de treabă.

— Lăsați-i în pace! Cînd vine Hoess, trebuie să vadă, să se convingă singur. Și de eficacitatea gazului, și de faptul că aici, treaba merge destul de bine și fără el. Sînteți liberi, domnilor! Blocul să rămînă cu toate ferestrele deschise pentru aerisire. Aveți grijă de ăia de la zece, mai liberați-le răsuflătorile să nu se asfixieze numai mirosindu-i pe ceilalți...

Doctorul, Palitsch și alți cîțiva ofițeri veniți la bloc, îl priveau pe Fritsch cu respect și oarecare invidie. Mulți își puneau măștile, intrau înăuntru, coborau și reapăreau după cîteva minute, cu fețele pline de groază și mirare. Nu găseau decît exclamații de uimire.

Hoess a sosit seara, după ora zece. A găsit aproape întreaga garnizoană SS beată. Ofițerii îl priveau zîmbind atotștiutori, iar Fritsch, la întrebarea dacă cei din club serbează vreun lucru anume, l-a luat cu familiaritate de braț și fără prea multă politețe, l-a invitat cu el.

— Hai să vezi! E vorba de o descoperire epocală.

— Ce anume? întrebă Hoess.

— Așteaptă, nu-mi cere să-i risipesc tot farmecul!

— Unde mergem? încercă acesta să afle, intrigat de familiaritatea subalternului.

— În lagăr, la Blocul 11.

S-au luat după ei o mulțime de ofițeri. Mergeau veseli, așteptînd, plini de curiozitate, efectul surprizei.

În bloc, văzînd toate ușile și ferestrele deschise, Hoess a întrebat:

— Ce înseamnă asta?

— Ventilație. Deținuții au mîncat azi usturoi. Pune-ți masca de gaze.

— A avut loc execuția?

— În parte. Restul o să se facă acum.

Hoess se revoltă:

— Ești beat ca un porc! Vorbești în parabole! De ce să-mi pun masca?

— Așa, altfel nu se poate! îi răspunse Fritsch crispat. Cît despre porc, sînt porc dar nu așa, oricum, ci un porc mai renumit ca alții... Hai să vezi!

Hoess își puse masca de gaze, deși tot nu-i venea să-și ia subalternul în serios. Cînd însă îi văzu și pe Blockfuehrer și pe ceilalți care îl însoțeau echipați astfel, începu să creadă că peste zi, în lipsa lui, se petrecuse ceva neobișnuit.

La subsol, cînd i se deschise în față ușa celulei 7, rămase consternat. Cadavrele înțepeniseră, făcînd un zid în fața lui.

— Ce înseamnă asta?... Cu ce?

— Așteaptă! Uită-te aici!

Fritsch îl trase spre celula 2.

— Aprindeți mai multe lanterne! Luminați aici... Privește, te rog!

Fritsch răsturnă cu piciorul trupul chircit la pămînt al unuia din foștii prizonieri.

— Știi în cît timp a murit?... În mai puțin de două minute... Ba poate chiar mai puțin... Fără nici un foc, ba chiar fără efort... Cred că înțelegi ce înseamnă asta pentru Reich! Vezi?

— Văd, prin asfixie, dar cu ce?

— N-ai să ghicești!... Hai să vezi! Astupați repede răsuflătorile la „zece"! Pregătiți totul!

Hoess aștepta cu nerăbdare. Nu voia să-și trădeze curiozitatea care, de altfel, îl rodea chinuitor, nici chef să ordone pentru a i se spune totul nu avea. Prea îi vedea pe toți așteptînd să-l vadă cum reacționează. Și voia să le servească o lecție de ținută. Totuși nu se putu abține să nu întrebe:

— Durează mult?

— Ce? întrebă Fritsch.

— Pregătirile astea.

— Cîteva minute. Hai să-i vezi vii, să nu crezi că te păcălim!

Se duseră la celulă și Blockfuehrer-ul, fără să-și scoată masca, descuie ușa. Înăuntru, ultimii prizonieri așteptau îngroziți, cu fețele congestionate din pricina aerului viciat, cu cămășile sfîșiate. Mulți din ei păreau leșinați ori morți. Cînd lanternele au început să le joace pe fețe, nici măcar n-au tresărit. Se citea pe chipurile lor că ghiciseră de ce soartă avuseseră parte tovarășii lor, și așteptau...

Fritsch, văzîndu-i astfel, întrebă:

— Știe cineva rusește?

Unul din ofițeri răspunse afirmativ și se apropie.

— Întreabă-i dacă n-ar vrea să facă o plimbare pe afară.

Întrebarea avu efectul dorit. Pînă și cei care păreau leșinați, se ridicară. Se vedea că fiecare preferă oricare altă moarte, numai aceea bănuită, nu. Fritsch se întoarse spre Hoess.

— Vezi, sînt vii și nevătămați, doar puțină apatie, desigur, explicabilă... Nu e așa, doctore? Ofițer! Spune-le că o să-i scoatem noi afară, curînd. Și acum, gata! Se poate acționa!

Au închis din nou ușa. Cînd totul a fost pus la punct, Fritsch a luat cutia cu „Cyklon" și i-a pus-o lui Hoess sub ochi.

— Iat-o!

— Asta? Imposibil... E numai un insecticid.

— Da? Stai să vezi! Blockfuehrer, deschide!

Aruncă chiar el cutia desfăcută în mijlocul celulei. Totul se repetă cu exactitate. Ba parcă de astă dată dură și mai puțin.

Hoess abia se mai putea reține. Făcea sforțări supraomenești pentru a-și păstra calmul. Îi venea să strige, să pună o sută de întrebări, să afle totul dintr-o dată. Totuși, se stăpînea. În spatele lui, ușa se cutremura de lovituri. Vacarmul dinăuntru, lupta pentru ultima picătură de aer i se păreau insuportabil de îndelungate. După 15 minute au deschis ușa. Tabloul era identic cu

cel de la celula 7. Doar sîngele care țîșnise pe toate gurile era încă proaspăt și corpurile calde.

— Ai văzut? întrebă Fritsch. Acum hai la aer!...

Afară îl mai întrebă pe comandant:

— E clar?

— Am înțeles.

În fond, Hoess înțelesese totul. Rezolvarea aceasta îi provoca o reală mulțumire, deși tot timpul nu-și putuse stăpîni o senzație de greață. S-au întors la club volubili, comentînd descoperirea. Au cerut să li se desfunde șampanie. Scenele fuseseră prea tari, se cereau puțin atenuate și șampania de Epernay era cel mai bun remediu la astfel de prilejuri. La un moment dat, ciocnind cu comandantul, Fritsch întrebă:

— Ei, ce zici de descoperirea asta?

— E tocmai ceea ce căutam. Înțelegi, din iulie ne luptăm să găsim o soluție ca asta și iat-o, ea se afla chiar sub nasul nostru... Reichsfuehrer-ul mi-a spus că ne așteaptă acțiuni serioase, vei afla la timp de ele, nu mai e mult pînă atunci, maximum o lună-două, și, îți spun drept, cu sistemele propuse, adică cu asfixia prin gaze de ardere în dube închise în care să răsufle țevile de eșapament, nu vedeam cum aveam s-o scoatem la capăt. Asta, la ce avem de întreprins, ni se potrivește ca o mănușă. Bravo!

— E descoperirea mea!

— Desigur, dar mai întîi a lui I. G. Farbenindustrie. Trebuia să ne gîndim mai demult, nu ai văzut în timpul dezinfecțiilor că fabrica își trimitea specialiștii ei, care lucrînd cu gazul ăsta luau atîtea precauțiuni încît pe noi ne bufnea rîsul? Chiar mîine trebuie să le telegrafiem pentru a trimite cîțiva băieți de-ai noștri la școlarizare... De altfel, dacă îmi amintesc bine, un reprezentant al lui I. G. Farbenindustrie, care a fost anul trecut la mine, mi-a făcut un apropo plin de echivoc, spunîndu-mi că la un lagăr de concentrare ca al meu, o rezervă ceva mai mare de „Cyklon“ nu strică niciodată... Sînt convins că asta a avut în vedere. Cît avem în depozit?

— 186 de cutii. Cred însă că dozele servite de noi au fost prea mari. Trebuie să mai experimentăm.

— Bineînțeles. Mai întîi însă va trebui să aducem cazul la cunoștința celor competenți. Nu trebuie să știe despre asta nici măcar toți ofițerii. Deja ați chemat cam mulți acolo. Acum lasă, vom mai vedea. Chiar în noaptea asta îi voi telegrafia Reichsfuehrer-ului.

— Sper că nu vei uita să pomenești de mine.

— A, nu, dar să știi, va fi o comunicare cifrată, de serviciu.

— Bine, dar eu...

— Știu, știu! Lasă, nu te impacienta.

— Nu aș vrea să-și atribuie altul...

— Ce vrei să spui?

— Este destul de clar, nu?

— N-aș spune. De altfel, acolo unde te găsești tu, ești prea jos pentru a putea fi văzut de sus. Marea acțiune care ne așteaptă, așa zisa „rezolvare definitivă a problemei evreiești", poartă încă din planuri numele de „acțiunea Eichmann-Hoess". Așa că vezi, asta vine ca o completare.

Fritsch sări ca ars:

— Mă jignești, domnule! Nu permit!...

— Ei lasă, lasă, mai bea un pahar și fii sigur că nimeni nu-și atribuie merite străine! Voi cere Reichsfuehrer-ului să-ți dea crucea de fier cu spade. Ești mulțumit? Apoi, dacă I. G. Farbenindustrie va primi în urma „descoperirii" tale comenzi serioase din partea statului, te poți aștepta la o gratificație bună. Tot nu ești mulțumit?

Fritsch nu răspunse. Făcu stînga-mprejur, își luă chipiul, ieși din club. Ceru un cal, încălecă și alergă în galop două ceasuri. Se întoarse acasă cu capul mai limpede, dar nu îndeajuns de destins. Îl chemă pe unul din oamenii lui de încredere și îi spuse:

— Ascultă, Frantz: e una mititică, poate ai văzut-o pe aici, face curat la mine în birou. Nu știi în ce bloc doarme?

— Am înțeles, Herr Hauptsturmfuehrer! În cinci minute v-o aduc!

Karl Fritsch scoase din noptieră o sticlă de coniac și bău, unul după altul, două pahare. După cîteva minute, Häftling 6.840 Irena Savicka fu împinsă cu putere pe ușa dormitorului lui Fritsch. Plîngea...

Tîrziu, Karl Fritsch îi zise:

— Tu ești o proastă, nu înțelegi! Dar astăzi am făcut o descoperire epocală!

JURNALUL NESCRIS AL ANNEI FRANK

— Dați-mi banii mei! De ce să mă frustați de drepturile mele de autor? Strigătul acesta s-a auzit recent, la 15 ani după război, într-una din sălile de judecată ale Tribunalului Suprem din New York. Se deschisese dosarul intitulat: „Cauza Jurnalul Annei Frank". În fond, răfuiala, după cum trăda și replica reclamantului citată mai sus, avea drept scop cîștigarea sumei de 50.000 de dolari. Scriitorul american Meyer Levin, autorul primei dramatizări a „Jurnalului Annei Frank", l-a dat în judecată pe Otto Frank, tatăl Annei și pe Kermit Bloomgarden, producătorul teatral al unei noi dramatizări scrise de Francis Goodrich și Albert Hackett. Levin afirma că o serie de dialoguri din piesa acestor autori nu parvin din jurnalul Annei, ci sînt plagiate după versiunea sa.

La 15 ani după război, „Jurnalul Annei Frank" rămîne mai departe un excepțional fenomen editorial. În cîțiva ani, el a suportat tiraje de sute de mii și milioane de exemplare. Toate rapoartele și buletinele oficiale publicate de Comisia Internațională pentru cercetarea crimelor hitleriste, cuprinzînd coloane nesfîrșite de cifre și descrierea detailată a mecanismului lagărelor morții fasciste, nu au cutremurat atît de puternic conștiințele ca jurnalul acelei fetițe de 14 ani.

La 15 mai 1940 Olanda a capitulat. Anna Frank era pe atunci o copilă de numai unsprezece ani, o făptură firavă, cu ochii mari, negrii, inteligenți, cu părul brunet, neted, strălucitor. Trăia într-o lume în care visul juca rolul principal în viața omului. Visa deci să ajungă o mare actriță și să plece la Hollywood.

Curînd după instalarea lor în Olanda învinsă, hitleriștii organizează acolo, o dată cu a lor „ordine nouă", și o mașinărie infernală pentru nimicirea oamenilor. Primele rezultate sînt curînd comunicate la Berlin de către Rauter, șeful poliției fasciste de pe teritoriul Olandei : „Numărul evreilor luați ostatici este de 3.800. Au fost reținuți pentru instrucția penală 1.350. Au fost trimiși în lagăre de concentrare 1.354". Trei luni după acest comunicat, adică în februarie 1942, același Rauter îi scria lui Himmler: „Evrei expediați la Mathausen — 20.000. Pe teritoriul subordonat competenței mele se mai găsesc încă 120.000. Cel mai tîrziu pînă la sfîrșitul lui 1943, toți acești evrei vor fi trimiși în lagărele de concentrare".

La 15 noiembrie 1942 șeful poliției germane din Olanda ocupată aduce la cunoștința publică faptul că evreii au fost scoși de sub lege. Cu patru luni înainte de acest gest plin de generozitate fascistă, în zorii zilei de 6 iunie 1942, familia Annei Frank s-a mutat, în taină, într-o clădire veche din Prinsengracht. La data de 9 iulie 1942, Anna nota în jurnalul său: „Ascunzătoarea noastră se găsește la firma tatii".

Au urmat 25 de luni de trai în cea mai severă izolare. Anna, sora ei Margot, părinții, apoi familia van Daan împreună cu Peter — simpatia Annei — și mai tîrziu dentistul Dussel, și-au limitat toate orizonturile vreme de mai bine de doi ani la cele cîteva cămăruțe cu intrare conspirativă, mascată în biroul lui Victor Kugler, asociatul lui Otto Frank, din casa veche din Amsterdam. Acolo, terorizați de spaima vîrîtă în ființa lor de crimele zilnice ale ocupanților, refugiații visau sfîrșitul războiului și eliberarea Olandei. Acolo s-au adunat pagină cu pagină filele zguduitorului document

scris de mîna acelei fetițe de paisprezece-cincisprezece ani, document care după război a făcut înconjurul lumii sub titlul de „Jurnalul Annei Frank".

Nimeni nu a mai ieșit din ascunzătoare pînă în ziua de 7 august 1944. Jurnalul Annei Frank se întrerupe brusc în ajunul acestei zile. Cortina cade peste ultimul tablou al dramei, în dimineața cînd pe scările de lemn care duceau spre ascunzătoarea lor, se aude tropăind cizma fascistă.

Ultimul act din drama Annei nu a fost însă acesta. El s-a desfășurat mai departe, dincolo de paginile jurnalului, act rămas nescris, trăit pînă la finalul tragic în barăcile de la Auschwitz și Bergen-Belsen. La 7 august 1944, pentru familia lui Otto Frank începea adevărata Gheenă. Victor Kugler povestește despre acea nenorocită zi:

„Era ora zece și jumătate dimineața cînd în biroul întreprinderii noastre comerciale au intrat patru polițiști: trei olandezi și al patrulea, comandantul lor, un subofițer hitlerist. Unul din olandezi era un oarecare Maarten Rossun, colaboraționist notoriu care, după eliberare, a fost împușcat. Subofițerul, de naționalitate austriac, îl chema Silvertahler.

— Cine e proprietarul casei? a întrebat acesta.

— Eu — i-am răspuns.

— Poftim cu noi. Vrem să vedem celelalte încăperi.

Am încercat să mă comport ca și cînd nu s-ar fi petrecut nimic deosebit, dar cînd i-am arătat birourile și depozitele, a început să mă înjunghie frica. Executasem cîteva sarcini date de mișcarea de rezistență olandeză. Oare acesta era motivul pentru care veniseră cei patru, sau îi interesa ascunzătoarea familiei Frank? Aveam să aflu mai curînd decît îmi închipuiam.

La etajul al doilea, Silvertahler s-a îndreptat direct spre raftul cu cărți. L-a dat la o parte și a descoperit ușa care ducea la încăperile în care își făcuseră ascunzătoare cei patru Frank, familia van Daan și doctorul Dussel. Abia acum înțelegeam că cineva ne trădase.

Și-au scos pistoalele și mi-au ordonat să urc scările înaintea lor.

Cea dintîi persoană pe care am văzut-o, a fost doamna Frank, care stătea nemișcată în prima cameră. «Gestapo-ul!» a șoptit ea fără să se clintească din loc. Acum, cînd sosise momentul de care atît de mult se temuse, părea amețită. Ceilalți — în total opt persoane — au ieșit din restul încăperilor. Numai Margot, sora mai mare a Annei, plîngea înfundat.

— Bun! a spus Silvertahler. Strîngeți-vă lucrurile!

De obicei lăsa jertfelor sale numai cîteva minute pentru împachetare, dar de data aceasta se întîmplase ceva neobișnuit. Privirea lui Silvertahler a căzut pe un cufăr militar vechi, cu semnalmente cunoscute, vopsit în gri, și care aparținea lui Otto Frank.

— De unde ai cufărul acesta? l-a întrebat.

— Am fost ofițer în armata germană în timpul primului război mondial — a răspuns Frank.

Chiar asta era realitatea. Abia în 1933, după venirea lui Hitler la putere, Frank a emigrat în Olanda. Era originar din Germania. În timpul celui dintîi război mondial a fost chemat în armată, a luat parte la luptele de pe Somma ca artilerist și pe cîmpul de bătaie a fost avansat la gradul de ofițer.

Silvertahler s-a făcut stacojiu. Gîndul că un evreu a putut ajunge ofițer în armata germană nu-i putea intra în cap. Asistam la o scenă ciudată. Se vedea ușor cum respectul față de ofițer, cu care i se împuiase capul, se lupta în el cu supunerea față de ordinul primit. Stătea încurcat în fața lui Frank și mi se părea că dacă atunci i s-ar fi ordonat: «drepți!», s-ar fi executat imediat.

— Bun! Împachetați-vă lucrurile! Aveți timp — a spus el în cele din urmă.

A trecut aproape o oră. Mie mi-au permis chiar să cobor la masă, apoi ne-au ridicat și ne-au dus la comandamentul Gestapo-ului. Eram grozav de agitat, dar primul interogatoriu pe care mi l-a luat Silvertahler a fost de-a dreptul caraghios.

După accentul pe care îl avea, am înțeles că este austriac și la prima sa întrebare: «Unde te-ai născut?», i-am răspuns aproape cu satisfacție:

— În Austria. În timpul primului război mondial am slujit în marina austro-ungară.

Silvertahler tocmai își aprindea o țigară. Cînd a auzit răspunsul meu s-a aplecat înainte și și-a strivit țigara în scrumieră.

— Pentru astăzi ajunge! mi-a spus.

Îmi închipuiam ce se petrecea în capul lui Silvertahler. Abia nu putea înțelege faptul că Frank fusese ofițer în armata germană, iar acum afla din actele mele că într-adevăr, cu toate că părinții mei fuseseră olandezi, mă născusem în Austria și slujisem în marina austriacă.

Cînd m-au scos din biroul lui Silvertahler, în capătul coridorului i-am zărit pe Frank și pe ceilalți. Ne-am salutat înclinîndu-ne capetele. Aceasta a fost despărțirea noastră..."

La 15 ani după ce tragedia Annei și a familiei sale se consumase, în zilele cînd la New York se desfășura procesul intentat de Meyer Levin și cînd, pe numeroase scene ale capitalelor lumii se juca „Jurnalul Annei Frank" și se turnau filme cu acest subiect, scriitorul Ernst Schnabel pornea în căutarea celor care au fost în preajma Annei pînă în ultimele clipe și i-au supraviețuit.

În același timp, eu pășeam pe poarta fostului lagăr Auschwitz II-Birkenau, singur, în căutarea urmelor pe care Anna poate le lăsase acolo unde își petrecuse o parte din ultimele ei zile. Eram convins că fata care zi de zi își notase la Amsterdam cu atîta meticulozitate propriile sentimente și trăirile celor din ascunzătoarea conspirativă, nu putuse să renunțe total la acest obicei. Trebuia să fi lăsat ceva însemnat în baraca în care locuise, eram convins că măcar a zgîriat peretele cu un vîrf de creion, doar nu trecuse pe aici fără ca în urma ei să nu rămînă nimic.

Pășeam poate pentru a zecea oară pe aceste porți de sub foișorul de piatră din aripile căruia, ca un hotar

între viață și moarte, se întindeau rețelele de sîrmă ghimpată. Și pentru a zecea oară păşind în acest loc, încercam acelaşi sentiment de sfîrşeală care mă cuprindea de fiecare dată cînd mă întorceam aici, un straniu presimțămînt al morții, o cufundare într-un neant cenuşiu, lipsit de sens, în care fantomele trecutului păreau mai vii și mai palpabile ca oriunde. A păşi singur în acest loc îngrădit cu sîrmă ghimpată, unde au fost asasinați milioane de oameni, este pentru oricine o grea încercare. Supraviețuitorul se întîlnește față în față cu moartea, urma ei este aici reală și pretutindeni vizibilă.

O căutam pe Anna. Eram de aceeași vîrstă, am văzut lumina zilei aproape în același timp, am trăit pe același pămînt și nu ne-am cunoscut. O căutam printre ruinele crematoriilor și mă întrebam cum ar fi arătat Anna și ce ar fi ajuns dacă ar fi supraviețuit acestui coşmar. Mi-o închipuiam frumoasă, puternică, în deplinătatea tinereții care i-ar fi anunțat o maturitate încărcată de roade bogate. O căutam în lungul șirurilor de stîlpi de beton pe care se hîțîna sîrma ghimpată ruginită și mă întrebam cît de folositoare ar fi putut fi pentru omenire roadele care în sufletul de copil al Annei abia încolțiseră ? O căutam prin barăcile pustii, din care deținuții plecaseră parcă numai cu o zi în urmă, o strigam, pipăiam priciurile de pe care mai atîrnau încă haine vărgate, aproape putrezite, ridicam de pe pămînt cîte unul din vasele în care cei închiși aici își primeau mîncarea și nu puteam să nu mă întreb de ce ea nu rezistase, de ce fiara care înghițise numai în acest loc patru milioane de vieți, nu renunțase măcar la una singură, la Anna?...

În haosul de la Birkenau, la cincisprezece ani după ce moartea fusese izgonită de aici, în jur era pustiu și liniște de mormînt. În preajma barăcilor crescuseră bălării înalte, pe rețelele de sîrmă ghimpată, prin care altădată trecea curentul ucigător, se cățăra „rochița-rîndunicii". În umbră țîrîiau greierii, săreau sprințar lăcuste, în văzduh zburau gîze ca în cel mai pașnic loc

de pe pămînt. Peste ruinele barăcilor arse, pe cohortele de coşuri de fum rămase în picioare şi înşirate cu sutele într-o aliniere stranie, înfricoşătoare, nu croncăneau nici corbi, nu se auzea nici strigăt de cucuvaie. Şi totuşi moartea era prezentă la fiecare pas, în fiecare fir de iarbă, în fiecare piatră. Ea era în mine, o purtam cu mine, mă petrecea aici ca o veche şi încercată călăuză, arătîndu-mi ciudatul ei imperiu.

Am văzut un cîmp de luptă unde moartea a secerat mii de vieţi, dar acolo călăuza din mine îmi aducea în urechi zgomot de arme încăierate şi strigăte de victorie. Aici nu auzeam decît un vaier prelung, vaierul pămîntului martirizat, vaierul celor patru milioane lipsite de apărare. Şi în el distingeam glasul Annei. Îl urmăream într-o parte, alergam după el, îl strigam, mi se părea că l-am ajuns, pentru ca imediat să-l aud din altă parte şi să pornesc într-acolo ca atras de un magnet irezistibil. Treceam de la o baracă la alta, rătăceam prin acel labirint de barăci cenuşii, joase ca nişte bordeie, turtite la pămînt, murdare, putrede şi n-o găseam pe Anna. M-am oprit lîngă poarta lagărului pentru femei. Aici, pe dreapta, în apropierea stîlpilor de beton pe care încalecă încă puternică sîrma ghimpată, cînta orchestra lagărului, cînta din zori pînă noaptea tîrziu, petrecînd femeile la corvoadă, la masă, la apel, la moarte, la orice împrejurare, căci viaţa în lagăr trebuia să fie veselă şi, mai ales, ritmică. O auzeam cîntînd, o vedeam pe Alma Rose, o evreică din Olanda pe care o cunosc din povestirile polonezei Seweryna Szmaglewska, dirijînd această macabră muzică. Pe drum trec camioanele încărcate spre crematorii, văzduhul se înfioară şi se cutremură de vaierul femeilor duse spre moarte, iar orchestra cîntă un tango sentimental din care, brusc, parcă pentru a acoperi acel strigăt al morţii, trece într-un ceardaş îndrăcit.

— Lustig sein! Lustig sein! (Înveseliţi-vă! Înveseliţi-vă!) declamă corul şi mîna Rosei ridică cu graţie bagheta de dirijor... Numai privirea ei grea, întunecată, încărcată de lacrimi, arzînd cuprinsă de flăcările setei

de răzbunare, petrece fiecare mașină care gonește spre pădure. Și cînd vaierul acela al femeilor condamnate străpunge cerul, cînd răscolește pămîntul făcînd să înghețe și să încremenească totul în jur, orchestra cîntă grațios:

— Glückliche Reise, glückliche Reise!... (Drum bun, drum bun!)

Deodată sîrmele zbîrnîie, scot scîntei, apoi vibrează îndelung, transmițînd acest tremur de la un stîlp la altul, ca pe o veste telegrafică ce numai într-o secundă face înconjurul lagărului. Acolo, lîngă poartă, cineva s-a aruncat în sîrme. Trupul ușor se mai clatină încă, balansîndu-se în leagănul morții. E trupul tînăr al Almei Rose. Mi se pare că alba „rochiță a rîndunicii" care s-a cățărat pe ghimpii de metal, este acum pătată de sînge.

Dar unde e Anna?

O femeie polonează, Irena Bobruk, fostă deținută la Birkenau, mi-a spus că a cunoscut-o pe Anna. Locuia într-o baracă învecinată cu cea în care fuseseră încartiruite cele două surori și mama lor. Își amîntea bine de fata cu ochii negri, catifelați, plini de dragoste și căldură. Părul, după ce îi fusese tăiat, abia îi răsărise din nou și perciunii îi ieșeau de sub basmaua albă. Și-o amintea cîntînd. Dar ce anume cînta, nu îmi mai poate spune. Uriașul cimitir internațional de la Birkenau a înghițit și cîntecul Annei.

Continui s-o caut. Iată rampa de descărcare, pustie, cu trecerea barată acum de o urnă granitică plină cu cenușă omenească, iată ruinele clădirilor în care se făcea recepționarea noilor sosiți. Aici a ajuns, la 30 august 1944, familia lui Otto Frank. Pe această rampă tatăl a fost despărțit de copile și de soție, aici, pe acest ciment dintre zidurile arse ale fostei „Saune", a căzut, retezat, frumosul păr al Annei.

Doamna de Wiek, o supraviețuitoare a Auschwitzului, a fost adusă în lagăr cu același transport în care se găsea familia lui Otto Frank. Mai tîrziu, a locuit în

baracă cu Anna, Margot și mama lor. Iată cîteva din amintirile istorisite de ea lui Ernst Schnabel:

„Anna și-a păstrat demnitatea pînă la sfîrșit. Atît la Birkenau cît și la Westerbork, mi s-a părut întotdeauna așa cum fusese de mult, cu toate că nu mai avea părul său lung (am fost tunse imediat după sosirea în lagăr, părul nostru era necesar pentru confecționarea curelelor de transmisiune și căptușirea conductelor în submarine).

Am observat la Birkenau că Anna își păstra frumusețea ochilor care, pe măsură ce ea slăbea, se făceau tot mai mari. Îi pierise veselia caracteristică, dar ea rămăsese mai departe vioaie și săritoare. Își păstra farmecul și gingășia, lucruri pe care noi, celelalte, încetaserăm de mult măcar să le mai visăm. Pentru îmbrăcăminte nu aveam nimic mai mult decît cîte o bluză lungă, cusută din saci. Într-o frumoasă zi de iarnă, Anna ne-a adus în baracă niște izmene lungi bărbătești, pe care le «organizase» de undeva. Era caraghioasă cu picioarele înfășurate în acele zdrențe, dar cu toate acestea, plină de farmec. Eram împărțite în grupri de cîte cinci, în șir la apel, în marș spre lucru, sau la împărțirea mîncării (de altfel aveam un singur vas de mîncare pentru toate cinci). Anna era cea mai tînără din grupa noastră. Și cu toate acestea, ea era conducătoarea grupei. Tot ea ne împărțea pîinea. Făcea acest lucru bine, corect, nimeni nu i-a putut reproșa vreodată ceva.

Întotdeauna eram însetate. Eram însetate în așa hal, încît așteptînd apelul, cînd ploua, stăteam cu limbile scoase. Multe din noi erau bolnave, dar setea continuă ni se părea mai grozavă decît orice boală. O dată, cînd era gata să mor de sete, Anna mi-a adus o sticlă de cafea. De unde o luase, n-am putut afla nici pînă azi.

Tot ea era cea care pînă la sfîrșit a rămas deplin conștientă de ceea ce se petrecea în jurul nostru. Noi de mult timp nu mai eram capabile de așa ceva... O văd întotdeauna stînd în pragul ușii și privind spre drumul pe care erau împinse spre camerele de gazare un grup de țigănci tinere, complet goale. Plîngînd, Anna le

petrecea cu privirea. Plîngea la fel cînd am trecut pe lîngă copiii unguri care de 12 ore își așteptau în ploaie rîndul la camera de gazare. Anna mi-a făcut semn cu cotul și mi-a spus: «Uită-te în ochii lor!» Plîngea chiar și atunci cînd cele mai multe dintre noi deja nu mai aveam lacrimi. Acest lucru vi se pare de neînțeles, nu-i așa?..."

Într-o bună zi, mai precis la 30 octombrie 1944, aici unde sub foarfecele frizerului căzuse părul Annei, deținutele din baraca Nr. 29 au fost aduse pentru „dezinfectare". În loc de dezinfectare s-a făcut selecționarea deținutelor. Cele tinere și încă sănătoase au fost despărțite de bolnave și de bătrîne. Aici, Anna avea să-și privească pentru ultima dată mama. Doamna de Wiek povestește despre acest moment tragic:

„...A sosit și rîndul fetelor. Fața Annei a rămas neschimbată pînă și în lumina orbitoare a reflectorului. Margot icnea ușor dar amîndouă, drepte, s-au apropiat de doctor. O clipă mai tîrziu, înainte să fie luată și dusă, Anna și-a întors spre noi fața ei luminoasă. Era imposibil să-ți dai seama ce se petrece dincolo de lumina reflectorului. Doamna Frank striga: «Copiii mei!... Dumnezeule, Dumnezeule!...»"

Anna era unul din copiii strigați cu atîta deznădejde. În clădirea dărîmată, între pereții sparți, mi se părea că aud izbindu-se încă ecoul acestui strigăt de mamă.

N-am încetat s-o caut. În baraca 29 am luat la rînd prici cu prici, scîndură cu scîndură, cărămidă cu cărămidă. În cele din urmă, am început să găsesc cuvinte scrise cu creionul, nume zgîriate în cărămidă cu un vîrf de cui sau cu alt obiect ascuțit. „Roth Edith", „Emilia Bisz..." Pe altă cărămidă: „Eleonora Farkas". Mai jos: „Irena, Szymanski, Tatiana, Natalia, Relly Malinowski..." Ascunsă de scîndura unui prici, scrisă cu creionul pe văruiala albă dată direct peste cărămizi, o scrisoare. O citesc, cuprins de înfrigurare:

„Ernesta Mieli Ligia din Crescenzio i Sterina nata a Roma il 1924. Spera di tornare presto a casa come noi

tutti speriamo, de il no desiderio sia... corneramo... Signore! Esaudite le nostre pregiere..."

Pe cărămizile de sub priciul din mijloc, acolo unde ochiul zbirilor ajungea mai greu, alte nume, cîteva sute alte cuvinte de rugăciune, la fel de numeroase.

Căutam o singură Anna și am găsit la Birkenau sute, mii de Anna Frank.

Cînd am ieșit din baracă, se însera. În ușă am dat piept în piept cu un om. Era tînăr, nu avea nici douăzeci de ani, îmbrăcat într-o cămașă verde, cadrilată, avea părul ciufulit și fața prăfuită.

— Ce faci aici? m-a întrebat.

— Caut!

— Ești de-ai noștri?

— De-ai noștri! i-am răspuns, crezînd că glumește. Aceasta e baraca 29? l-am întrebat.

— 29?... Nu, pe șirul ăsta sînt cele cu soț... Trebuie să fie dincolo, între cele arse.

— Arse?

— Da, nu le vezi, numai coșurile de fum le-au mai rămas în picioare... Cum stai cu bafta, ai găsit ceva?

— Am găsit — și i-am arătat vechiul meu carnet de însemnări.

— Ăla?... Un fleac!... Ia ginește aici!

A scos din buzunar un cercel și un cesuleț de mînă, cu brățară de metal. Erau pline de pămînt, se vedea că stătuseră mult timp îngropate.

— De unde?

— Cum de unde? Din mină. N-ai fost acolo?

— Nu.

— Păi d-aia n-ai baftă. Hai cu mine!

M-a dus dincolo de cordonul verde, într-un loc unde merii își scuturaseră de curînd floarea, loc plin de mlaștini ciudate, așezate aproape simetric, deasupra cărora apa era albicioasă, ca de var stins. În pădure, în apropierea fostului crematoriu IV, dinamitat de fasciști în timpul retragerii, mi-a arătat spre rădăcinile copacilor. În jurul fiecăruia era săpată cîte o groapă circulară adîncă de cîteva palme.

— Aici să nu mai cauți. Au curățat tot, n-a mai rămas nimic, e păcat de timpul pierdut.

— Chiar nimic n-a mai rămas? îl întreb sperînd să aflu din gura lui ceva mai inteligibil.

— Păi ce crezi, ar fi putut scăpa ceva? De ascunzătorile astea știau și nemții, doar văzuseră că multe „figuri" înainte de a fi duse la gaz, își ascundeau marafeții și bijuteriile la rădăcina vreunui copac din ăștia, pentru ca atunci cînd o să iasă de la „baie" să și le ia înapoi... Au mai găsit și alții, dar puțin, grosul fusese de mult ciordit.

Începeam să înțeleg. Între băltoacele acelea cu apă tulbure, albicioasă, s-a oprit și mi-a arătat:

— Aici e „mina". Cînd erau duși la căsăpire, li se spunea mai întîi să se dezbrace, că așa umblă îngerii, goi pușcă, și atunci „ăia" înghițeau repede aurul, ori îl dădeau femeilor, care au ceva mai multe ascunzători decît bărbații. Aici, în gropile astea, răposații erau arși în stive și cenușa lor grămădită mormane pentru a fi trecută prin ciururi și scuturată de aur. După aia o duceau în Vistula. Multă a rămas însă pe loc. Înainte să se care de pe aici, nemții au avut mult de lucru, nu le mai era aminte de cernut și cărat cenușa... Și acum, dacă răscolești atent, mai găsești cîte ceva... Îl știu pe unul care a făcut avere, nu glumă...

M-am repezit la el cu pumnii, cu picioarele, cu capul.

— Ce faci?... De ce dai?... Ce ți-am făcut eu?...

— Banditule, te duc la miliție!

La auzul cuvîntului „miliție" a sărit din mîinile mele ca ars. A fugit ca din praștie, fără să se mai uite înapoi, pierzîndu-se în pădurica de pini și mesteceni.

Am văzut locul proaspăt răscolit de unde au fost scoși cercelul și cesulețul cu brățară de metal. Am luat în pumni acea țărînă amestecată cu cenușă omenească, împrăștiată pretutindeni într-un strat gros, adînc, și abia atunci am înțeles că apa din gropile acelea simetrice era albă, leșioasă, din pricina cenușii.

M-a cuprins frica.

Seara, stînd de vorbă cu cîțiva lucrători ai muzeului, în fostul revir al garnizoanei transformat acum în casă de oaspeți pentru vizitatorii acestui macabru loc de pomenire, le-am povestit despre întîlnirea mea.

— Păcat că ți-a scăpat! Am mai prins vreo cîțiva, acum înfundă pușcăriile. Se pare că fac parte dintr-o bandă mai mare, profanatori de profesie. Localnicii îi numesc „canadieni", după numele fostelor depozite fasciste din lagăr în care hitleriștii grămădeau, înainte de a le expedia la Berlin, toate bogățiile jefuite de la jertfele lor... O să ne pice curînd în mînă și ăsta... Ai avut noroc că te-a luat drept unul de-al lor. Altfel, surprinși asupra faptului, ăștia sînt în stare de orice... Dar ce căutai în baraca aceea? Doar este una din cele închise, în care nu s-a mai intrat după război...

— Cum să vă spun... O căutam pe Anna Frank... Sînt aproape obsedat de ideea că fata aceasta, care nu-și putea încheia ziua fără să-și fi trecut în caietele ei cîteva însemnări, a lăsat pe aici, pe undeva, un alt jurnal încă nedescoperit.

— Și ai găsit ceva?

— Iată! — le-am arătat însemnările culese.

— Da, pereții barăcilor și scîndurile priciurilor sînt pline de nume... Din păcate, totul e scris în partea de jos a zidurilor și umezeala a șters aceste urme, iar scîndurile priciurilor au început să putrezească...

În arhiva lagărului am găsit cîteva relații cu privire la tatăl Annei. Otto Frank a fost înregistrat la 13 august 1944 între deținuții de la Auschwitz I. Cînd Auschwitz-ul a fost eliberat de armata sovietică, el trăia încă, culcat în baraca-spital din lagăr. A fost transportat și îngrijit într-un spital din Odesa, de unde a plecat spre Marsilia îmbarcat pe un vas francez. S-a întors curînd după război la Amsterdam, unde fostele prietene ale Annei, Elli și Miep, i-au dat jurnalul fiicei sale, cîteva caiete găsite pe podea după arestarea lor de către Gestapo.

Otto Frank era singurul supraviețuitor din cei opt care trăiseră ascunși în vechea clădire din Prinsengraht.

În urma selecționării de la 30 octombrie, Anna și Margot au fost mutate de la Auschwitz la Bergen-Belsen. Le mai rămăseseră numai cinci luni de viață. Mama lor a rămas la Auschwitz unde și-a găsit sfîrșitul. Ceilalți muriseră unul după altul sau își așteptau rîndul. Otto Frank a văzut cum Van Daan a fost înghițit de coloana celor împinși spre camera de gazare. Soția lui Van Daan a murit la Bergen-Belsen. Peter, căruia Anna îi închinase atîtea pagini luminoase din jurnalul său, se mai afla încă în coloana celor transportați din Auschwitz în momentul evacuării lagărului. Mai tîrziu, nimeni n-a mai știut nimic despre el. Dentistul Dussel a murit în lagărul de la Neuengamme, în apropiere de Hamburg.

Fosta deținută Lies îi relata lui Ernst Schnabel despre zilele Annei la Bergen-Belsen, următoarele:

„...Deodată am zărit-o dincolo de rețelele de sîrmă. Era îmbrăcată în niște zdrențe. I-am recunoscut prin întuneric fața prelungă. Ochii ei mi se păreau enormi. De emoție, am plîns împreună. I-am spus că mama mea a murit, iar tatăl meu e în comă. Anna mi-a răspuns că despre tatăl ei nu știe nimic, iar mama a rămas la Auschwitz. Numai Margot era cu ea, foarte bolnavă...

Eram încartiruită într-o baracă unde, din cînd în cînd, puteam primi pachete. Anna nu avea absolut nimic. Răbda de foame și de frig. I-am spus încet: «Am să văd, Anna, poate că... Vino mîine tot aici»...

În noaptea următoare a venit din nou lîngă rețele. Îi făcusem un pachet în care pusesem o haină de lînă, cîțiva biscuiți, puțin zahăr și o cutie de sardele. I-am strigat, în vreme ce aruncam pachetul peste rețelele de sîrmă: «Atenție, Anna!» Dar am auzit un țipăt și așa, ca o vînzoleală.

— Anna, ce s-a întîmplat?

Mi-a răspuns plîngînd:

— O femeie a prins pachetul pe care mi l-ai aruncat și nu a mai vrut să mi-l dea înapoi.

O vedeam pe femeia aceea fugind. I-am spus Annei:

— Vino și mîine, Anna, o să mă străduiesc să mai fac rost de ceva.

Data următoare nu am mai avut decît o pereche de ciorapi și niște biscuiți. Anna a prins pachetul acela..."

Aici se termină relatarea fostei deținute.

Bolnavă grav de tifos, Margot a murit la începutul lui martie 1945. Pentru Anna, moartea surorii sale a fost ultima lovitură. O săptămînă mai tîrziu, se sfîrșea și ea.

Era jumătatea lunii martie 1945, numai o lună de zile înainte de eliberarea lagărului de la Bergen-Belsen și șapte săptămîni înainte de victoria definitivă asupra fascismului hitlerist...

Henryk Warminski, unul din locuitorii Auschwitz-ului, om pe care eliberarea l-a găsit în lagărul morții, mă asigură că l-a cunoscut pe Otto Frank. Pe atunci, negustorul olandez nu știa nimic despre soarta soției sale și a celor două fete. Spera încă să le întîlnească din nou, vii și sănătoase. Lagărul se evacuase. SS-iștii parcă intraseră în pămînt. Era ziua de 24 ianuarie 1945. Ca niște fantome ale vieții rămasă încă nerăpusă, ultimii supraviețuitori ai Auschwitz-ului ieșiseră din ascunzătorile lor și, strecurîndu-se pe lîngă ziduri, cercetau lagărul pustiu. Otto Frank era printre ei. Se auzea o canonadă îndepărtată și din cînd în cînd cerul era brăzdat de avioane sovietice. Cei mai mulți din cei rămași erau grav bolnavi. Otto Frank ajunsese un veritabil „musulman". Poate asta l-a și salvat. Cine fusese în stare să meargă, se încolonase în șirurile evacuaților care în acele zile de iarnă geroasă presăraseră drumul lung dintre Auschwitz și Gross-Rosen cu trupurile lor. Rămașii jucaseră o carte capitală. Între toți deținuții domnea convingerea că rămînerea în lagărul evacuat este egală cu sinuciderea. Nemții nu aveau să-i părăsească decît morți. Au preferat totuși să moară aici pe locul îndelungatului lor martiriu, decît să aibă parte de „moartea albă" a drumurilor înghețate. Li se acordase un ultim drept și ei profitau de el: acela de a-și alege

moartea. Aleseseră. Acum înțelegeau că această alegere îi salvase. Erau singuri în lagăr, iar în jur, nici țipenie de SS-ist. Puteau să plece. Gîndul despre părăsirea lagărului îi chinuia ca o obsesie, dar judecata mai realistă le spunea să rămînă. Se aflau pe linia frontului și nu aveau nimic, nici haine și nici documente. Au hotărît să rămînă.

— Ziua de 25 ianuarie — îmi spune Henryk Warminski — părea la fel cu cea din ajun. Zăpada strălucea în soare, pișca un ger aspru, doar canonada parcă se mai apropiase și zborul avioanelor sovietice se mai întețise. Ne încălzeam punînd pe foc scînduri din priciurile goale, mîncam sardele spaniole cu biscuiți și beam vin franțuzesc, bunătăți găsite în depozitul alimentar al garnizoanei SS. Făceam planuri... Deodată, prin ferestruica beciului în care ne ascunsesem, am văzut cîteva căști ostășești. M-am dus să văd ce se petrece în curtea lagărului. În ușă, m-am lovit piept în piept cu un SS-ist, care, rînjind, mi-a făcut semn cu țeava automatului să pășesc înainte. Cînd am ajuns între blocurile 19 și 20, mi-a făcut vînt să merg singur spre bucătărie. Ceea ce am văzut acolo, mi-a paralizat orice gest, respirația îmi înghețase în piept, picioarele mi s-au tăiat. Aproape toți cei rămași în lagăr se aflau acolo, trîntiți pe zăpadă sau stînd în genunchi, cu mîinile ridicate pe creștet. Între ei, l-am recunoscut pe Otto Frank. În fața deținuților, un cordon de SS-iști așezați în forma unui arc de cerc își îndreptau spre noi automatele. Alții îi scoteau de prin ascunzători pe cei ce încă nu ieșiseră singuri. Îi mînau dincolo de cordonul de automate, lovindu-i unde nimereau.

Se îndeplinea lucrul care ne fusese promis cu ani în urmă: singura ieșire din lagăr era doar prin coșul crematoriului. Promisiunea hitleristă trebuia ținută. Nimeni nu avea să părăsească viu lagărul.

Am stat așa aproape o oră. Otto Frank era lîngă mine, tremura vargă privind cu ochii încremeniți de spaimă spre gurile automatelor, îndreptate spre noi. Deodată, chiar în momentul în care SS-iștii se pregăteau

să-și pună în aplicare ultimul lor plan la Auschwitz, în curtea lagărului a sosit un camion din care un ofițer neamț a sărit strigînd:

— Die Bolschewisten sind schon da! Sie sind schon da! Verstanden? Verstanden? Loos!

(Bolșevicii sînt aici! Înțelegeți? Repede!)

SS-iștii s-au repezit la camion.

Au plecat, uitînd să mai tragă în noi, au ieșit din lagăr răscolind în urmă un nor de zăpadă. Fusese izbucnirea unei crize de panică, ori poate ofițerul neamț dăduse piept cu vreo patrulă sovietică pornită în recunoaștere, nu știu!? Dar primele trupe sovietice au intrat în lagăr abia la 27 ianuarie, deci la două zile după acea dimineață de coșmar.

Cînd ne-am mai apropiat de eliberatorii noștri, și după ce am desfăcut cîteva sticle de coniac franțuzesc din depozitul SS-ist, cineva i-a întrebat în polonă:

— Czy niemiec na pewno nigdy tu nie wraca?

(E sigur că neamțul nu se va mai întoarce niciodată aici?)

— Kagda im vernutsia? Ani ocien speșat na Berlin!

(Cînd să se mai întoarcă? Sînt foarte grăbiți să ajungă la Berlin!)

A doua zi am plecat din lagăr. Pe Otto Frank nu l-am mai văzut niciodată. Am auzit că una din fetele lui, Anna, a scris o carte care a devenit celebră".

— Da, fără să știe, a scris o mare carte; taică-său se judecă acum cu unul din primii ei editori. Este într-adevăr o carte extraordinară, ar trebui s-o citești.

A doua zi, intram din nou pe poarta de la Birkenau și mă îndreptam spre fostul lagăr al femeilor. Pășeam ca la o întîlnire, așa cum cel pe neașteptate rămas fără prieten se întoarce la locul care i-a legat cîndva.

Și din nou am început să o caut pe Anna. Pînă la urmă, trebuie s-o găsesc.

COȘMARUL

Conducîndu-l pînă la ușă pe ultimul pacient din ziua aceea, doctorul Herman Korner respiră ușurat. Era obosit, agasat de felul anost în care i se desfășurase ziua, nemulțumit și îngrijorat de efortul de atenție pe care tot mai mult trebuia să-l facă cu fiecare pacient, deoarece tot mai des, în timpul consultațiilor, se surprindea gîndind la cu totul alte lucruri, străine de obiectul preocupărilor imediate. Știa că va avea o seară plăcută, primise în ajun cîțiva crabi japonezi și ceruse să-i fie preparați după o rețetă franțuzească, așa cum nu mai mîncase de mult, din timpul slujbei la Auschwitz. Acolo crabii japonezi îi erau gătiți de un bucătar francez, un deținut, pe care numai arta sa culinară îl ferise de camera de gazare. La gîndul acestei plăceri — stropiți cu vin de Burgundia crabii erau supremul rafinament — doctorul se mai înveseli, își dezbrăcă în grabă halatul alb, amînă pe a doua zi însemnările personale cu care întotdeauna își încheia activitatea și se pregăti să plece. Secretara, parcă ghicindu-i graba, intră în cabinetul lui chiar în momentul cînd ducea degetul spre sonerie.

— Pentru astăzi, gata, domnișoară... Spuneai că îți petreci seara undeva, în împrejurimile orașului. Cred că ai timp suficient pentru drum...

— Dar mai avem un pacient, Herr Doktor...

— Cum? Nu i-ai spus că azi nu mai primesc?

— Insistă mult. Spune că e ceva serios.

Doctorul se întunecă. Nu îi plăcea să i se tulbure planurile.

— N-are a face. Îi poți fixa pentru mîine orice oră îi convine. Astăzi nu mai pot.

În clipa aceea pacientul, care auzise refuzul prin ușa ușor întredeschisă, dădu buzna în cabinet.

— Îmi permiteți, Herr Doktor? E un caz grav, vin tocmai de la München.

— Mă rog, cu ce vă pot fi de folos? întrebă Herman Korner, fără măcar să-l privească pe intrus și făcînd semn secretarei să iasă. De ce anume vă plîngeți?

— Ficatul, doctore... Braune Atrophie... Specialitatea dv.

Herman Korner tresări. Își ridică privirile și întîlni ochii pacientului. Acesta îl privea insistent, cu oarecare curiozitate. O clipă, doctorului i se păru că mai văzuse undeva acești ochi. Pentru a nu răspunde imediat, se prefăcu că nu a auzit cele spuse de bolnav. Întrebă, luîndu-și o mină de stînjeneală:

— Iertați-mă, n-am fost atent... Ce anume vă aduce la mine?

— Ficatul... Atrofiere brună, doctore... Știam că e specialitatea dv...

De data aceasta, cuvintele pacientului îi făcuseră impresia unei aluzii directe. Și vocea lui îi părea cunoscută. Simțea că nu își poate stăvili un sentiment de mare curiozitate, care punea tot mai mult stăpînire pe el. De atrofierea brună a ficatului el se ocupase o bună parte din viață, experimentînd tot ce era posibil în această boală pe bolnavi și cadavre proaspete, cu mulți ani în urmă, în laboratorul său de la Auschwitz. Încercă să-l facă pe bolnav mai vorbăreț:

— Vorbiți serios, domnule? Stadiul acesta al bolii e atins numai la totala epuizare a organismului... Or, dv. arătați excelent.

— Nu mai puțin bine ca dv., doctore, îi răspunse acesta ironic.

Herman Korner se ridică și, fără să-și ascundă curiozitatea, se apropie de pacient. Replica i se părea, dacă nu obraznică, cel puțin prea familiară, asta, în cazul cînd nu ar fi fost o nouă aluzie la trecutul lui. Încercă să-și deghizeze curiozitatea sub aspectul ei profesional, firesc:

— Fața nu vă e de loc pătată, pielea cam prematur încrețită, ochii destul de limpezi. Ce vîrstă aveți?

— 55.

— Și semnul acesta de pe tîmplă?

— Un accident stupid... de circulație.

— Cine v-a pus diagnosticul de care-mi vorbeați?

— Eu însumi... Așa, să vă fac plăcere.

Herman Korner tresări din nou. Era evident că omul îl cunoaște. Și la fel de clar înțelegea că nu îl vizita pentru o consultație. Își amintea perfect de privirea și vocea lui, dar cu toate eforturile, nu putea spune unde îl mai văzuse. Se așeză din nou la birou și își concentră întreaga ființă asupra acestei întrebări. Omul, un bărbat înalt, îmbrăcat cu eleganță într-un costum verde de stofă fină, era chel, cu o față galben-cenușie, parcă îndelung bătută de vînt. S-a așezat și el pe unul din fotolii și a început să-l privească pe doctor, cu aceeași insistență cu care acesta îi analiza fiecare trăsătură, înscriindu-și pe față o mină întrebătoare, de parcă ar fi vrut să spună: „Hai, zi o dată, Herr Doktor, cine sînt eu?“ Dar Herman Korner nu își mai amintea. Renunță să mai caute în memorie varianta mai veche a acestui chip și reluă întrebările profesionale:

— Și, mă rog, de ce altceva vă mai plîngeți?

— Numai de ce v-am spus: atrofie brună și în plus de același lucru de care, probabil, vă plîngeți și dv.: ingratitudinea compatrioților cărora, între 1939 și 1944 le-am adus în țară rîuri de miere și lapte.

Herman Korner sări de pe scaun:

— SS Hauptsturmfuehrer Ernst Kaiser! Ce ți-a trebuit toată comedia asta cu ficatul? Te-am recunoscut! Într-adevăr, cazul e serios și nu puteam pleca fără să te văd. Hai să te îmbrățișez!

— *Frăția de cruce nu se uită ușor.* Herr SS Obersturmfuehrer! De aproape 15 ani nu ne-am mai văzut. M-am schimbat oare așa de mult?

— Întrucîtva... Chelia asta lucie în locul părului pletos, beethovenian aș zice, te face cu totul de nerecunoscut. Dar eu?

— Ești același. Ai plătit însă ceva tribut vîrstei, încolo arăți excelent. Și cabinetul ăsta... Adevărat secol atomic! Ai o mină ușor distrată, ca de om conștient de valoarea lui, am auzit că prosperi, că te bucuri de o clientelă selectă... Cine ar fi crezut? După așa un coșmar?!...

— Într-adevăr — rîse Herman Korner. Spune-mi, cum te descurci? Și, în general, ce ai făcut „după"?...

— Ceea ce ai făcut și tu. Doar cu doi ani mai mult. Întîi la Spandau, mai tîrziu lîngă Frankfurt, în zona americană, unde s-a mai putut trăi. Numai părul mi-a căzut tot, adică l-am făcut eu să cadă imediat după catastrofă. Nu aveam chef să fiu recunoscut de primul întîlnit și înhățat ca un puișor. Și, închipuiește-ți, abia cînd am fost complet depilat m-au arestat. Am ieșit acum un an. Mi-au dat o pensie mizeră, mai puțin de două mii de mărci, în schimb oamenii noștri, care nu au uitat cîte am avut de împărțit împreună, și bune, și rele, mi-au găsit un plasament bun de medic legist într-un sector al München-ului. Adevărați bărbați!

Herman Korner era vădit mulțumit. Zise, graseind ca-întotdeauna cînd ținea să fie retoric:

— Știi bine, Ernst: numai bărbații veritabili fac istoria! De-ai ști cît de mult mă bucur că te văd! Auzisem că încă trăiești, dar eram sigur că te afli undeva, peste hotare, în America. După ce m-am eliberat, am fost vizitat de sute de foști camarazi. Important e că nu sînt de loc deprimați, din contră, aș spune că perspectivele li se par propice unei reale renașteri, a cărei forță motrică să fim tot noi, bărbații veritabili. Ești și tu unul din aceștia, nu?

— Desigur!

— Atunci, hai să sărbătorim întîlnirea noastră! Am la masă crabi japonezi cu vin de Burgundia. Îți mai amintești de uriașul René, bucătarul nostru de la Auschwitz? Am cerut să fie preparați după rețeta lui. Mergem?

Fără să-și ascundă mirarea că-l vede pe doctor ieșind din cabinet la braț cu pacientul nepoftit, secretara îi conduse curtenitoare pînă la ușă. Încuie repede cabinetul, micul său birou, sala de așteptare, și ieși în urma celor doi. În mașina sa, doctorul o aștepta să-i aducă cheile. Era mulțumit, chiar vesel, făcuse o glumă bună văzînd mașina fostului său camarad — un Ford american destul de recent, lat, verde, turtit, cu faruri mari, ca o broască cu ochii holbați. Au pornit, unul în urma celuilalt, pe străzile din centrul orașului, luminate din abundență cu reclame de neon. La stopuri, Herman Korner întorcea capul spre mașina verde și își privea vechiul camarad, gîndind cu amărăciune: „Oare așa ne-am schimbat toți? Pare gîrbov, chelia îl îmbătrînește nespus de mult, pielea feței ca de pergament îi trădează o îndelungată suferință... Parcă Ernst Kaiser, căpitanul doctor SS, cu statură atletică, cu fața mereu surîzătoare, cu părul bogat care îi dădea un aer de actor provincial de operetă, ar fi fost cu totul un alt om, rămas undeva, în urmă, mort în 1945, sau, curînd după aceea, în lagărele aliate pentru criminalii de război..."

Acasă la Herman Korner, în jurul mesei bogate, după primele pahare de vin, ochii au început să le sclipească tinerește, vechii camarazi au devenit mai volubili. Cînd li s-au adus crabii puși pe un munte de pilaf picant, crescut în mijlocul unei tăvi de argint înconjurată cu tot felul de verdețuri și sosuri, Herman Korner a bătut din palme, plin de exuberanță, trădînd o bucurie ca de copil. Fusese întotdeauna un bun prețuitor al artei culinare, între camarazii de front era renumit pentru felul cum știa să-și facă rost oriunde de un bucătar bun și de ceva mai de soi pentru masă, dar acum se vedea că transformase rafinamentul într-o plăcere în sine și că nu-i mai rămăsese altceva mai pasio-

nant decît mîncarea. A împărțit el însuși crabii, cu o dărnicie nelipsită de eleganță, făcînd adevărate porții regești. Îi luceau obrajii rotofei de om bine trăit și vîrful nasului rămas prea fin și prea disproporționat în raport cu fața îngrășată. Asuda de plăcere, rîdea, se ștergea întinzîndu-și șervetul pe tot podul palmei, sugea zgomotos cartilajele crabilor spărgîndu-le între dinții puternici. Ernst Kaiser se delecta urmărindu-l, și a trebuit să recunoască de cîteva ori că, în felul în care fuseseră gătiți crabii, erau un adevărat deliciu.

— Spune-mi sincer, Ernst, chiar îl mai ții minte pe René „grasul", bucătarul nostru francez?

— Parcă, deși, îți spun drept, nu mi-l mai pot reprezenta în memorie cu exactitate.

— Era cît un bivol! Eu l-am descoperit, la o „selecționare"...

— Îți amintești deseori de astfel de lucruri?

— Rar și doar cu prilejuri concrete. În închisoare am avut destul timp să mă gîndesc la asta...

— Și?

— Ce, concluzia?

— Da.

— A fost primitiv și inutil... Apoi, faptele s-au și umflat enorm. O zarvă uriașă, pentru mutarea unui căuș de apă dintr-un ocean...

— Eh, dacă... desăvîrșeam curățirea rasei începută atît de primitiv acolo... știi tu unde...

— La Auschwitz?

— Da. Vezi, nu mi-este ușor să-i pronunț numele, eu evit pe cît pot să mă mai gîndesc la ceea ce a fost... Fuehrer-ul dăduse o mare amploare cercetărilor în domeniul energiei termonucleare, încă din 1936. Ție nu-ți spune nimic faptul că în Prusia orientală, sediul comandamentului nostru de război, construit cu vreo cîțiva ani înaintea începerii războiului, a fost în primul rînd conceput ca un adăpost antiatomic?

— Mă rog, mă rog, circulă încă multe legende pe tema asta. Din ce ai spus, rămîne clar și valabil un lucru. Alta era situația dacă noi „o aveam" primii!...

Mai ia un crab! Îți spun, sînt japonezi autentici. Și uite, gustul lor mă face să simt cu pregnanță puținele ceasuri bune de atunci. Un bucătar ca René era o adevărată comoară. Un fel de mîncare după rețeta lui te face să retrăiești o întreagă epocă... Știi, o dată, prin septembrie 1942, tu nu fuseseși încă detașat la Auschwitz, după o astfel de masă, dar ceva mai abundent stropită cu un vin strașnic, roșu, bulgăresc, am fost chemat la o „selecționare", la Birkenau. M-am dus cu mașina, am urcat cu ea pe rampă unde fusese descărcat un transport din Olanda și, pentru că masa o lăsasem la jumătate, am început „lucrul" direct din mașină... Și, știi? Am adormit lîngă șoferul care îmi auzise ultimul cuvînt: „dreapta", adică la coș, și acesta, crezînd că nu mai găsesc nici unul bun de muncă și că-i trimit pe toți la gazare, nu m-a trezit. Abia la capătul rampei a văzut idiotul că dorm și că tot transportul, vreo 2000 de evrei olandezi, va merge la moarte. Am vrut să reiau selecționarea de la capăt, dar Hoess, care era acolo, nu mi-a permis. Repeta într-una că e grăbit, că n-are importanță, că tot n-avea unde să-i mai încartiruiască și că și așa era destul de în urmă cu planul la gazare...

— Ai scris asta în jurnalul tău?

— Ce anume?

— Chestiunea cu adormitul în timpul selecției?

— Mi-a fost imposibil. *Am și eu inimă*, ce crezi! Întîmplarea a fost ridicolă, numai René, cu crabii lui și vinul bulgăresc, a fost de vină. Să-ți spun drept, deși știam că sfîrșitul ălora ar fi fost tot coșul crematoriului, le mai puteam prelungi viața cu cîteva săptămîni, poate chiar luni. M-am întors la masă și, de ciudă, și ca să uit, m-am îmbătat criță. Mirosea grozav a carne arsă și l-am bătut pe René pînă l-am lăsat lat, mi se părea că și crabii luaseră miros de crematoriu. Dacă nu mă înșel, în ziua aceea în jurnal n-am scris decît că am participat la o nouă selecționare. Sînt uneori cazuri cînd vrei să fugi pînă și de tine însuți...

— Poate asta te-a salvat!

— Poate!... Adică mai mult ca sigur. Am acolo o comparație cu Infernul lui Dante. Nu o singură dată m-am felicitat pentru cuvintele acelea. Deși, în fond, tot jurnalul n-a fost decît o sinistră porcărie.

— Îl mai ai?

— Nici vorbă! Adică anii dinainte, da, caietele mi-au fost păstrate de o soră, dar caietul acela frumos, de la Auschwitz, nu mai mi-a fost înapoiat.

— De, ai fost mai puțin practic decît șeful...

— De... Eu am „opere" mai puțin durabile, dar trăiesc încă! Să-ți arăt? Am dosarul meu în fotocopii, procurat de un prieten ajuns mare figură la arhive.

— Aș fi curios, mai ales că am auzit vorbindu-se mult despre procesul tău.

— Da, puteam scăpa cu infinit mai puțin. Au fost vîrîți însă în ultimul moment cîțiva martori ruși și polonezi, care mi-au îngreuiat mult situația... Și apoi, cum spuneai tu... Specialitatea mea: atrofierea brună a ficatului... Experiențele pe oamenii vii ori pe cadavre alese încă din viață... În fine, ce să mai răscolim trecutul, pentru a blestema încă o dată indolența și ingratitudinea celor care nu vor să priceapă că totul era făcut pentru progresul științei și deci și pentru binele omenirii?

— Îmi arăți?

— Ce?

— Ziceai că ai niște fotocopii.

— A, da, desigur... Așteaptă-mă o clipă.

Tocmai terminaseră crabii. Herman Korner umplu mai întîi cupele cu vin rubiniu de Burgundia, bău, apoi plecă în camera vecină, de unde, după cîteva clipe, se întoarse cu un dosar gros, plin de cartoane.

— Iată-l!

Ernst Kaiser îl luă în mîini cu aviditate, împinse farfuriile din fața lui și începu să-l răsfoiască, plin de curiozitate. Actul de acuzare cuprindea aproape o jumătate din numărul foilor de carton. Ernst Kaiser citi din loc în loc, apoi trecu peste el definitiv.

— Multă demagogie, dragă! Toată chestiunea asta cu activitatea nemedicală a medicilor din lagăr e așa o stupiditate! Parcă poți face progrese în știință fără jertfe! Și ce doctor, care cît de cît caută să dea ceva nou omenirii, ar fi rezistat tentației de a nu experimenta pe un material atît de... ca să-i spun așa, atît de... adecvat? Astea sînt file din jurnalul tău?

— Da... Numai cîteva.

— Interesant!... Să știi însă că și fără el n-ai fi scăpat basma curată. Eu n-am ținut jurnal, și tot mi-au dat 15 ani... Și am făcut, ca un nenorocit, 13, în vreme ce alții...

Ernst Kaiser începu să citească ceva mai atent. De peste masă, continuînd încă să mănînce și să soarbă cu buzele unsuroase vinul rubiniu din cupa de cristal, Herman Korner îl urmărea, netăinuindu-și un zîmbet de stînjeneală.

„...Septembrie 1942. Prima mea «acțiune specială». 6000 de oameni au fost închiși în camerele de gazare. În comparație cu ceea ce mi-a fost dat să văd, «Infernul» lui Dante pare o simplă comedie. La masă, o adevărată surpriză. Niciodată nu mi-am putut închipui că în cel de al treilea an de război să se poată mînca atît de excelent. Găină în sos, cu cartofi, varză roșie, fructe și cremă de vanilie. Seara, încă o acțiune specială. 7200 de «musulmani» au fost șterși dintre cei vii..."

— Aici e chestia cu Dante !

— Da, am un ochi critic, vezi bine.

— Norocul tău... Dar păcat că nu spui că în ceea ce îi privește pe „musulmani" era mai curînd un gest de euthanasie, prevăzut de un ordin clar al lui Himmler.

— Păcat! Dar tot n-ar fi însemnat mare lucru.

„...Septembrie. Acțiunile speciale se țin lanț. Deoarece în astfel de cazuri se dă supliment 200 de grame de șnaps, 5 țigări, 100 grame salam și pîine, SS-iștii se înghesuie la ele. Seara am participat la cea de a opta selecționare de cînd am fost transferat aici. René, uriașul, a pregătit niște crabi japonezi cum numai el știe să pregătească."

— Întotdeauna ai știut să apreciezi o masă bună. Și ai rămas un amfitrion neîntrecut... „Acțiunea" asta a fost probabil cea de care pomeneai?...

— Poate. Nu puteam scrie mai mult. Și, în general, cred că atunci l-am bătut degeaba pe René.

Ernst Kaiser răsfoi nerăbdător mai departe.

„...Noiembrie 1942. Noaptea am participat la două acțiuni speciale... După masă, încă una... Seara societate plăcută la club. S-a servit vin roșu bulgăresc și sliboviță de Horvația".

— O mai fi existînd vila aceea, în care ne instalaserăm clubul ?

— Eu știu? Cred că da... Era o casă solidă, bine așezată între Birkenau și Auschwitz, așa ca să putem fi aproape de amîndouă lagărele... Mai ții minte „Nirvana"? Camera aceea cu perdelele de pluș roșu și divanuri turcești?... Recunoaște și tu că tot franțuzoaicele și polonezele rămîn mai apetisante... Am încercat o dată o dansatoare țigancă... Un mit, nu altceva, temperamentul lor. Întîi s-a luptat ca o panteră, apoi a fost rece ca un sloi de gheață. Mi-a trebuit o sticlă întreagă de rom pentru a mă încălzi din nou...

Ernst Kaiser dădu cîteva cartoane înapoi. Citi la întîmplare:

„...Octombrie 1942. Azi, unui număr de șase femei din cele răsculate la Buda, li s-au făcut infuzii".

— Erai totuși atent la cuvinte. Îmi place: „infuzii"...

— O moarte destul de onorabilă!

— Fenol în inimă, nu?

— Exact. Eu n-am făcut nimănui astfel de injecții. Am asistat doar, de cîteva ori, din simplă curiozitate. Socot că e o moarte ușoară, preferabilă spînzurătorii sau zidului de execuție. Erau aduse în sala de operație, așezate pe un scaun dentistic, legate la ochi și înțepate cu repeziciune între coaste, sub sînul stîng. Li se spunea apoi să se ridice, să iasă pe culoare și să intre pe prima ușă pe dreapta. Ascultau cu docilitate, cuprinse brusc de o stare euforică, ușor amețite. Ieșeau, pașii li se făceau din ce în ce mai șovăitori, dar luciditatea li se

păstra pînă în ultima clipă. Doza de fenol era în așa fel calculată, încît cum treceau de ușa indicată, cădeau moarte. Totul dura mai puțin de un minut.

Kaiser dădu repede foile, grăbindu-se să închidă dosarul. Mai citi:

„...Noiembrie 1942. Am luat material din cadavrul absolut proaspăt al unui evreu de 18 ani, complet epuizat, pe care, înainte, l-am fotografiat".

— Asta a fost toată cheia descoperirilor mele cu privire la evoluția atrofierii brune a ficatului.

— Scrii în nenumărate locuri că ai luat „material" din cadavre. Îl preparai imediat?

— Era o condiție primordială. Se punea în primul rînd problema în ce măsură culoarea brună a atrofierii ficatului era provocată de schimbările pricinuite de moarte. Am cercetat ambele variante. Uneori îmi alegeam bolnavii care mă interesau, îi consultam, îi trimiteam la „infuzie" și imediat după aceea, un deținut doctor îi deschidea și le extrăgea ficatul, fierea și splina. Le conservam pe loc și le trimiteam mai departe, la laboratorul de analize... La proces mi s-au adus acuzații sforăitoare în legătură cu experimentările pe cobai umani. Ridicol! Cu sau fără intervenția noastră, „musulmanii" sfîrșeau tot în camera de gazare. În fond, ceea ce le făceam, nu era decît aplicarea euthanasiei, pentru a-i scuti de celelalte chinuri. În schimb, nu le ceream decît să dea o ultimă mînă de ajutor științei. E un lucru clar, dar nimeni nu ne-a acordat pentru asta circumstanțe atenuante. Experimentele noastre au oferit în multe maladii adevărate revelații... În fond, acuzațiile nu ne trebuiau aduse nouă, ci celor care au făcut din deținuți niște „musulmani"...

Pe Ernst Kaiser vinul roșu, masa bogată l-au dispus.

— Bine că totuși eroarea judiciară s-a mai reparat cît de cît, acum, chiar dacă mulți din noi au pierdut cîțiva ani, și poate nu pe cei mai buni... Îl știi pe Martin Hellinger, a terminat stomatologia în aceeași facultate cu noi, prin '932? Era specialist în extragerea dinților de aur ai deținuților, ăla de se lăuda că i-a trecut prin

mîini atîta aur, cît nu cîntăreau toate comorile lui Montezuma. Îl mai ții minte?

— Dacă-mi spui de Montezuma, mi-l amintesc, cum să nu! Era înalt, blond, avea o soție pentru care, la dans, stăteau cu toții la rînd...

— A ispășit și el, dar cel puțin i-a căzut în mînă o picătură din comorile lui Montezuma. Are o pensie specială de numai 10.000 de mărci... Dar pe Heinrich Plaza de la Buchenwald, care se lăuda atîta cu experiențele lui asupra răcirii corpului omenesc, pînă la fenomenala temperatură de douăzeci și nouă de grade?

— Cum să-l fi uitat tocmai eu? Era un pezevenghi neîntrecut. Și îi plăcea viața... Cu ăla să fi făcut un mic chef și să-l lași pe el să-ți aleagă vinurile... Apoi, beat, sau aproape că nu se îmbăta niciodată, să-ți recite „Regele pădurilor" de Goethe!... Adevărată orgie spirituală... Și comunicarea lui la Academie! Mai ții minte ce succes? Deși, între noi fie vorba, nici unul din babalîcii aceia nu credeau că rezultatele lui sînt reale și că temperatura corpului omenesc poate fi coborîtă atît de jos, fără să producă moartea... Era însă amuzant cum chicoteau toți, cînd l-au auzit în ce fel aplica căldura animală „pacienților", pentru a-i readuce în simțiri! Ai fost la vreo experiență de a lui?

— Nu, dar le știu din auzite.

— Alegea cîțiva deținuți și îi vîra goi în cade speciale, prin care treceau curenți de apă din ce în ce mai reci. Scădea treptat temperatura apei, pînă ce corpurile se făceau ca sticla verde-vineție, și pielea le căpăta chiar o oarecare transparență. Cei mai mulți nu rezistau. mai ales că tot hazul cercetărilor lui era să stabilească gradul de rezistență al organismului la schimbările bruște de temperatură. Și cînd îi scotea de la gheață și îi băga în cadele fierbinți, dădeau ortul popii. Era însă un tablou demn de cea mai grotescă imaginație, să vezi cum le aplica tratamentul de încălzire prin căldură animală. I se aduceau cîteva deținute, le dezbrăca, le culca pe divan și vîra între ele pacientul înghețat, care, revenindu-și după chinurile din apă și văzînd cum îl cocolo-

șesc femeile, se convingea că e de mult mort și că a ajuns în rai...

— A scăpat cu bine și a știut grozav să se aranjeze. I s-au dat despăgubiri 4.000 de mărci și un ajutor de 25.000 pentru refacere... Dar pe Ellenbek, tot de la Buchenwald, cel cu stabilirea dozei mortale la gazare?

— Ești grozav! Cum de le știi situația la atîția?

— M-am interesat!... De-aia mă aflu acum și la tine... Adică, la tine m-a adus cu atît mai mult și vechea noastră prietenie... Ellenbek a fost reabilitat și el, practică medicina la Düsseldorf... Și, trebuie să-i găsesc pe toți, să stăm cu ei de vorbă, să văd ce planuri au... Dacă n-au uitat că trebuie să rămînă pînă la capăt niște combatanți... E nevoie de asta... Adică, va fi, fără îndoială. De tine mi-a plăcut din primul moment. Chestiunea cu „numai bărbații veritabili fac istoria" mi te-a definit complet. Experiența mea e mai puțin concretă decît chestiunea cu temperatura joasă. În schimb, e numai calitate pură... Vreau să văd care sînt oscilațiile rezistenței și voinței la temperatura de azi a vieții... Și care e punctul critic în examenul pentru oamenii fermi... Tu, bineînțeles, l-ai trecut cu succes.

*

Tîrziu, după miezul nopții, înainte de a stinge lampa de noapte de la căpătîiul patului, doctorul Herman Korner își notă în caietul din sertarul noptierii:

„16 iulie 1960. Zi anostă, nici un caz interesant. Seara am primit vizita doctorului E. K. din München, care, în ciuda tuturor încercărilor, a rămas un veritabil bărbat. Cîteva ceasuri de amintiri. La masă, crabi japonezi după rețeta lui René și vin roșu de Burgundia, la discreție. Ușoară indigestie, masa a decurs într-o atmosferă întrucîtva nostalgică".

Se întinse pe pat cu un geamăt de satisfacție. Afară ploua văratic, în rafale scurte, repezi. Apa bătea în jaluzelele și în tabla acoperișului, umplînd noaptea de zgomote. Era cald, aproape zăpușeală, aerul înțepenise

parcă ținut în loc de ploaie. Doctorul asculta bătaia ploii și i se păru că răpăitul ei pe tabla casei suna într-un chip cunoscut, care îi rămăsese în urechi mai de demult, de undeva de pe alte meleaguri. I se părea că ploaia îi bate chiar deasupra capului și în față, izbind pieziș într-o carapace de metal care vibra ca pielea unei tobe. Avea impresia că îi lipsește aerul, îi era cald, își simțea bătăile inimii în gît, ceva îi strîngea creierul mic, provocîndu-i amețeală. Ațipi. O clipă mai tîrziu, subconștientul îi aminti că răpăitul semăna grozav cu zgomotul pe care ploaia îl făcea bătînd în capota mașinii, în noaptea aceea de septembrie 1942, cînd, la fel, mîncase crabi japonezi, dar pregătiți de René, și cînd fusese urgent chemat la selecționare pe rampa de descărcare din Birkenau. Se sperie. Încercă să se ridice pentru a închide fereastra, dar alături de pat dădu cu ochii de Hans, șoferul lui de la Auschwitz, care îl salută:

— Heil Hitler!

— Ssst!... strigă doctorul, sărind ca ars și punîndu-i mîna la gură. Idiotule, nu știi că nu se mai salută așa, doar ai fost martor, s-au petrecut atîtea! Salutul nostru e azi „Heil Deutschland!" Ce vrei?

— Am venit după dv. Sînteți chemat urgent la Birkenau.

— Un nou transport?

— Cred că da... Nu știu... Vin direct de la garaj.

Doctorul se duse spre cuier, își luă mantaua de ploaie, chipiul și cravașa. Cînd trecu pe lîngă ușa sufrageriei îl văzu pe René la fel de lucios și de voluminos ca altădată, aducînd un castron mare, aburind și punîndu-l pe masa în jurul căreia cîțiva ofițeri mîncau și beau, într-o stranie tăcere. Herman Korner strigă:

— Hei, jivină franțuzească!... Cinci crabi să pui deoparte pentru mine!... Mă întorc îndată.

Era beat și obosit de mîncare. Abia se putea ține pe picioare. Ploaia de afară îl mai învioră, dar răpăitul ei anost în capota mașinii îi provoca o somnolență de neînvins. Trecură podul peste liniile care duceau în gară la Auschwitz și, de pe el, doctorul zări în fundul

întunecat pălălaia roșiatică țîșnind prin ploaia opacă din coșurile crematoriilor. O luară spre stînga și cînd se apropie de poarta principală a lagărului — un fel de foișor înalt, cu două aripi laterale, din zid vopsit în culorile vărgate ale camuflajului, cu un tunel în mijloc, chiar sub foișor, pe unde puteau trece trenurile și mașinile — Hans, șoferul, semnalizează cu farurile parola cunoscută, și imediat porțile metalice se dădură în lături. Doctorul era toropit. Abia distingea pe stînga și pe dreapta drumului șirurile duble de sîrmă ghimpată, întinsă pe stîlpii de beton cenușiu, plini de ceștile albe ale izolatorilor electrici. În spatele lor, de ambele părți, se aliniau ca niște mușuroaie negre, cufundate în mocirlă, sutele de barăci pentru deținuți. În fund, pe dreapta, la rampa puternic luminată de zeci de reflectoare, era tras trenul proaspăt sosit. Mirosea a carne arsă, ploaia parcă toca fumul crematoriilor, ținîndu-l pe loc și făcînd astfel aerul aproape irespirabil. Pe rampă domnea vacarmul obișnuit, se auzeau strigăte desperate, copii plîngînd, gemete, totul estompat de zgomotul ploii, de strigătele guturale, puternice ale paznicilor și de lătratul cîinilor lupi, ținuți în curele de șirurile de SS-iști atît de apropiați unul de altul, încît formau de o parte și de alta a convoiului un culoar viu de mantale de ploaie care, sub lumina reflectoarelor, sclipeau metalic.

Hans frînă lîngă capătul dinspre locomotivă al convoiului. Arestații. uzi pînă la piele, cu o expresie comună de spaimă și nesiguranță întipărită pe toate fețele, stăteau înșiruiți unul în spatele celuilalt, strigîndu-se, căutîndu-se din priviri, potolind copiii ori rotindu-și ochii cu desperare pentru a vedea unde le nimeriseră bagajele aduse.

Hans întrebă:

— Herr Obersturmfuehrer, coborîți?

Doctorul gemu. Îi venea greață, mirosul de carne arsă, damful de vin și gustul dulceag al crabilor îi contorsionau stomacul.

— Ești nebun? Pe așa o vreme? Mergi înainte cît poți de încet, pe lîngă ei. O scoatem într-un fel la capăt.

Herman Korner își scoase puțin capul pe fereastra deschisă a mașinii și începu să împartă arătînd cu cravașa. Un subofițer SS-ist, urcat pe scară, îi repeta cuvintele și veghea ca împărțirea să se facă corect.

— Rechts... rechts... rechts... links... rechts... rechts... rechts... links... rechts... rechts [1])...

La dreapta erau trimiși bătrînii, femeile cu copii în brațe, copii sub 15 ani, toți cei care i se păreau doctorului slabi, incapabili de muncă.

— Rechts... rechts... moarte... moarte... viață... moarte... moarte... moarte...

Hans tresări:

— Herr Obersturmfuehrer! Ce faceți? Înainte spuneați altfel: dreapta, stînga, de ce acum ziceți așa?

— Taci! E mai clar: moarte... moarte... moarte... viață... moarte...

Trecu o vreme fără ca doctorul să mai scoată vreun cuvînt. Cel de pe scara mașinii împingea arestații unul după altul, spre dreapta.

— Hei! Herr Obersturmfuehrer! Treziți-vă! Ați ațipit!... Nu știți, ați mai adormit o dată așa, prin 1942, și pe urmă v-a părut rău!

— Ce?... Ce spui, Hans?

— Dormeați... Și cîteva zeci de oameni au fost trecuți numai la dreapta!

— Foarte rău! Dar tu mă înțelegi, nu? Ploaia asta, duhoarea, apoi să fii luat așa, de la jumătatea mesei și adus aici, în inima infernului... Tu mă înțelegi Hans, nu? Moarte... moarte... viață... moarte... Viață... moarte... moarte... Hans! Oprește!... Oprește!...

Dr. Herman Korner scoase și mai mult capul în afară. Privea cu spaimă un deținut care îi semăna leit, doar că nu era îmbrăcat în haine ofițerești. Ud pînă la piele, îl țintuia cu o privire ironică de sub borurile unei

[1]) Rechts — dreapta; links — stînga.

pălării în care doctorul recunoștea ultima sa pălărie dinainte de război.

— Cum te cheamă?

— Herman Korner!

— Ce cauți aici?

— Aștept... Acțiunea specială... M-au luat direct de la masă, aveam crabi japonezi și vin roșu...

— La stînga! Viață... Pornește, Hans!... Moarte... moarte... moarte... viață... moarte... moarte... Stai! Hans! Oprește!

— Ce e? Ce s-a întîmplat, Herr Obersturmfuehrer?

— Privește! Uite, aceeași pălărie, același costum... și privirea asta... Sînt eu, acum șaptesprezece ani, uită-te bine, Hans!... Cum te cheamă?

— Herman Korner!

— Încă odată? Imposibil! Ești nebun! Îți bați joc de mine? La dreapta! Haidem Hans... moarte... moarte... moarte...

Se apropiară de sfîrșitul convoiului. Ploaia răpăia la fel de monoton în capota și în geamurile mașinii, iar în urma ei, cu răcnete și lovituri, se desfăcea șirul de oameni, unul mai gros, mai compact, lung de se pierdea în întuneric, era împins spre pădurea din dreapta, altul, mai firav, reclamînd fără încetare ceva lăsat dincolo, se îndrepta spre lagăr. După ultimul om pe care îl trimise spre dreapta, Herman Korner începu să strige îngrozit:

— Hans! Ce-am făcut? L-am văzut bine, vorbesc de cel pentru care am oprit ultima dată... Eram eu... Dar nu mi-a venit să cred. L-am trimis acolo... în pădure...

— Ce facem?

— Reluăm selecționarea... Trebuie să-l găsesc.

— Imposibil, au fost porniți... Uitați-vă înapoi!

— Repede la Hoess! Să oprească acțiunea!

Pe comandant l-au găsit tocmai în capătul celălalt al rampei. Herman Korner îi ceru să reia selecționarea.

— Imposibil, mein Herr! De ce ții atît de mult?

— Am impresia că am scăpat cîțiva buni de muncă.

— Acum n-are a face! Am cerut să se grăbească acțiunea.

— Vă implor, am motive temeinice!

— Care?

— Eram între ei... Nu înțeleg cum, dar sînt între cei din pădure...

— Ai halucinații, doctore... Bei cam mult și asta, unei imaginații prea ardente, îi dă halucinații.

— Vă rog, făceți-o pentru mine!

— Ți-am spus. E imposibil... Nu permit, Obersturmfuehrer Korner, ai înțeles?

Atunci doctorul începu să strige:

— Tu nu mai poți să interzici! Nu mai poți să zici imposibil, nimic nu mai depinde de tine!

— Și mă rog, de ce?

— Ai fost spînzurat în 1947, chiar pe teritoriul Auschwitz-ului! Știu precis! Ești doar o fantomă!

Hoess începu să rîdă cu hohote. Rîsul lui creștea, devenea asurzitor, acoperind toate zgomotele. Herman Korner fugi în urma convoiului care se pierdea în pădure. Trecu în goană pe lîngă șirurile de oameni, căutînd chipul cunoscut. O bună parte din ei ajunseseră la locul știut, intraseră în barăcile de dezbrăcare, ascultînd ca paralizați ordinele SS-iștilor. Li se spunea să nu uite unde și-au pus lucrurile, pentru a le găsi mai ușor cînd vor ieși din baie. Li se dădeau bucățele mici de săpun și cîte un prosop de pînză subțire. SS-iștii și deținuții din echipa specială care făceau toată treaba murdară din acțiune, îi linișteau pe condamnați, făceau glume, rîdeau. Korner se amestecă între ei, căutînd cu înfrigurare. Cînd ușa grea, masivă, cu inscripția „spre baie“ se deschise, i se păru că între cei goi, împinși înăuntru, îl zărește pe cel căutat. Se strecură printre trupurile goale. Era o încăpere largă, cu pereți de beton, fără ferestre. De tavan erau prinse cîteva șiruri de dușuri. În fund se afla o ușă la fel ca prima, încuiată pe dinafară, pe care scria: „sala de dezinfecții“. Herman Korner începu să caute cu desperare. Știa că nu are timp prea mult, că imediat ușa grea pe care intrase avea să fie ferecată, dar nu putea renunța, căuta, se zvîrcolea pentru a-și face loc în îngrămădeala de trupuri care se

vînzoleau, cuprinse de panică. Era leoarcă de năduşeală, îşi pierduse chipiul, respiraţia îi era şuierătoare, strangulată. În clipa cînd i se păru că-l vede pe cel căutat, auzi uşa grea trîntindu-se cu putere, apoi zăvoarele din afară închizîndu-se. Sări înnebunit şi călcînd peste sutele de oameni, se repezi spre uşă strigînd:

— Opriţi!... Opriţi!... Un om înăuntru!... Un om... M-aţi uitat aici, bestiilor! Sînt Obersturmfuehrerul Herman Korner!... Opriţi!

Era prea tîrziu. Cu tot vacarmul, auzi granulele de gaz „Cyklon" căzînd ca o ploaie grea prin orificiile speciale din tavan.

Făcu o ultimă sforţare, lovi cu toată puterea în uşa spre care, zvîrcolindu-se, se îngrămădeau un morman de corpuri goale, şi abia mai avu putere să strige:

— Opriţi! Un om înăuntru!... Un om înăuntru...

Simţi că se loveşte cu capul de perete şi gemu ca o viţă înjunghiată.

— Opriţi! Un om înăuntru!

Se sufoca, simţea o durere cumplită în ceafă, sîngele îl podidi pe nas şi pe gură, căzu strivit de furnicarul de trupuri goale, amestecîndu-şi răcnetul cu strigătele de ajutor ale victimelor.

— Un om înăuntru!... Un om înăuntru!

— Herman, dragule! Trezeşte-te!... Herman... băiatule, ce e? Ce ţi s-a întîmplat?

Deschise ochii, înţepenit de spaimă. Lampa de pe noptieră ardea, la căpătîiul doctorului veghea Anna, soţia lui, îmbrăcată numai în cămaşă de noapte.

— Ce e, băiatule?... De ce strigai aşa? Iar ţi-ai amintit de lucrurile acelea groaznice?... Şi iar ai avut un coşmar?... Linişteşte-te, băiatule! Sîntem aici, la noi, şi nu-i nimic rău, prietenul de aseară doarme liniştit... Hai, băiatul meu, uite, e linişte... Dormi.

Ploaia răpăia anost în jaluzele şi în acoperişul de tablă.

SCRISORI DE DINCOLO DE VIAȚĂ

Omul cu cel mai mare stagiu la Auschwitz, pe care l-am cunoscut în Polonia, este un bărbat de vreo 38—40 de ani, potrivit de statură, blond, cu singurul semn particular vizibil — numărul de pe braț — unul din cele mai vechi: A-1.327. Spun singurul semn vizibil, deoarece fără îndoială că Auschwitz-ul a lăsat în sufletul lui urme de neșters. A fost adus în lagăr la 6 iulie 1940, pe vremea cînd despre Auschwitz nu auzise încă nimeni. A fost evacuat cu forța la Mathausen în 18 ianuarie 1945, după ce o lume întreagă s-a cutremurat la auzul cuvîntului Auschwitz. A supraviețuit coșmarului de cinci ani numai pentru că tinerețea și setea de viață s-au dovedit încă o dată mai tari decît moartea. Nu l-au putut frînge nici bolile, nici bătăile, nici corvoada silnică. A avut însă și noroc. Un noroc aproape neverosimil căci, relatat, pare de natura fantasticului.

Îl cheamă Kazimierz Smolen. După război și-a continuat studiile și și-a luat licența în drept. Acum — lucrul cel mai frapant la acest om — se află tot la Auschwitz. S-a întors la locul martiriului său și lucrează acolo. Cei mai mulți foști deținuți ai Auschwitz-ului, pe care i-am întîlnit, mi-au declarat cu fermitate că nimic în lume nu i-ar face să se mai întoarcă acolo, nici măcar pentru un ceas. Chiar acum, la atîția ani după război, cînd s-ar

putea crede că timpul a putut vindeca definitiv rănile, cînd Auschwitz-ul nu mai e decît un muzeu al neomeniei ca sistem de teroare și al bestialității fasciste ca „ordine nouă", cei ce l-au trăit în realitate nu vor nici măcar fantoma să i-o mai vadă. Și totuși, omul acesta s-a întors aici. În vecinătatea primului crematoriu, al cărui horn cenușiu aproape că îi intră pe fereastra biroului, în preajma fostei vile a lui Hoess, între șirurile triple de sîrmă ghimpată, deținutul, căruia numai moartea îi va șterge de pe mînă și din suflet urmele Auschwitz-ului, locuiește și lucrează. L-am întrebat o dată:

— Cum de poți rezista? De obicei oamenii fug de locurile unde au trăit nenorociri...

— Cum pot? Nici eu nu știu. Dar poate că există și oameni care nu sînt în stare să mai părăsească niciodată locurile nenorocirilor lor... De altfel, e lucru știut: criminalul se întoarce întotdeauna la locul crimei...

— Nu înțeleg.

— Eu sînt victima care, printr-o minune, i-a scăpat. Dar el mă crede mort. Se va întoarce. Pe unii i-am prins, alții s-au trădat singuri, alții au fost aduși aici de vigilența popoarelor. Vezi colo? E o spînzurătoare. În sîrma care se leagănă bătută de vînt a atîrnat cel mai mare dintre criminalii Auschwitz-ului, Rudolf Hoess. Sîrma n-a ruginit încă, îi mai poate legăna pe cei scăpați... Cît mă privește pe mine, eu rămîn aici... Aici e locul meu.

— Trebuie să vă fie penibil...

— Uneori da, ba chiar mai mult decît atît. Încă nu pot merge cu capul sus prin lagăr, aici eram forțați să mergem numai cu capetele plecate ; salut mașinal, descoperindu-mă, orice ofițer de-al nostru, și cînd văd un cîine lup, acum după atîția ani, se petrece cu mine un lucru ciudat, inima îmi palpită, sîngele mi se urcă tot în cap, mă feresc strecurîndu-mă pe lîngă ziduri, fug... Uneori, noaptea visez întîmplări din lagăr, retrăiesc scene înregistrate de subconștient, mă trezesc țipînd... Revăd vagoanele venite aici din toată Europa, descăr-

cîndu-se, revăd convoaiele de oameni așteptîndu-și rîndul la camera de gazare, revăd șirurile nesfîrșite de „musulmani" trecînd prin fața ofițerilor SS care trebuiau să decidă de soarta lor pentru următoarele două săptămîni...

— Scuzați-mă — nu m-am putut reține să nu-l întreb — pentru mine este aproape inexplicabil cum de zeci, sute de mii, milioane de oameni, au mers, cu docilitate, la moarte. E de necrezut cum nimeni nu se împotrivea, cum cel ce aștepta pe marginea gropii, în care ardeau cadavrele tovarășilor săi, să i se tragă un glonte în ceafă, nu l-a tras după el, în foc, și pe călău... Mă gîndesc uneori că la cîte un SS-ist reveneau cîteva sute, ba poate cîteva mii de deținuți... Și totuși... Aproape nici o împotrivire...

— Greșiți profund! mi-a răspuns agitat Kazimierz Smolen. Nimic mai eronat decît un astfel de raționament. Trebuia să fi trăit aici ca să puteți înțelege totul. În primul rînd, aici funcționa o formidabilă mașină de intimidare care paraliza totul. Era aplicată teroarea cea mai cumplită față de cel mai mic gest de împotrivire, uneori abia schițat. Pentru orice, se plătea pe loc cu viața. Al doilea, Auschwitz-ul era cea mai sfruntată minciună născocită vreodată : pe de o parte, aveau loc vizite oficiale ale unor ziariști străini și delegații ale Crucii Roșii, iar atunci totul arăta exemplar, pe de altă parte se puneau la cale masacre în masă care urmau întotdeauna după astfel de vizite și, uneori, numai la cîteva ceasuri după ce porțile se închideau în urma „oficialităților". Minciuna „salva" totul. La Birkenau, oamenii coborau din vagoanele plumbuite și, în dreapta lor, dincolo de sîrmele ghimpate vedeau un teren de fotbal pe care deținuții, asistați de SS-iștii care afișau o excelentă dispoziție, disputau cu ardoare susținută de gurile pistoalelor un meci... Desigur, toți își spuneau atunci că cele auzite despre Auschwitz nu erau decît niște exagerări sau simplă propagandă de război și, convinși că nu li se poate întîmpla nimic rău, se încolonau liniștiți în convoiul care era împins spre crema-

torii... Pe uşile camerelor de gazare era scris în trei limbi: în germană, în polonă şi în idiş: „Zum Baden und Desinfektion"... Cei care intrau aici primeau chiar şi o bucăţică de săpun... Unul din subofiţerii SS-işti obişnuia să-i invite înăuntru, spunîndu-le să se grăbească pentru că li se răcea gustarea. Dacă cereau apă — transporturile soseau după 3—4 zile de drum în care arestaţii nu primeau nimic de băut ori de mîncare — li se spunea că imediat după „baie" li se va servi cîte un ceai fierbinte... Cît despre ceilalţi, ca mine, trebuia să ne fi văzut în coloanele ce se întorceau în lagăr de la corvoada zilnică. Înainte, duşi pe umeri ori în cîrcă, erau purtaţi „indisciplinaţii" zilei, cu trupurile ciuruite de gloanţe... Trebuiau să fie „prezenţi" la apelul de seară şi mai ales, văzuţi de absolut toţi deţinuţii. La poartă, alături de orchestra care ne petrecea şi ne primea cu marşuri triumfale, stăteau, trăindu-şi ultimele ore, cei ce încercaseră să fugă sau cei ce au fost prinşi şi aduşi înapoi în lagăr. „Urra! scria pe pieptul lor. Din nou sînt aici!..." Mai încolo se înşiruiau părinţii, surorile, fraţii, rudele cele mai apropiate ale celor care, fugind, reuşiseră să se ascundă de hăituitori. Purtau şi ei inscripţii: „În locul deţinutului numărul X, fugit din lagăr în ziua de... au fost luaţi ostatici tatăl, mama, logodnica, fraţii... etc., care vor rămîne în lagăr pînă la întoarcerea fugitului".

Şi cu toate acestea, lupta, aici în lagăr, în condiţiile pe care vi le-am arătat, n-a încetat nici măcar o singură clipă. Era o luptă acerbă, pe viaţă şi pe moarte. Era lupta de demascare a mascaradelor înscenate de ochii lumii, lupta pentru salvarea valorii umane, pentru surparea dinăuntru a acestei oribile maşini a morţii. — În fruntea ei se aflau comuniştii... Comuniştii aduşi aici din toate ţările Europei şi întemniţaţi ca cei mai aprigi duşmani ai fascismului. În jurul lor s-au grupat toţi luptătorii antifascişti... Într-o luptă grea, pe viaţă şi pe moarte. Ştiţi ce? Mai bine vă dau să citiţi ceva. Poate veţi înţelege cum se cuvine...

— Ce anume?

— Rezistența... Am cîteva zeci din scrisorile trimise de mișcarea de rezistență din lagăr, în afară. Sînt unele din piesele cele mai de preț ale muzeului. Încă nu au fost nicăieri publicate. Abia le-am strîns, atîtea cîte au mai rămas, de pe la foștii luptători, membrii ai mișcării.

O zi întreagă am avut în mînă două dosare, cuprinzînd cîteva sute de scrisori trimise din lagăr de către rezistență. Am transcris cîteva, luate aproape la întîmplare. Vi le pun în față:

Dragi prieteni și tovarăși!

De ce anume nu v-am scris atîta vreme, probabil că știți: boala, tifosul exantematic, una din cele mai groaznice plăgi care, aici în lagăr, ucide sute de oameni. E adevărat, cu el se duce o luptă dublă; prima, o luptă mută, desfășurată de oamenii noștri cu ajutorul mijloacelor pe care le primim de la voi; cealaltă, o luptă radicală dusă de fasciști, luptă considerată de ei umanitară și care constă în transportarea bolnavilor la camerele de gazare sau otrăvirea lor prin injecții... În ziua de 29 august tocmai am trăit o astfel de zi, cînd 746 de bolnavi de tifos au fost otrăviți. Mă aflam între ei și numai norocul m-a ferit de moarte. Am trăit atunci cea mai tragică zi din lagăr, care m-a costat foarte mult. A trebuit să privesc la toate aceste orori, a trebuit să-mi văd cunoscuții și tovarășii mergînd la moarte... Am văzut mîinile doctorilor deținuți căzînd neputincioase. Am vorbit cu unul din ei. Avea lacrimi în ochi, nu se mai putea stăpîni: „Atîta trudă, atîtea nopți nedormite, atîția oameni smulși din ghearele bolii (aproape 500 de bolnavi erau din cei care se vindecaseră de tifos și se aflau în convalescență) și, deodată, totul să fie zădărnicit!" Eu însumi nu mă mai pot stăpîni și izbucnesc în plîns ca un copil.

Tovarăși, celelalte chestiuni vi le trimit prin cifrul cunoscut...

sept. 1942

*

...Vă rog, trimiteți multă chinină, coramină, cardiazol, codeină, piramidon, pastile Statin. Îmi trebuie bandaje elastice. Dacă se poate, cîteva serii de injecții Bujwida împotriva tifosului exantematic. Beaupre și Kichau au fost împușcați. Zygmunt împușcat. L-am întîlnit înainte de moarte în lagăr. Nu ne cunoscusem mai înainte. Eu am fost bănuit că împart alimente între deținuți. Cu toate constrîngerile, nu am mărturisit. Despre Onecki nu știu nimic, trimiteți-mi numărul lui. Trimiteți încă glucoză, cebion, acid citric, ceai... Feriți-vă pe cît puteți de pomenirea numelor.

(fără dată)

*

Iubită Tereza, îți mulțumim pentru toate. Medicamentele sînt de neprețuit. Ne mai trebuie încă opiu, injecții cu prontosil, calciu, cardiazol, cofeină, injecții paratifice... Așteptăm pachetele... De ce nu-mi scrieți? Nu am scrisori de acasă. Mi-e teamă. Muncesc. Sînt sănătos. Te sărut fierbinte, pe tine și ceilalți.

19.XI.1942.

*

Iubiților,

În numele tuturor celor aflați înapoia rețelelor de sîrmă ghimpată ale lagărului de concentrare, vă trimit, folosind bunăvoința unor poloneze și polonezi de nădejde, cele mai fierbinți mulțumiri pentru inima voastră și ajutorul pe care ni l-ați dat în astfel de clipe critice. Puteți fi siguri că eforturile voastre nu se irosesc și că mulți, foarte mulți oameni vă datorează viața. În lunile iunie, iulie și august am putut aduce în spitalul lagărului aproximativ 7.500 cm^3 injecții (zahăr, cebion, septa-

zin, prepidon și altele) ca și 70 de serii de injecții antitifice. Există și alții care activează pe această linie și rezultatele lor sînt desigur evidente. Puteți fi siguri că nu vă înșelăm speranțele și așteptările. Pentru devotamentul și grija față de noi vă trimit încă o dată cel mai cordial „Domnul să vă răsplătească".

sept. 1942

*

În lazaretul lagărului se află aproximativ 2.000 de persoane... Mortalitatea naturală în spital e de 30 pe zi, acum un an era de 80. În afară de aceasta, pier cîte 30—60 pe zi în urma injecțiilor cu fenol 30% în inimă... Injecțiile sînt făcut de SS-istul Kler, cizmar de meserie, și de sanitarul Panszczyk — o canalie. Moartea se produce după 15 secunde. Tuberculoza e „vindecată" prin exterminare...

24.XI.1942.

*

Am primit scrisoarea și celelalte lucruri pentru care vă mulțumesc din inimă. Pe Bronka o cunosc, dar activitatea ei e dusă pe propria-i răspundere. E flecară și deci foarte periculoasă și, ce e mai important, e că în casa ei deseori își face apariția poliția. Iată de ce vă rog să verificați... Noi ne cunoaștem de mai bine de un an și niciodată nu am stîrnit atîta zgomot. În orice caz, trebuie să contraacționăm, altfel va fi rău. Trebuie să clarific dacă acesta e domeniul nostru. Cu Kr. se cunoaște întîmplător, dar sînt sigur că nu el i-a spus să facă atîta zgomot. Îi voi scrie...

1. XII.42.

*

Vă trimit poșta. Aceste 2 scrisori despre situația din lagăr să le copiați în 3 exemplare. Le împărțiți: originalul rămîne la dv., un exemplar „ai noștri" la Cracovia,

unul — Varșovia Franuszek, altul Varșovia Roman. Trimiteți-le rapid printr-un curier care să fie în 20-20 la K... Voitek.

Contăm pe răzbunarea voastră. Trimite-mi otravă pentru 2-3 persoane. Sigură.

Mai jos, situația lagărului la 25.IV.1943 :

Birkenau	11.671
Bunawerke	3.301
Goleschau	289
Jawishowice	1.194
Kobier	156
Budy	167
Harmenzy	91
Kg. Russ	149
Auschwitz	17.037
	34.055

Lagărul de țigani, aproximativ	12.000
Polonezi	6.815
Cehi	2.029
Evrei	13.491
Prizonieri de război (ruși)	126
Nemți	600
Alte naționalități	1.206
	36.267

La Birkenau se deschid mormintele comune ale celor 11.000 prizonieri de război ruși, exterminați în „numai" două luni, în iarna lui 1942. Cadavrele sînt apoi arse, pentru a se șterge urmele.

aprilie 1943.

*

Astăzi îți scriu despre blocul nr. 10 din Auschwitz. Acolo se află o stațiune de experimentare intitulată: Unterstelle der Waffen SS Süd-Ost. Acolo e internat un grup de 200 de evreice și 15 evrei. Se experimentează

în general fecundarea artificială, castrarea și sterilizarea. Chestiunea e ținută în mare secret, ferestrele blocului au fost astupate. Pînă acum au fost sterilizate cîteva femei și castrați cei 15 flăcăi de la care a fost luată spermă. E vorba de crearea oamenilor „în eprubetă". Evreicele sînt aproape toate din Grecia, dar ele sînt schimbate destul de des.

Nu sînt trecute în evidența lagărului. Cred că sînt considerate drept moarte, deoarece nu apar la apeluri... Din experiențele acestea nu va ieși altceva nimic decît cadavre. Nimeni nu știe nimic pe această temă...

(fără dată)

*

Fă tot ce poți ca imediat *să încunoștințezi Cracovia că legătura lui Staszek a fost trădată, cel mai apropiat om al lui e închis. Staszek o roagă pe Tereza să părăsească imediat locuința, pînă ce o vom anunța că poate reveni...*

(fără dată)

*

Tereza,

Așteaptă, poate Dumnezeu ne ajută, liniștește-te. Pînă acum eu nu am fost interogat dar aștept aceasta în fiecare clipă. Nu știu cine ne-a trădat. Dacă băieții vor rezista, nu se va întîmpla nimic... În orice caz, eu nu te voi denunța, în această privință poți fi liniștită. Dacă nu vei primi de la mine o scrisoare, îți va scrie Byc, și astfel vei afla ce e cu mine și cum stau lucrurile. Mă tem că acesta e ultimul meu joc... Ține minte, trimite otravă cît mai repede (natural, cianură). Te sărut cu putere,

30.V.1943

*

...Vă amintesc șefii lagărului: Obersturmbannfuehrer-ul Hoess — Lagerfuehrer; Hauptsturmfuehrer-ul Aufmayer — Lagerkommandant; Obersturmfuehrer-ul Schwartz; Arbeitsdienstfuehrer Standortarzt Wuerz; Lagerarzt Kist, Untersturmfuehrer Grabner — Politische Abteilung; Paltisch — Rapportfuehrer și comandantul execuțiilor; Stievitz — Transportfuehrer, șeful chestiunilor penetrării la gazare, adjunct al lui Fritsch.

Pericolul nostru, Tereza, continuă. Deocamdată, datorită aglomerării, ai noștri nu sînt interogați. Se țin bine. Totul depinde de H... Ține-te bine.

P.S. Acasă nu spune nimic.

Aici, lîngă blocurile noastre, se construiește o imensă Werkhalle a firmei Krupp. Recent a început montarea mașinilor. Cred că peste o lună va fi timpul ca păsările să zboare. Cît despre noi, nu vă faceți griji, ne jertfim viața cu bucurie, știind că prin aceasta se distruge dușmanul. Să nu vă rețină faptul că noi sîntem închiși aici. Firma lui Krupp trebuie rasă de pe fața pămîntului.

(fără dată)

*

E vremea ca străinătatea să primească în masă adresele noastre, e doar vorba să dovedim nemților că întreaga lume știe despre Auschwitz. Numai că acțiunea trebuie să fie desfășurată în masă, în așa fel încît noi să nu putem fi trași la răspundere.

(fără dată)

*

În lagăr e multă încordare din pricina exterminărilor în masă. Într-una sosesc trenuri. De 2 zile se află la rampă 25 de vagoane cu evrei care își așteaptă rîndul la crematoriu. La blocul 10 au fost aduse ieri 64 de evreice din Germania drept cobai pentru experiențe... În ultimul timp au avut loc 3 mari execuții la blocul 11: prima 9, a doua aprox. 30, a treia marți, 29.VI. —

40 de persoane, toți ostatici din Varșovia luați pentru sabotarea căilor ferate. E greu de rezistat. Trăim în perioada unor execuții de masă. Sîntem epuizați.

(fără dată)

*

În aceste zile o să primești cîteva date noi... dă-le drumul cît mai repede în lume. Ține minte, Varșovia, strada Hoza 120, pivnița apartamentului 28, foarte importante documente. După război trebuie luate de acolo (sînt mărturiile unui deținut).

(fără dată)

*

Evadările din partea noastră se țin lanț, în ultimul timp nu prea reușite. Zilnic, de asemenea, execuții.

Un grup trebuie să evadeze din lagăr. Fiți pregătiți la podul din Bobruk timp de 20 de zile. Trebuie să le ajutați, e vorba de ascunderea lor în timpul zilei, în așa fel ca noaptea să poată merge mai departe.

(fără dată)

*

Sosesc transporturi mari de la Sosnoviec și Bedzin pentru gazare. Cifra e greu de precizat. Aproximativ 20.000 zilnic. Numai 10% din ei sînt reținuți în lagăr. Crematoriile din Birkenau lucrează ziua și noaptea... Una din evreice a împușcat, înainte de a intra la gazare, un Blockfuehrer SS, iar pe altul l-a rănit. Luptele de la Sosnoviec și Bedzin continuă.

*

Vă trimit 2 tabele originale cuprinzînd oamenii recent gazați. Le puteți da mai departe, unul e semnat de sadista F.K.I. Maendel...

(21.XI.1943)

*

...Cei mai mari călăi ai noștri: Grabner, Breger, Woznica, Paltisch sînt scoși din posturi, înlăturați și mutați în alte părți. Sînt luați în cercetare pentru furturi din „Canada". În noaptea de 7 spre 8 au dat foc barăcii în care se afla instalată secția politică, și unde se găseau dovezile asupra furturilor comise de ei. Acest lucru a fost făcut de SS-Lachman. Vor să șteargă urmele vinei lor față de Berlin. Publicați.

9.XII.1943.

*

Legătura e bolnavă de la sărbători. Mi-a trimis 2 scrisori că stă în pat. Noua legătură am descoperit-o simultan, noi o socotim foarte bună, dar nu pentru pachete. Cea veche trebuie în orice caz reînnoită. Sper că vechiul curier se însănătoșește. Cît despre cei doi — unul e tocmai Capo-ul care a fugit — poate fi o provocare — în orice caz, trebuie lichidat în cazul cînd i se poate da de urmă. E o păsărică foarte periculoasă. Celălalt se află acum la Blocul 11, nu se mișcă din loc, nu pleacă cu nici un transport. Cu medicamentele o vom rezolva altfel. Iată ce vă propun: Trimiteți din Oswieczim sau Zator pachete cu doctorii bine ambalate, pe un nume fictiv: „Häftling nr. 71.825 Sliwinski Stepan — geb. 12.1. 1912 Bl. 25 St. 6, K.L. Auschwitz Post 2 o/s", pe care noi le vom ridica de la poștă fără control. În caz de nereușită, riscul e mic. Trimiteți astfel de pachete de două ori pe săptămînă — doctorii: calciu, stricnină, thonophosphan, prontosil în tablete și fiole, și celelalte. Trebuie să expediați fictiv și să fiți atenți la poștă, pe parcurs nu e numai cenzura din lagăr. Deci dacă reușiți, începeți. La noi totul e aranjat. Așteptăm.

20.I.1944.

*

La 2 februarie a fost o zi de coșmar. S-au numărat 800 de bătrîni, tineri, bolnavi, sănătoși, care au fost

trimiși sfîntului Petru. Cei ce au rămas pot spune că au cîștigat lozul cel mare în loteria de aici... Totul s-a desfășurat atît de fulgerător, încît o explozie nu ar fi fost nimic în comparație cu lovitura aceasta. A fost atît de groaznic, încît credeam că nervii nu-mi vor rezista. Cu greu îmi pot regăsi echilibrul. Nu avem timp de nimic, ritmul accelerat ne copleșește. Sînt obosit de moarte, aș vrea să dorm, dar fie ce-o fi... Trebuie să ne păzim sănătatea, altfel sîntem expediați sfîntului Petrișor. Ne aflăm într-o continuă luptă.

17.II.44.

*

Evreii din orașul „special" ceh Theresienstadt aduși în două transporturi (6000) la Auschwitz, cu familii cu tot, au fost gazați (3800) o dată cu sosirea celorlalte transporturi de la Theresienstadt.

Pentru a induce în eroare restul evreilor din Theresienstadt și Crucea Roșie internațională, a fost pus în aplicare procedeul preferat al nemților cu scrisorile. Cu 4 zile înainte de gazare, li s-a ordonat tuturor să scrie rudelor aflate în Cehoslovacia, pe care să le anunțe că se simt foarte bine aici. Tuturor li s-a spus să pună data de 25 martie. La 15 martie toți autorii acestor scrisori erau exterminați.

25.III.1944.

*

160 de inși condamnați recent la moarte au fost aduși imediat după citirea sentinței, de la blocul 11 la Birkenau, pentru gazare și crematizare. După coborîrea din mașini, una din femei s-a dus în fața unui SS-Mann și i-a strigat că toți cei prezenți își dau seama că peste cîteva secunde vor muri în faimoasele camere de gazare ale Auschwitz-ului și că vor fi arși în crematoriu, dar că a trecut deja vremea cînd astfel de crime erau făcute în taină. Astăzi întreaga omenire știe ce se petrece la Auschwitz și că pentru fiecare om ucis

aici, Germania hitleristă va plăti scump. „Mă despart de lume cu convingerea că sfîrșitul crimelor voastre e aproape!“ a strigat una din condamnate. Condamnații au intrat în crematoriul nr. 4 cîntînd „Polonia încă n-a pierit“ și „Pe baricade“.

(fără dată)

*

Sentința de condamnare la moarte a 15 SS-iști de la Auschwitz, transmisă recent la radioul nostru, a făcut asupra celor în cauză o impresie zguduitoare — cîțiva din ei au suferit șocuri de isterie.

(9 mai 1944)

*

Vă propunem să pregătiți rapid totul pentru atentatul împotriva lui Hoess. Acesta va fi cel mai bun răspuns. Pregătiți „specialitățile“ — așteptăm răspuns. Trimitem date completătoare. De la 1 mai au fost suspendate concediile SS acordate de Berlin, pe motivul: înmulțirea sabotajelor. În ultimele zile s-au înmulțit convorbirile telefonice cu Berlinul. Totul urgent. Conferințe interminabile la conducerea lagărului.

(9 mai 1944)

*

Iubită soție.

Mă despart de tine și de iubita noastră Lolunia, și de mama mea. Eu părăsesc această lume în ziua de 30/7 seara, la cuptoare. Am fost condamnat la moarte ca bandit. Neprețuită Bronia, mi-e tare greu să vă părăsesc, nu îți pot scrie mai mult, îmi tremură mîna, iar ochii mi se umplu de lacrimi, mi-e necaz că mor atît de conștient și nevinovat. Sîntem cu toții 58 de bărbați și 10 femei. Te sărut de nenumărate ori pe tine și pe Lolunia. Spune-i Loluniei că tăticul ei s-a sfîrșit... nu mai pot scrie, nu mai pot! Adio tuturor!

P.S. Stimate găsitor, neprețuit prieten, citește aceasta și fii atît de bun și du plicul la poștă. Fă în așa fel ca să ajungă la familia mea.

Iulie 1944

*

Gazarea se desfășoară mai departe. Astăzi au sosit 40 de vagoane cu evrei din Lodz. Toți, fără excepție, la foc... Am primit o garnitură întreagă de otrăvuri, scrie-mi de ce fluorek-ul își face încet efectul, vreau să știu cîte ore, sau cîte zile, scrie-mi despre semnalmentele „mătușii" cea greu bolnavă. Vreau să-l încercăm pe SS-iști.

22.VIII.1944

*

Țiganul e gata de drum, va sosi la punctul pe care îl veți comunica astăzi. Fuge în noaptea de vineri spre sîmbătă, deci așteptați-l. Țineți seama de faptul că e rănit.

Sîmbătă pleacă cu mașina din Birkenau 6 persoane. Indicați cu precizie încă de vineri un punct aflat cam la 5 km de lagăr, care să ne fie comod și unde să-i așteptați. Fiți acolo între orele 10 și 13. Comunicați și locul și parola. Toți se vor afla la dispoziția voastră.

(fără dată)

*

În lagăr domnește încordarea, îndeosebi între SS-iști. În momentul de față SS-iștilor le e frică de lagăr; după cum reiese din convorbirile lor, le e frică de tăria organizatorică a deținuților. Această spaimă exagerată e pentru noi un lucru mai curînd nedorit, deoarece poate duce la o catastrofă. Cu trei zile în urmă, în timpul apelului, au fost „arestați" 60 de deținuți polonezi care au fost duși sub escortă la Blocul 11, unde Rapportfuehrer-ii i-au primit cu strigătul: „Ihr

Putschisten". Această acțiune a fost întreprinsă cu scopul de a încerca dezmembrarea „conducerii" celor din lagăr... Între SS-iști cresc pornirile antipoloneze, se consideră că pentru Varșovia trebuie să plătească toți polonezii din lagăr.

(fără dată)

*

Urgent trimiteți cît mai repede două casete pentru film fotografic 6x9. Există posibilitatea de a fotografia. Vă trimitem fotografii din Birkenau, de la gazare. Una din fotografii reprezintă arderea de cadavre în aer liber (crematoriile nu reușesc să facă față arderilor). Cealaltă fotografie e luată în pădure, cînd oamenii s-au dezbrăcat și se îndreaptă spre gazare.

4.IX.44

*

În momentul de față se plănuiește ștergerea urmelor crimelor care au devenit simbolul sălbăticiei hitleriste. Vor să șteargă Auschwitz-ul de pe fața pămîntului și locul să-l planteze.

(fără dată)

A început să se ambaleze o parte din cele mai prețioase materiale din depozite și magazii. În lagăr „rămîn" numai deținuții care nu sînt capabili de marș. Nici un lagăr nu vrea să-i primească pe bolnavi. Ca urmare, nu va avea loc nici un transport special de bolnavi, cei mai ușor bolnavi vor fi amestecați cu sănătoșii. Pentru cei greu bolnavi, situația va fi clară, după toate presupunerile, abia în momentul evacuării. Se vorbește în acest sens într-un singur fel. „Politische" a distrus o mare parte din documente, pînă în anul 1943 inclusiv, arzînd hîrtiile în vechiul crematoriu. Acțiunea de ștergere a urmelor continuă. Se crede că e proiectată lichidarea pe calea „transporturilor", îndeosebi a acelor

deținuți care au lucrat în diverse birouri și, astfel, au fost martorii direcți ai trecutului. Planul despre care v-am scris — lichidarea en-gross — este discutat și pregătit... Situația se dezvoltă în direcția prevăzută de noi. Perioada formală poate dura mai mult sau mai puțin, în dependență de situația frontului.

(fără dată)

*

Se apropie sfîrșitul. Trebuie să avem imediat tot ce e posibil. Cu orice preț vrem să primim grenade. În caz de lichidare, acestea pot fi pentru noi singura posibilitate de croire a drumului. Deci, independent de orice planuri legate de situația generală, aveți în vedere aceasta...

27.IX.1944

*

Urban a căzut cu materialul înainte de a putea lua măsuri... O dată cu el au căzut proiectele referitoare la lagăr. În lagăr e o tărăgănare a situației. Continuă conferința conducătorilor. Se aleg evrei pentru gaze. Destinul bolnavilor de alte naționalități e nesigur. Sînt așteptate în orice moment represiuni. Planurile sînt nu de evacuare, ci de lichidare sîngeroasă... Pentru lagăr rămîne o singură posibilitate reală, a cărei pregătire ei nu sînt în stare să o zădărnicească, și anume un atac aerian. Propunem aceasta în momentul de față ca singură condiție militară posibilă. Desigur, în condițiile corespunzătoare. Să fie declarați cifric și numeric toți ostatecii luați pentru Auschwitz. Trebuie să fim gata la orice.

29.IX.1944.

*

Sîmbătă, 7.X, trebuia să aibă loc gazarea Sonderkommando-ului care a lucrat la gazări și arderi. Nu s-a

putut ajunge la gazare, deoarece deținuții, disperați, văzîndu-și moartea inevitabilă, s-au aruncat asupra SS-iștilor, au ucis 6 din ei și au fugit dincolo de linia de pază. Vreo 200 au fost împușcați în timpul goanei, alți 500 s-au putut salva. Un crematoriu a fost ars. Seara, atacul aerian a împiedicat urmărirea. În momentul de față SS-iștii amenință că se vor răzbuna sîngeros pe toți deținuții, considerînd drept o nemaiauzită crimă faptul de a nu te lăsa gazat. Despre întîmplarea de mai sus a fost anunțat Berlinul printr-un raport special prin care se cere aprobarea pentru organizarea și realizarea unei scăldări în sînge a întregului Auschwitz...

Se află în construcție 6 instalații pentru uciderea oamenilor cu ajutorul arsenicului.

9.X.1944

*

La Brikenau sînt gazați și arși mai departe evreii din Lodz și ghetouri. La 12.IX au sosit 300 de copii de la Kowno, toți la gazare. Continuă să sosească evrei din Italia, Franța, Olanda și Belgia.

(fără dată)

*

Comandantul lagărului a dat ordinul de legitimare în zona lagărului a tuturor celor îmbrăcați în uniforme SS, deoarece, după cum motivează, au apărut partizani deghizați în SS-iști. În afară de aceasta, zilnic se dă o altă parolă. SS-istul care nu cunoaște parola sau care dă de bănuit, trebuie imediat dus la Politische. Dreptul de legitimare îl au nu numai patrulele, ci orice SS-ist. Ordinul e absolut secret.

(fără dată)

*

Dragilor, am ajuns să trăim și clipa evacuării. Numai zăpăceală, între SS-iști panică, toți umblă beți. Ma-

nevrăm toate forțele posibile ca marșul să fie cît mai suportabil, iar bolnavii care rămîn să poată fi salvați de la lichidarea plănuită...

ianuarie 1945

*

Aici se întrerup scrisorile trimise de oameni, dintr-un loc aflat dincolo de viață.

Ani de zile, marea dilemă a comandamentului fascist din Auschwitz nu a fost alta decît unde e și în ce constă organizația comunistă din lagăr, care transmite în afară date atît de exacte și relatări despre situația lagărului și despre cele ce se petrec între rețelele de sîrmă ghimpată. Unde trebuie ea căutată? Între deținuți sau între SS-iști?

Cînd i-am înapoiat dosarele, Kazimierz Smolen m-a întrebat:

— Ei, ce zici?

Ce puteam spune? Orice cuvînt mi se părea prea puțin. Am tăcut. Răspunsul l-a dat tot el:

— Hîrtiile acestea pot reabilita oricînd demnitatea omenească.

CĂUTAȚI-L PE VICTOR ROTH

Omul acesta trebuie găsit. Căutați-l! Dacă nu a pierit în 1945 sau în anii care au urmat pînă în zilele noastre, el trăiește liber undeva, pe acest pămînt. Și trebuie găsit, deși nu pot oferi alte semne de recunoaștere decît numele lui și meseria de șofer.

Într-una din zilele acelui septembrie, s-a petrecut la Auschwitz un lucru fără precedent. În loc să tragă în deținutul care trecuse de zona neutră din rețelele de sîrmă ghimpată și cordonul pînă la care era permisă apropierea, soldatul de strajă din cușca înălțată pe stîlpi, a strigat:

— Hei, tu de colo, ce faci, ești nebun? Doar mai e puțin și războiul se termină! și văzînd că nu e ascultat și că cel la care striga nu era decît un sinucigaș, straja a coborît din foișor și a început să arunce în el cu... pietre. În cele din urmă, a reușit să-l îndepărteze de locul periculos.

Era toamna lui 1944.

Straja a fost întrebată seara, la predarea schimbului, de unul din deținuții care văzuseră scena:

— Astăzi l-ați cruțat pe cel care se apropia de sîrme... De ce a-ți făcut-o? (Gîndea: ce va face acum? Mă va lovi? Cu pumnul, cu piciorul, cu ce...?)

Neamțul îl privi surprins și îi răspunse oarecum stînjenit:

— Păi, n-ai văzut, idiotul? (Gîndea: ce-o fi vrînd ăsta?)

— Într-adevăr, sfîrșitul războiului e aproape... Dar pe cel de azi trebuia să-l lăsați să se ducă unde voia. (Oare va înțelege, ori abia acum se va convinge să mă lovească? Își permitea el să-i dea stăpînului sfaturi?)

— Păi se ducea în sîrme! (Ăsta-i tîmpit? Nu știe ce înseamnă curentul de înaltă tensiune?)

— L-am văzut, avea de gînd să se arunce în ele. (Doar nu și-o fi închipuit că vroia să le mîngîie!)

— Exact. Și curentul? (Ăsta nu-i prost, ci vrea doar să facă pe prostul.)

— Doar nu era el primul! (Precis mă crede nebun!)

Neamțul îl privea uimit. Abia după cîteva clipe a răspuns, clătinînd din cap:

— Ciudat! Voi spuneți asta?... De ce?

Cel întrebat cîntări un moment dacă era bine sau nu să-i spună de ce. Stătea în poziție de „drepți", doar mîinile și le tot trăgea la spate. Răspunse:

— Era un trădător. De la el multora li s-a tras moartea. O săptămînă a fost hăituit de oameni fără să i se dea o clipă de răgaz. I-am spus că ori se duce singur în sîrme, ori este zvîrlit în ele. Azi ajunsese la capătul puterilor, voia să termine singur... Dar l-ați gonit. Atunci s-a dus în altă parte. De acolo, nu l-a mai gonit nimeni. Vreți să-l vedeți? (Nu mă lovește. Cel puțin acum, nu mă lovește! Pare surprins. Dacă va începe să zbiere la mine, trebuie să-mi strîng fălcile. Să-mi duc mîinile pe creștet. Numai să nu observe numărul...)

— Nu, nu vreau să-l văd... Va să zică sînt și de ăștia printre voi... Avea dreptate comandantul: lagărul v-a transformat în fiare! Cu ce drept l-ați condamnat *voi* la moarte? Aici, dreptul acesta nu-l are decît tribunalul special. (Va să zică noi cu legea noastră, ei cu a lor. Și nu pregetă să și-o aplice chiar și aici, unde judecătorul nu poate sconta nimic...)

— Ne-am gîndit că tribunalul e prea înglodat de lucru. Dacă numai el condamnă, atunci cît trebuie să

aibă de furcă cu un singur transport sosit la Birkenau? (Acum!... Sînt nebun! Văd gura lupului și mă arunc în ea!)

Neamțul se aplecă înainte, devenind brusc rigid, ca de fier.

— La ce faci aluzie?

Deținutul încremenise. Gîndea: „Acum mi-e totuna. Fie ce-o fi. Trebuie să-i răspund. De altfel, de asta depinde totul. Acum, curaj, să-i zic cu tonul cel mai firesc!“:

— La ce știe toată lumea. Dumneavoastră nu vă miroase a carne arsă?... Războiul se termină, sfîrșitul lui e mai aproape decît vă puteți imagina. — Închise ochii o clipă și așteptă lovitura care să-l culce la pămînt. Cînd îi redeschise, văzu că neamțul era cu un pas mai aproape de el.

— De unde știi? (Da, e sigur, idiotul are dreptate. Chiar din îndrăzneala lui se vede că nu mai e mult pînă...)

— De unde știți și dumneavoastră... De unde știe toată lumea. De altfel, lucrul acesta se simte în orice. Chiar dumneavoastră astăzi, în loc să trageți în omul nostru, ați aruncat în el cu pietre. Deținuții care v-au văzut, au rîs de asta ca de cea mai bună glumă făcută cîndva aici... (Va rîde, ori abia acum se va supăra?)

Neamțul gîndea: „Asta mi-a trebuit! Scrupule ieftine, cînd ultimul zar a fost aruncat!“ Întrebă încercînd să arate că se amuză:

— Serios? Am crezut că nu mă vede nimeni. Credeam că afară de ăla nu era nimeni pe acolo.

— Ba noi eram după blocuri. Mulți îl urmăreau prin ferestre.

— Și m-au văzut? (Ai dracului! Nu le scapă nimic! Numai unul singur dacă va ieși viu de aici, se va afla totul. Ce vor face dacă m-au văzut?) Precis m-au văzut, nu?

— Desigur.

— Sper că nu vor uita asta. Doar mai sînt și printre noi oameni! (Gîndea: să-l fac să înțeleagă că n-am

făcut-o pentru paradă. Acum nu mai faci nimic cu teroarea. Doar urmele trebuie șterse bine, atent, să nu mai rămînă nimic.)

Se măsurau din ochi unul pe altul. Neamțul începu să privească în jur, vrînd să vadă dacă nu trece vreun ofițer. Discuția se prelungea și dacă l-ar fi urmărit cineva, ar fi observat imediat că se comportă față de deținut cu totul nefiresc. N-ar fi trebuit să se oprească. Gîndea: „e mai bine să n-ai de-a face decît cu cadavrele lor. Doar e limpede, după cîte au văzut aici, nu ne mai pot socoti oameni. Ce-o să-i răspundă acum?" Deținutul îi șopti:

— E cam puțin pentru o reabilitare. Sfîrșitul e atît de aproape!

Neamțul rămase cu gura căscată. Era primul om care îi vorbea astfel. Se trezi răspunzîndu-i descumpănit, reacționînd cu totul altfel decît fusese convins că ar fi normal :

— De ce zici așa? Vrei să mă sperii? Tu pe mine?

Deținutul se trase un pas înapoi. Își zicea că nu va putea fugi, și că oricît ar fi fugit, glonțul tot l-ar fi ajuns. Vru să-l îmbuneze, crezînd că asta îl va domoli. Zîmbi...

— Doar dumneavoastră sînteți un om simplu, am văzut noi, îl cunoaștem pe fiecare și... ca să vă spun direct... vă urmărim de mult timp. Sînteți într-adevăr altfel. Eu pot garanta pentru asta.

— Și ceilalți?... Nu e printre ei vreunul care a văzut și să mă spună? (Da, da, ei văd totul, am făcut bine azi că nu l-am împușcat pe ăla, deși chiar și ei îmi permiteau s-o fac. Numai să nu fie vreo iscoadă de-a noastră.)

— Asta n-o mai pot garanta. În orice caz, noi vom veghea. Puteți fi liniștit. (O să înțeleagă? Îi arăt doar că poate fi și lupul păzit de oaie). Îl privi cu atenție. Neamțul rîdea, dar în ochii lui se putea citi îngrijorarea.

— Colosal! Discutăm de pe niște poziții cu totul inversate. (Dacă ne aude cineva? Dacă ăsta se duce și mă spune la „Politische"? O să-l împușc. Trebuia să-l

împușc pe ăla de la sîrme și uite, în locul lui pică ăsta! Numai așa n-o să am nici o bătaie de cap.)

— De... Sfîrșitul doar bate la ușă! (Ce s-o fi schimbat așa, deodată, la față?... Am sărit peste cal!)

Neamțul îl întrebă:

— Ce număr ești tu?

— Îl vedeți, doar nu mi-l acopăr. Cred că nici eu n-am de ce mă teme. Sîntem așa de convinși că dumneavoastră sînteți altfel! (N-o face imediat. O să-mi spună numărul la „Politische" și pînă seara, adio...)

Neamțul se mai însenină. Curiozitatea îi era mai puternică decît convingerea că deținutul trebuia imediat împușcat. De altfel, pentru apropiatul sfîrșit nu era de loc rău să se aibă bine cu deținuții.

— Lasă prostiile! Voiam doar să vă arăt că în ultimă instanță, tot mai sîntem oameni.

— De! Asta se va vedea curînd, după război. (Mi-e totuna. Dacă n-a tras pînă acum, n-o mai face.)

— Nu te grăbi! Fuehrer-ul are o armă nouă, extraordinară. (O fi crezînd oare? Doar știu toți despre ea, cîți din ei cred însă că există cu adevărat?)

— Și de ce n-o folosește?

— Nu știu. O fi o tactică specială.

— Așteaptă căderea Berlinului? (Îl privi în ochi. Gîndea: dacă nici acum n-o face, am cîștigat partida. O să-l pot atrage. E crud și moale ca o cocă. Ba nu, uite, și-a dus brusc mîna la revolver. E tot un cîine. S-a înroșit de furie.)

— Nu mă scoate din sărite! Am și eu o limită, ce-ți închipui? Exerciți asupra mea presiuni psihice? Te pot împușca pe loc!

— N-o s-o faceți! Vă văd ceilalți, ai noștri... (N-o să mă împuști! N-o să mă împuști! Ți-e frică, uite, ți-e frică!... Oare într-adevăr există hipnoză? N-am să-l slăbesc din ochi.)

— Ce vorbă a fost aia cu Berlinul? (Nici măcar nu deschisese tocul revolverului.)

— Păi dumneavoastră vedeți alt sfîrșit? (Ce va răspunde?)

— Nu știu!... Lasă-mă!... Rușii sînt încă departe de granițele Reich-ului. Pînă vor ajunge acolo, mai trece vreme. Probabil că Fuehrer-ul asta așteaptă. Sînteți toți niște idioți! Mai vorbim noi încă, după aceea! Vom vedea cine a avut dreptate. Idiotule!

Și neamțul se răsuci pe călcîie. Plecă spre garnizoană călcînd apăsat, sigur de el. Dar în cuvintele lui, deținutul citise mai mult o speranță decît vreo urmă de certitudine. Neamțul era tînăr, nu avea mai mult de 26 de ani, înalt, slab, cu o paloare a feței care îi dădea o oarecare finețe. Avea părul aproape blond, ochii albaștri, bărbia mică, tăiată într-un oval perfect. Totuși, prin ochii aceia senini, deținutul care îl urmărise îndelung văzuse uneori răzbătînd ecoul unui puternic zbucium interior. Cel care se încumetase să-i vorbească astfel neamțului era un tînăr înalt, ars de soare, tuns chilug, avea mîinile lungi, cu degetele noduroase, bătătorite de muncă, fața colțuroasă, ochii negri arzînd ca de febră, plini de neliniștea pe care i-o dădea omului cutezanța de a vorbi astfel. Ore întregi, înainte de a-l opri pe SS-ist, se frămîntase împreună cu cei cîțiva tovarăși care erau la curent cu desfășurarea planului, dacă era cazul să i se vorbească acum neamțului, cum să i se vorbească și cine trebuia să riște. Cineva a propus ca cei patru, care știau bine germana, să tragă la sorți între ei, dar Valentin — cum era supranumit conspirativ cel ce deja îi vorbise — s-a oferit singur. Pentru orice eventualitate, în cazul cînd neamțul avea să-i reclame numărul la secția politică, Valentin s-a îmbrăcat cu hainele unui deținut care murise în spitalul lagărului, în după amiaza aceea. Vestonul vărgat îi venea cam scurt la mîneci și pentru ca neamțul să nu observe că cel care îi vorbește poartă un număr tatuat pe brat și altul pe haine, Valentin și-a ținut tot timpul mîinile la spate. În forfota din curtea lagărului nimeni însă nu putea băga de seamă că locul acela din spatele blocului 11, pe unde de obicei deținuții treceau rar deoarece zidul care unea blocurile 10 și 11 era zidul execuțiilor, și unde acum un soldat german stătea de

vorbă cu un deținut antifascist, este observat cu multă atenție, iar convorbirea și fiecare gest al celor doi sînt urmărite de la distanță cu o îngrijorare abia mascată de cîțiva deținuți aflați în locuri diferite.

Valentin nu era un înflăcărat. Ba dimpotrivă, avea caracterul unui om meticulos, chiar pedant, această ultimă trăsătură îi fusese proprie în libertate, acum totul reducîndu-se la grija lui pentru a-și „organiza" cele necesare, prin acest cuvînt înțelegîndu-se capacitatea de a evita corvezile, grija pentru igiena personală și aspectul exterior, lucruri care, dacă în libertate erau simple și destul de ușor de realizat, în lagăr necesitau nenumărate eforturi din cele mai dificile, împiedicînd în schimb decăderea și moartea psihică înaintea celei fizice.

Abia a doua zi Valentin le-a putut comunica tovarășilor săi cele discutate cu soldatul neamț. Consemnul fusese ca imediat după întîlnirea din spatele blocului 11. Valentin să nu poată fi văzut împreună cu nici unul din tovarășii săi. Asta, ca în cazul cînd la cererea neamțului, ar fi fost pus sub urmărire, să nu poată fi descoperiți mai mulți. Le-a spus, prescurtînd totul în stil telegrafic, pentru a evita discuțiile prea îndelungate.

— Ce crezi, se va putea încerca ceva? l-a întrebat Frim, unul din tovarășii săi.

— Cu atenție, da. Dacă însă va fi trecut la pază, nu ne poate fi de prea mult folos.

— Nu l-ai întrebat?

— Încă nu. Discuția a luat o întorsătură pe care, dacă n-ar fi început-o neamțul, mi-ar fi trebuit multă abilitate ca s-o fac eu.

— Ce anume?

— Despre sfîrșitul războiului.

— Aha!... Interesant!

— Cred că se teme mult, e crud, se sperie ușor.

— Dar mai în amănunte?

— Nu crede, am văzut clar, în promisa armă teribilă a lui Hitler.

— Am impresia că numai pe aici se poate produce ruptura. Ce ai de gînd să faci?

— Vom vedea, depinde de prilej.

Lui Valentin i s-a părut că prilejul s-a ivit chiar în acea seară. În tot timpul apelului de seară a plouat. Lîngă cușca Raportfuehrer-ului care primea rezultatele numărătorii, orchestra lagărului cînta marșuri, pe care ploaia le acoperea sub răpăitul ei. Din cînd în cînd, unul din muzicanți, care cînta la un saxofon galben-pămîntiu, își răsturna instrumentul pentru a da afară din el ploaia strînsă în pîlnie. Ici-colo, în spațiul pe care ploaia măruntă, tomnatică, îl făcea mișcător ca albul unei pelicule de cinema învechite, zbura peste rețelele de sîrmă ghimpată cîte un obiect aruncat între deținuții ale căror coloane terminaseră apelul. Valentin îl vedea pe soldat între alți camarazi de ai lui, stînd de vorbă și punînd parcă ceva la cale. Suspiciunea aceasta era împărtășită de toți cei din coloană. Ori de cîte ori deținuții vedeau mai mulți fasciști tăifăsuind, știau că îi paște ceva.

După ultimul apel, s-a fluierat împrăștierea. Unul dintre Blockfuehreri a strigat ca toată lumea să fugă în blocuri. Îndată s-a pornit o forfotă de furnicar, oamenii se grăbeau ca înainte de a se închide ușile să-și poată rezolva ultimele treburi ale zilei. Supraveghetorii și SS-iștii îi goneau înăuntru, cîțiva își scoseseră cravașele și loveau unde nimereau. Curînd, pe lîngă rețelele de sîrmă nu mai rămăsese nimeni, cu excepția orchestranților care cîntau ca niște automați. Urmărindu-și omul, Valentin s-a retras încetul cu încetul, mergînd cu naturalețea pe care numai deținuții o pot demonstra atunci cînd le este necesară, ocolind „lagerpoliștii" mai înfierbîntați. Cînd a ajuns în fața soldatului cunoscut, i-a șoptit, pe tonul întrebuințat de vechile cunoștințe:

— Bună seara, Herr Frank!

Acesta a făcut ochii mari de mirare, apoi, recunoscîndu-l, și-a ridicat cu furie cravașa și, fără a spune un cuvînt, a început să-l lovească. Valentin și-a acoperit cu brațele creștetul gol și fața, și a fugit spre bloc. Gemea

mai mult de uimire decît de durerea provocată de lovituri. Două zile s-a frămîntat, neputînd tălmăci în nici un fel gestul neamțului. De atunci, l-a ocolit oriunde acesta îi ieșea în cale. A treia zi, dimineața, Frank l-a văzut între deținuți și l-a chemat deoparte:

— Am văzut că știi cum mă cheamă!

— Asta nu e lucru greu, doar între dumneavoastră vă strigați pe nume.

— Te-a durut?

— Un fleac, intră în obișnuință.

— De ce ți-ai găsit să vii la mine tocmai atunci?

— Credeam că e o stingere ca toate celelalte, poate doar ceva mai rapidă.

— Ba nu, atunci se anunțase o inspecție, trebuia să fiți cu toții în blocuri. Lucrul s-a contramandat în ultimul moment. De atunci, șefii nu mai ies din conferința convocată de Lagerfuehrer.

— Știu.

— De unde?

— Știe toată lumea. Lagărul are ochi și urechi pretutindeni. Cunoaștem și comunicările trimise la Berlin.

— Extraordinar! Vi le comunică cineva dintre ai noștri?

— Asta n-aș putea să v-o spun. Eu aud de pe la deținuți.

— Se pare că acolo se discută soarta voastră, a ultimilor. Nu vă interesează rezultatul?

— Sîntem gata la orice. De data asta mielul nu se va lăsa jertfit fără măcar să behăie.

— Interesant! Aș vrea să văd și eu un lup mușcat de oaie!

— Dacă oaia e turbată, mușcătura ei e periculoasă. Dacă cei de acolo pun la cale lichidarea noastră totală, ne vom strădui ca ea să fie reciprocă.

— Jucați tare. Și tu ai mult curaj!... Nu ți-e teamă că te denunț?

— În cazul acesta. alor noștri le va părea rău de doi oameni: de mine și de dumneavoastră.

— Ei lasă, lasă... Să sperăm că șefii nu vor fi atît de drastici.

— Altfel n-ar însemna decît că sînt surzi la glasul văzduhului. Curînd de tot, vor fi aici.

— Cine?

— Sovieticii. E vorba numai de cîteva săptămîni, cel mult o lună. Varșovia e pe jumătate eliberată. Romînia, Bulgaria au fost curățate de fasciști. Pretutindeni ai voștri fug în derută.

— Taci, idiotule! Te împușc!

— Mai încet, ne poate auzi cineva...

— Împușcăturile nu-i sperie decît pe ai voștri.

— Acum luptele se duc în Ungaria și Cehoslovacia... Prusia orientală a fost de mult culcată la pămînt... E rîndul Reich-ului.

— Ai înnebunit? Trag!

— Trage! Vor cădea doi. Eu și apoi tu.

— Ce e de făcut?

— Ți-e teamă! Recunoaște, nu-i așa?

— Și dacă recunosc?

— Trebuie să te gîndești la o posibilitate de reabilitare.

— Care?

— Bineînțeles, ceva care să fie mai mult decît zvîrlitul cu pietre după sinucigași.

— Ce? Spune-mi odată!

— Mai întîi să ne cunoaștem mai bine.

— Și eu pe voi.

— Îți e de ajuns că mă știi pe mine. Ești din Dresda, nu?

— Da, pe asta de unde o știi?

— Ți-am spus doar... știm tot! Băiat de negustori, nu?

— Exact. Tata are prăvălie la Dresda, pe Oderstrasse.

— Cîți ani ai?

— 24.

— Numai atît? Treaba asta murdară vă îmbătrînește și pe voi înainte de vreme. Ce te-a făcut să rămîi în mîncă asta murdară?

— Tata spera să aibă un succesor cu faimă de erou. Mai bine o ascultam pe mama, ea mă trimitea la seminarul duhovnicesc. Văd și eu acum că lucrul acela era mai potrivit pentru mine.

— Unde ai slujit mai înainte?

— În Franța, la început de tot, acolo chiar că a fost trai pentru noi, apoi în Flandra, unde m-am îmbolnăvit.

— Ai fost rănit?

— Da... Adică nu... știi, o aprindere de plămîni. M-am vindecat în spital la Breslau și apoi am fost trimis aici pentru convalescență.

— Cereai unora din blocul 5 să-ți facă rost de ciorapi fini, de batiste și de cosmetice...

— Eu? De unde știi?

— Întrebi cu atîta naivitate! Pentru cine erau lucrurile acelea?

— Am și eu, de, ca tot omul...

— Aici, la Auschwitz?

— Nu, la Breslau. O infirmieră de-a noastră, m-am încurcat în timpul ședерii în spital... Îmi cere mereu... N-ați putea să-mi „organizați" cîte ceva, așa cum spuneți voi?

— Aici treaba e mai serioasă, e vorba de reabilitarea ta.

— Și de ce să mă reabilitez?

— Ca bătrînul din Dresda să nu aibă un fiu condamnat la moarte ca criminal de război și nici el să nu atîrne în streang.

— Eu, criminal de război?! Dar n-am făcut nimic! Sînt ostaș, am depus un jurămînt, trebuie să mă supun ordinelor superiorilor.

— Așa spuneți toți. Dar asta n-o să vă scutească cîtuși de puțin de răsplată.

— Lasă-mă! trebuie să mă gîndesc, îți dai și tu seama, e o cotitură pe viață și pe moarte.

— Te las, dar pune în cumpănă că mersul înainte, așa cum ai apucat pînă acum, nu duce decît spre moarte.

— Bine, du-te, lasă-mă!

— Spune-mi încă ceva: vei fi mutat la pază?

— Nu știu, nu cred, dar de ce?

— Ce căutai atunci în foișor?

— Țineam locul unui camarad învoit pentru o zi.

— Deci rămîi tot la transporturi?

— Eu unul aș prefera acolo... e mai multă variație.

— Și noi credem că e mai bine. Ne vedem curînd, să-mi faci un semn cînd îți pot vorbi.

Pentru următoarea întîlnire, Frank s-a hotărît să nu mai cedeze așa ușor, din contră, își impunea ca el să fie cel care să rămînă deasupra. L-a chemat pe Valentin într-unul din garaje unde nu era nimeni.

— Ascultă, tot ce mi-ai spus data trecută e o tîmpenie. M-am gîndit și ți-o repet: o tîmpenie!

Valentin, care se aștepta să fie luat astfel, i-a răspuns calm:

— La concluzia asta ai ajuns? Păcat! Atunci nu mai avem ce discuta.

— Stai! Ești nebun? Unde pleci?

— Am crezut că ai o minte mai lucidă decît ceilalți. Se vede că tot un glonte ți-o va pune în mișcare, dar atunci va fi prea tîrziu.

— Ascultă, Reich-ul e indestructibil. S-ar putea ca rușii să ajungă și pînă aici, hai să zicem chiar că ajung și pînă la granițele noastre. Dar mai departe, nici un pas. Fuehrer-ul atît așteaptă, îi trebuie doar dreptul moral pentru a folosi arma teribilă, despre care vorbește tot Wehrmacht-ul.

— Prostii! Dacă ai să apuci să trăiești pînă atunci, vei vedea că povestea asta cu arma nemaipomenită n-a fost decît praf în ochii camarazilor tăi.

— Noi credem în ea.

— Credeți cît poftiți, o himeră n-o să vă apere...

— Mai bine ați crede și voi! Dacă ați fi mai loiali față de Reich, ar fi mult mai bine de trăit aici, și

pentru noi, și pentru voi. Nu vă gîndiți? După Rusia vine rîndul Angliei și apoi al Americii. În viitoarele lagăre de concentrare din Europa apuseană și de peste ocean, voi, deținuții cu experiență de aici, ați putea juca un rol de căpetenie... Este și asta, în felul ei, o școală.

— Vrei să spui o universitate a zbirilor.

— Ai să vezi... Voi toți ați putea fi mai tîrziu „Blockfuehrer"-i și „ascari" în lagărele viitoare. Și n-am spune că asta ar fi perspectiva cea mai proastă. Oricum, e mai bine aici decît în prima linie!

— Dar la vreo perspectivă care să te privească mai direct, pe tine, Frank, nu te-ai gîndit?

— Nu există o altă alternativă. Exclus!

— Și dacă totuși, ea va exista... Nu vezi, perspectiva ei este infinit mai reală decît cealaltă.

Frank își ascunse tulburarea sub o mină de bravadă. Zise:

— Atunci, voi cădea zdrobit o dată cu mecanismul în care sînt angrenat și eu.

— La 24 de ani! Ar fi realmente păcat, doar ai dat dovadă de raționamente mai realiste!

— Ce să fac, spune-mi? — întrebă Frank căutînd să pară ironic.

— Ți-am spus să încerci să te reabilitezi cît încă mai e timp.

— Da, dar asta înseamnă trădare.

— Ba nu, înseamnă că ți s-au deschis ochii în ceasul al unsprezecelea și ai văzut realitatea. Trădare a fost pînă atunci.

— Nu înțeleg nimic...

— Ascultă Frank, cu cît vei teoretiza mai puțin și vei fi mai dispus să treci la fapte, cu atît mai mult vei înțelege.

— Sper...

— Spune-mi: s-a luat vreo hotărîre sus?

— Încă nu ni s-a comunicat nimic. Știu că șefii discută încă.

— Cine mai e acolo, în afară de Hoess?

— Grabner. Aumayer, Maria Macndel și încă vreo cîțiva ofițeri.

— Ai impresia că ni se pregătește ceva „în mare"?

— N-ar fi exclus. Deși cred că și ei știu că lichidarea va fi greu de realizat.

— Dar s-ar putea s-o încerce?

— De ce nu? Totul depinde de găsirea metodei celei mai potrivite, adică de chipul în care să fiți induși în eroare și să nu bănuiți momentul fatal. Ai auzit probabil chiar și tu: toate echipele speciale „Sonderkommando", cum le numim noi, care au făcut munca neagră la gazare și arderi, după cîteva săptămîni erau, pe rînd, ele însele gazate și înlocuite cu altele proaspete, pentru ca secretul asupra acțiunilor să moară o dată cu ele. Știau toți ce-i așteaptă și, cu toate acestea, ai noștri n-au fost niciodată împiedicați să rezolve lucrurile după cum fusese plănuit. Totul a depins de metoda folosită pentru fiecare caz în parte.

— Am auzit! Dar tot lagărul știe, și nu numai el, ci chiar și o bună parte din lume, fiindcă acest lucru a fost relatat de către posturile de radio aliate, că mulți din membrii „echipelor speciale" participă activ la mișcarea noastră de rezistență, ne procură date secrete, ne țin la curent cu gazările, fac fotografii pentru noi, ne pun la dispoziție mijloace materiale necesare la organizarea evadărilor... De asta știai? Apoi, nu știu dacă chiar cu toți vă vor funcționa bine metodele. S-ar putea ca vreunii să afle mai din timp noul truc pe care intenționați să-l folosiți cu ei, și atunci să vă dea toate planurile peste cap.

— Crezi că e posibil așa ceva?

— De ce nu? Totul e să știe precis cînd și cum intenționați să-i lichidați. Același lucru ne interesează și pe noi, în primul rînd. Deși, îți pot spune că sîntem gata pentru oricare moment, ca mica noastră „demonstrație" să culce mulți din voi la pămînt. De data asta o să ne facem singuri dreptate.

— Lasă, nu încerca să mă șantajezi cu asta. Ai noștri au știut să se răfuiască bine cu astfel de înflăcă-

rați și vor ști să le vină de hac cum li se cuvine. Chestiunea e că o rezistență sau, cum îi zici tu „demonstrație", fără arme și fără pregătirea necesară, nu rezolvă nimic. În loc să fiți gazați în bloc, veți fi împușcați în vreme ce veți fugi ca niște potîrnichi hăituite.

— De unde știi că n-avem arme? Cît despre pregătire, oamenii sînt convinși că dacă trebuie să moară, atunci să o facă în așa fel încît puținele zile cîte v-au mai rămas, să-i pomeniți.

— Încercați! Doar știi bine, cînd s-a mai întîmplat ca în lagăr să fie măcar ucis sau măcar rănit un singur german, atunci, afară de masacrul de pedepsire din lagăr, s-au organizat „lecții" și pentru oraș. În loc de „demonstrație" de luptă, a ieșit de fiecare dată cîte o excelentă demonstrație de spînzurători. Eu cred că atunci cînd se merge la moarte, în raza de bătaie a cîtorva zeci de automate și mitraliere, singurul lucru care e de făcut, e să nu faci nimic.

— Așa să-ți lămurești tu camarazii să facă atunci cînd le va veni rîndul! E și asta o atitudine! Parșivă, dar este! Mă tem însă că ai voștri nu vor fi în stare nici măcar de atît. Mulți dintre noi știu să facă acest lucru cu destoinicie. Cînd nimic nu pot face împotriva crimei, ei știu să meargă la moarte tăcînd. Și probabil că și tu, nu o singură dată ai văzut oameni cîntînd în fața plutonului de execuție. Te poți imagina pe tine însuți într-o astfel de postură, de altfel realizabilă în apropiatele săptămîni?

— Cîntînd? De ce? Eu nu vreau să mor, nu trebuie să mor!... Chiar tu spuneai că sînt încă atît de tînăr! Ce trebuie să fac?

— Ești hotărît?

— Cred că da, simt că trebuie să fiu, ai noștri par înnebuniți, nu discută decît despre retragere, despre evacuarea lagărului, despre fugă. Cei mai realiști spun că nu mai e mult pînă la ultimul ordin care va suna: „fiecare să-și salveze pielea cum poate!" Nu vreau să

ajung acolo, simt că dacă nu am acum curaj, voi muri înainte de a putea întreprinde ceva.

— Lasă panica! Totul depinde de tine. Dacă te dovedești gata, nu numai în vorbe, vei fi ferit de orice rău. Din contră, ceea ce vei face, nu va fi uitat... Cu cît vei fi gata mai devreme, cu atît mai bine. Mulți de-ai voștri, pe fronturi, în spatele fronturilor, își dau seama de catastrofa în care au fost tîrîți și încearcă să repare ceva, cît mai e încă posibil.

— Adevărat? Va să zică nu sînt singur! O mai fac și alții...

— Da, o fac... Cei mai conștienți, cei care s-au lăsat mai puțin otrăviți și au dat dovadă de luciditate.

— Ce trebuie să fac?

— Acum, în primul moment, să ne ții la curent cu intențiile căpeteniilor lagărului și cu orice crezi că ne-ar putea interesa. Mă cauți întotdeauna numai pe mine. Știi unde pot fi găsit?

— Știu.

O săptămînă mai tîrziu, Frank primea tot prin Valentin prima sa sarcină conspirativă în exterior.

— Ascultă, ieși cu bicicleta mîine dimineață și la kilometrul 6, lîngă Buda, vei întîlni un civil care te va întreba: „Vielleicht brauchen sie Hilfe?“ [1]. Tu îi vei răspunde: „Ia, ich brauche Hilfe“ [2]... Îți va da ceva pentru noi și îți va spune o parolă pe care ne-o vei transmite.

Frank ezită.

— Bine, dar asta e ceva nou... Credeam că ceea ce am făcut pînă acum... De ce să mă expun așa?

— Nu te expui absolut la nimic. Întîlnirea va fi într-un loc sigur, poți să n-ai nici o teamă!

— Îți dai seama, eu risc ceva mai mult decît voi...

— Toți riscăm același lucru. Riscul tău e mai mare numai în situația în care renunți să ne mai ajuți.

— Nu cumva îmi întinzeți o cursă?

---

[1]. Poate ai nevoie de ajutor?

[2]. Da, am nevoie de ajutor.

— Nimic mai ușor decît să te convingi singur de adevăr. Noi avem nevoie de tine. Și te prețuim. Conducerea mișcării noastre, pe care o vei cunoaște la eliberare și atunci vei înțelege cu adevărat ce oameni ai ajutat, te consideră un om cinstit.

— Bine, mă duc... Dar dacă mi se întîmplă ceva?...

— Ce vrei să spui?

— Nimic, vreau să fiu sigur că totul va merge strună.

— Depinde mult de tine. În ceea ce îi privește pe cei din afară, totul e aranjat. Te așteaptă mîine dimineață la kilometrul 6. Vei fi la timp acolo, nu?

— Da, voi fi.

— Parola de înapoiere și pachetul mi-l dai mie.

— Păi cui altcuiva?

— Ne-am înțeles, deci. E clar?

— Clar!

Întreaga dimineață cît Frank a lipsit din lagăr, între cei din mișcarea de rezistență au fost consumate cele mai cumplite îndoieli. Asigurările date de Valentin că Frank va îndeplini totul cu docilitate, nu le dădeau un răspuns definitiv întrebării dacă soldatul recrutat de ei este sau nu o iscoadă a conducerii lagărului. Frank s-a întors înainte de prînz, l-a căutat pe Valentin și i-a povestit despre întîlnire cu o înflăcărare aproape copilărească.

— Parola? l-a întrebat Valentin, aproape retezîndu-i tot elanul.

— „Grüsse von Aachen".

— Exact. Pachetul?

— Iată-l.

— L-ai desfăcut?

— Nu!

— Nu e nimic înăuntru, decît o piatră.

— Păi atunci de ce m-ați mai trimis?

— Era necesar. Mîine vei merge din nou și vei aduce cu adevărat ceva.

— Cum, iar?

— E nevoie. Doar te-ai convins singur, nu există nici un risc!

— Ba da, există... Am ajuns acolo pe la șapte, șapte și un sfert. Aproape de locul indicat, m-am dat jos de pe bicicletă și m-am făcut că umblu la cauciucurile care erau cam dezumflate. Omul vostru a răsărit din pământ, chiar lîngă mine.

„— Vielleicht brauchen sie Hilfe?" îmi spune.

„— Ia, ich brauche Hilfe".

Mi-a întins pachetul.

„— Grüsse von Aachen" — mi-a mai zis și se pregătea să plece. Dar chiar în clipa aceea s-a apropiat de noi o patrulă SS. Omul a reușit să se strecoare în tufișuri și m-a tras și pe mine după el, cu bicicletă cu tot. Acolo mai erau încă doi partizani, ascunși, înarmați cu automate de 72 de focuri. S-au așezat în poziție de tragere, cu armele îndreptate spre patrulă. Noroc că ăia nu ne observaseră, altfel ieșea cu muzică. Nu pot spune că nu mi-a ticăit puțin inima. Dar îmi place, sînteți tari! Din locul acela, numai o singură rafală curăța toată patrula. Zău că după asta m-am întors la Auschwitz cu ceva mai multă încredere în voi. Se pare că într-adevăr e ceva din tot ce-mi spuneai!...

Frank a făcut drumul spre Buda de vreo zece ori, două săptămîni de-a rîndul. Activitatea conspirativă îl cîștigase, dar în același timp, în sufletul lui își făcea loc un mare conflict spiritual. Se ciocneau în el, pe de o parte, conspirația și întîlnirile aproape zilnice cu partizanii și cu Valentin, care, pentru el, reprezenta mișcarea de rezistență din lagăr în folosul căreia lucra, iar pe de altă parte, slujba de „lagerpolițai" pus să terorizeze deținuții antifasciști. Nu o singură dată i-a spus lui Valentin:

— Zău, pune-te puțin în situația mea... E o adevărată tragedie.

— Pune-te tu puțin în situația oricăruia dintre noi. Îți va conveni mai mult?

— Ar trebui s-o rup cu una din două.

— Cred că ai ales cu care din ele trebuie s-o rupi.

— Am ales, nu te-ai convins ? Dar vreau să termin mai repede, să fug, să trec dincolo, să scap de această viață dublă, care îmi istovește nervii.

— Va veni timpul, Frank, nu mai e mult.

— Mereu îmi spui așa și a trecut mai mult de o lună de cînd fac tot ce-mi cereți. Cît va mai dura ?

— Mult a fost, puțin a rămas. Katiușa bate deja la porțile Austriei. La Lublin, de trei luni lucrează guvernul Poloniei libere... Așteaptă încă, iarna asta e ultima iarnă de război.

De desperare, Frank a început să bea. Într-una din zile, pe străzile Auschwitz-ului, Frank, beat de abia se mai putea ține pe picioare, s-a întîlnit cu un grup de deținuți care mergeau escortați spre lagăr. Unul din tovarășii lui Valentin, văzîndu-l atît de beat, a cerut voie escortei să se ducă și să cheme o trăsură. Acesta i-a permis, deținutul s-a întors după un minut cu un birjar, l-a ajutat pe Frank să se suie pe perne, l-a așezat în așa fel încît să nu cadă. Frank bolborosea înjurături și mulțumiri, se întindea să-l pupe pe deținut, iar la urmă i-a strigat:

— Bravo, băiatule... „Sehr herzlich !"... Foarte mulțumesc... Ce pot face pentru tine ?... Eu... eu nu sînt așa de mare, sînt alții peste mine, eu unul n-am atîta putere încît să fac prea mult... dar pot să vorbesc cu „Blockfuehrer-ul" tău să te treacă într-o brigadă mai bună... Sau dacă vreodată ai să fii pus la zid... știi tu unde... iar eu am să pic în pluton, să mă strigi o dată pe nume: Frank !... Numai atît... Și am să te chitesc așa de bine, că n-ai să te chinui nici un pic... Hai, birjar, valea !

Cînd l-a prins treaz la locul de întîlnire, Valentin i-a dat cîteva palme. Frank a dus mîna la revolver, a vrut să-l scoată, dar în aceeași clipă a văzut în mîna lui Valentin un revolver asemănător cu al lui.

— Potolește-te !... Măgarule !... Te îmbeți ca un porc și nu-ți mai controlezi gura ! Dacă nu încetezi, te lichidăm !

Frank scînci:

— De ce m-ai bătut ? Pentru tot ce am făcut, asta meritam ?

— Ba mai mult, un glonte în cap ! Munca noastră nu permite nici un fel de copilării.

— De cîte ori v-am spus ? Înțelegeți-mă și pe mine ! Nu mai pot! Pentru Dumnezeu, nici o singură zi nu mai pot !

— Ba poți încă ! De altfel, curînd de tot vei dezerta.

— Cînd ?

— În cîteva zile, depinde și de tine. Noi am hotărît totul și lucrurile sînt pregătite. Vei ajuta la evadarea a zece tovarăși.

— Zece ? ! Cum asta ?

— Așteaptă, vei vedea: Sîmbătă pleacă un camion plin cu rufărie de schimb. Tu îl vei escorta. Aranjezi în așa fel încît să fii singura escortă. Vei sta călare pe rufe pentru ca la poartă camionul să nu mai fie controlat... Sub rufe vor fi ascunși oamenii noștri.

— Cine pleacă ?

— Asta nu te privește. Vei vedea cînd vei ajunge la locul stabilit.

— Unde ?

— Acolo unde trebuie. Camionul va ieși din oraș și o va apuca pe șoseaua din păduri, spre Cracovia. Într-un anumit punct veți fi întîmpinați de partizani.

— Și șoferul ?

— Îți revine ție. Îl lichidezi înainte de a face uz de armă.

— Cine va fi?

— Încă nu știm... Noi, prin oamenii noștri din birouri aranjăm toate formalitățile necesare. Tu doar ești la transporturi și ai mai escortat camioane care au fost trimise în alte lagăre. Te ocupi deci de partea tehnică.

— Mi-e frică, zău mi-e frică ! Treaba asta e mai riscantă ca orice.

— Ba e lucrul cel mai simplu pe care îl poate face și un copil.

— Totuși, șoferul ?...

— Esti îngrijorat? Doar nu tragi pentru prima dată !

— Într-adevăr, dar el e unul de-ai noștri !

— Ar fi cazul să-i deosebești mai bine pe cei care sînt de acum ai tăi. Zilele trecute te-ai lăudat celui ce ți-a adus trăsura că îl chitești așa de bine, încît să nu simtă nimic: numai să te strige el pe nume. Iată, îți oferim prilejul s-o faci. Și acum, la treabă ! Pînă sîmbătă, ne întîlnim de trei ori pe zi, aici. Formele sînt gata pentru sîmbătă. Ai înțeles ?

Vineri, în ajunul evadării, Frank a fost urgent citat de tribunalul de la Breslau pentru a depune, ca împricinat, într-un proces pentru neplata pensiei alimentare copilului său. Toate formalitățile pentru ieșirea camionului cu rufe de schimb, atît de greu întocmite, au fost anulate. Frank s-a întors abia după patru zile. Evadarea a fost amînată cu o săptămînă. La o zi după întoarcerea de la Breslau, Frank l-a anunțat pe Valentin că știe cine va fi șoferul și că totul, în ceea ce îl privește, e aranjat.

— Aș vrea însă să cădem de acord asupra unui lucru — a spus Frank.

— Care anume ?

— Să-l inițiem asupra planului nostru și pe șofer. Îl cunosc bine, mi-e chiar prieten, îmi va fi imposibil să-l împușc.

— Cine e?

— Unul, Victor Roth, băiat tînăr, s-a săturat și el de război și de treaba murdară de aici, ar fi mult mai bine să-l cîștigăm de partea noastră.

— Garantezi tu pentru el ?

— Garantez. Sînt gata s-o fac cu capul.

— Încă nu-i spune nimic. Să ne sfătuim... Să-l cunoaștem și noi. Arată-mi-l chiar azi... Îți vom spune mîine ce ai de făcut.

Lui Valentin, cît și celorlalți, Victor Roth li s-a părut un băiat dezghețat, curajos, gata de acțiune. L-au pus și pe el în curent cu planul, și evadarea a

fost stabilită pentru ziua de 26 octombrie. Frank era mulțumit, se pregătea pentru o zi mare. În ultimul moment, conducerea mișcării de rezistență din lagăr care inițial stabilise să evadeze zece persoane, un grup compact compus din oameni de cele mai diferite convingeri politice, dar cu toții luptători antifasciști, pentru ca în felul acesta să dovedească zbirilor cît de puternică e organizația subterană, a hotărît ca numărul celor ce aveau să evadeze să fie redus la cinci și să cuprindă numai comuniști din Austria și Polonia. Între ei, trebuia să se afle și Ernst Bürger, unul din conducătorii de frunte ai Partidului Comunist Austriac.

Ziua de 26 octombrie a început cu o dimineață senină, plină de soare tomnatic, de rouă și lumină. Camionul, pregătit încă din zori, a ieșit pe poarta lagărului necontrolat, prezența lui Frank deasupra grămezilor cu rufărie fusese, pentru străjile de la poartă, cea mai bună garanție că totul e în ordine. De dincolo de poartă, Frank a schițat un semn de salut spre ferestrele primelor blocuri, de unde știa că-l urmăresc, mulțumiți, Valentin și ai lui.

Mașina s-a îndreptat cu viteză spre oraș. Din cînd în cînd, prin locurile mai pustii, cîte unul din cei ascunși sub rufe își scotea capul și îi făcea cu ochiul lui Frank, care fluiera, stînd pe capota mașinii. Fără să spună de ce, Roth a apucat-o spre centrul orașului. Văzînd aceasta, Frank s-a aplecat îngrijorat spre fereastra șoferului și l-a întrebat de ce nu merge pe drumul stabilit.

— Tăiem prin oraș, e mai de-a dreptul ! i-a strigat Victor Roth, rîzînd.

În fața sediului Gestapo din Auschwitz, mașina a frînat brusc. Victor Roth a ieșit din cabină și, mai înainte ca Frank să înțeleagă ce se petrece, l-a apucat de veston și l-a tras jos. Cîteva zeci de SS-iști, care așteptaseră camionul, s-au năpustit asupra rufelor dinăuntru, le-au răscolit, și i-au scos la lumină pe cei cinci: pe Ernst Bürger, Bernard Swierczyna, Czeslaw Duzel, Zbigniew Rainoch și Iosef Piaty. Le-au pus că-

tușe și i-au vîrît în curtea Gestapo-ului. În locul lor, în camion, sub rufe, s-au vîrît douăzeci de SS-iști, înarmați pînă-n dinți cu grenade și pistoale automate. Roth și-a reluat locul la volan. Mașina a pornit cu viteză, la întîlnirea cu partizanii.

La locul știut, în mijlocul pădurilor dinspre Cracovia, înaintea mașinii au ieșit partizanii, salutînd bucuroși și făcînd șoferului semne să oprească. SS-iștii, ascunși sub rufe, au ieșit de acolo și au deschis focul.

A căzut răpus, în acea zi senină de octombrie, Kostek Jagello, unul din partizanii legendari ai Poloniei. Au căzut și alții. Văzînd că li s-a întins o capcană, partizanii s-au retras în pădure.

Camionul condus de Victor Roth s-a întors în lagăr tocmai în momentul cînd sirenele urlau, anunțînd fuga celor cinci deținuți. În forfota plină de panică ce se pornea în lagăr după orice evadare, au fost atunci coborîți din mașină cei cinci, cu mîinile încătușate. Au fost duși la blocul 11. Pe scările blocului, Czeslaw Duzel și Zbigniew Rainoch au spart între dinți fiolele cu cianură pe care și le pregătiseră din timp.

În aceeași zi, în celula în care fuseseră ferecați ceilalți trei, au fost azvîrliți Valentin și Frim. Primul, după numele lui adevărat, se numea Wessely Vickerl, iar celălalt Friemel Rudolf, amîndoi comuniști austrieci, foști luptători în brigăzile comuniste din Spania.

Uciderea lor a avut loc la 30 decembrie 1944, după multe tărăgăneli din partea conducerii lagărului nehotărîtă asupra proporției care trebuia dată acestei execuții. S-a înălțat în centrul lagărului o spînzurătoare ciudată, un fel de trapez din șine de fier, pe care s-au agățat cinci funii. Au fost scoși în zori și încolonați în fața spînzurătorii toți deținuții. Șiruri nesfîrșite de haine vărgate, de creștete chele, de fețe împietrite într-o expresie în care ura, teama, setea de răzbunare, mila, se amestecau dînd chipurilor acea înfățișare pe care fasciștii nu au putut-o înțelege niciodată și au catalogat-o drept spaimă, așteptau execuția.

Cu funia de gît, Friemel a strigat atît de tare, încît cuvintele lui au răsunat în tot lagărul:

— Jos cu cizma brună, criminală, trăiască Uniunea Sovietică !

În clipa aceea, a fost lovit peste față de Rapportfuehrer-ul care conducea execuția și călăii s-au năpustit să-l sugrume.

Valentin (Wessely) a fost ultimul. Înainte de a fi înălțat în aer, a reușit să strige:

— Astăzi noi, mîine voi !

Cei ce mai tîrziu i-au coborît din spînzurătoare, au găsit în vestonul vărgat al lui Valentin următoarea scrisoare:

„Prietene care vei lăsa pe pămînt trupul meu, coboară-mi pleoapele peste ochi, că știu că voi muri cu ei deschiși, prea puțin am văzut lumea pe care atît de mult am iubit-o. Drept mulțumire, primește cămașa pe care am îmbrăcat-o cu ocazia acestei zile. O am de la o ființă dragă".

Toate acestea s-au petrecut cu douăzeci și cinci de zile înainte de eliberarea Auschwitz-ului de către Armatele Sovietice.

Despre Frank nu s-a mai auzit nimic.

O coroană de flori de plumb zăcea, 15 ani mai tîrziu, pe locul acestei ultime execuții la Auschwitz.

Victor Roth a scăpat nepedepsit.

Căutați-l !

ÎNTÎLNIREA

În vestiarul boxerilor era răcoare, aproape frig. Uşa care dădea în culoar avea un ochi de geam spart şi pe acolo sufla un vînt rece, aer îngheţat din subsolurile de beton ale stadionului. Staszek stătea ghemuit pe canapeaua de masaj învelită în muşama, cuibărindu-se în halatul său pufos, dar atît de rece, încît i se părea că e făcut din hîrtie. Băieţii se încălzeau sărind, făcînd exerciţii pugilistice, rîzînd, trădîndu-şi toată nervozitatea caracteristică începutului de întrecere, nerăbdarea de a intra cît mai curînd în luptă. În astfel de momente, Staszek îi asemăna pe băieţi cu un grup de cai tineri, care adulmecau pista şi distanţele înainte de semnalul cursei. Acum era mahmur, avea impresia că e bolnav, în ultimul timp învinsese din ce în ce mai greu, iar începutul meciurilor nu-i mai provoca acea stare de efervescenţă pe care o trăise de atîtea ori, ci din ce în ce mai mult, o teamă tot mai înverşunată, strecurată în inima lui faţă de sfîrşitul inevitabil pe care, cu fiecare meci, îl simţea tot mai aproape. Îşi spusese de multe ori că e timpul să-şi înceteze cariera, dar de fiecare dată alungase acest gînd, sau îşi spusese că o va face după o victorie răsunătoare, pentru ca în felul acesta, părăsirea ringului să nu-i apară ca ceva dezonorant. Fiecare nouă victorie însă, îl lega şi mai

mult de ring. Ajunsese un fel de veteran pugilistic al Sileziei. De mai bine de cincisprezece ani nu ieșise din nici o reprezentativă a regiunii sale, iar în cei aproape douăzeci de ani de box, trecuse prin toate categoriile, de la „pană", cînd nu avea decît 17 ani, la semigrea, acum la aproape 37 de ani. Era înalt, avea un piept lat, musculos, mîini cu adevărat „profesioniste", adevărate ciocane legate de trup prin noduri de mușchi care, în momentele de încordare fizică, i se împleteau pe sub piele ca niște șerpi. Avea un tors strîns în talie, spatele dur, teluric, picioarele drepte, cu tălpile late, ca de halterofil, dar cu încheieturile mobile, flexibile ca ale balerinilor. Chipul lui nu fusese niciodată frumos, poate doar în tinerețe, cînd se poate spune despre bărbat că trebuie să fie doar ceva mai puțin urît decît dracul pentru ca să placă, altfel, fața lată, negricioasă, nasul turtit, bărbia ușor teșită, străină lui, parcă împrumutată de la un marinar care, lucru precis, și-ar fi ascuns-o sub barbă stufoasă, ochii cenușii, cu gene scurte, fruntea îngustă, părul tuns „box", ca o perie lată, toate acestea îi dădeau cea mai autentică înfățișare „profesionistă". Avea în schimb o voce plăcută, melodioasă, și întotdeauna cînd cînta, înfățișarea i se schimba, trăsăturile brutale i se înmuiau, chipul aspru, colțuros lua dintr-o dată un aspect copilăresc. Avea buzele cărnoase, roșii, o dantură de fiară puternică, cu maxilarele ca niște menghine. Înfățișarea lui impresiona întotdeauna adversarul, iar publicul, doar văzîndu-l, miza fără ezitare pe el. Fusese, pe rînd, campion la toate categoriile prin care trecuse, titlul și-l cîștigase întotdeauna pe neașteptate, așa cum și-l și pierduse de fiecare dată, pentru ca după un an-doi să și-l recîștige iarăși, tocmai atunci cînd toți îl credeau epuizat, incapabil de a mai da ceva nou.

Acum, într-adevăr, se simțea frînt. Dacă s-ar fi aflat în țară la el, ar fi renunțat fără prea multe explicații să se bată, dar aici, în străinătate, și tocmai în Frankfurt pe Main, trebuia cu orice preț să facă față întîlnirii. Înțelegea că aceasta e ultima lui șansă, că în cu-

rînd se va mulțumi numai cu funcția de antrenor la cine știe ce asociație regională, sau poate chiar la vreuna raională, știa bine că în sport, laurii nu se acordă decît celui mai capabil. Lucrase cîțiva ani în mină, în Silezia, asta la început de tot, în prima sa tinerețe, apoi sportul îl scosese la suprafață, într-un birou minier. Se dăruise atît de mult boxului, încît niciodată nu excelase în altă muncă. Ani de zile fusese mîndria echipei, cu ea se ridicase și tot în ea avea să-și încheie cariera. Simțea însă că sfîrșitul venise prea brusc, încerca să atribuie starea sa de acum unei indispoziții trecătoare, dar totodată își dădea seama cu certitudine că nu era altceva decît inevitabila oboseală adusă de timp, că totul se termina și că nimic nu-l mai putea ajuta să redevină ceea ce fusese odată. Era în constatarea aceasta un lucru atît de crud și de trist, încît dacă nu ar fi avut meci și nu s-ar fi aflat aici, într-un loc străin, ar fi făcut ceea ce nu mai făcuse niciodată — s-ar fi îmbătat și ar fi plîns. Dar trebuia să lupte, cu toate că, în privința rezultatului, nu putea da nici un fel de asigurări. I se părea că în cabină aerul se încălzise brusc, îi venea să arunce halatul pufos și să dea drumul ventilatorului de pe măsuța fixată în perete.

În ajun mîncase prost, iar la prînz, înainte de meci, renunțase chiar la obiceiul său, nedezmințit pînă atunci, de a mînca un biftec „tătăresc", din carne crudă cu gălbenuș de ou proaspăt, sardele, ceapă multă, piper, lămîie și ulei de măsline, toate amestecate chiar de mîna lui, indiferent unde ar fi luat masa. Acum însă, după primele înghițituri, i se făcu greață. Simțea o sete arzătoare și, numai convingerea profundă că dacă ar fi cedat trebuia să renunțe la luptă, îl opri să bea. Acum îi era totuna, de aceea își zicea că făcuse rău că își stăvilise pornirea și nu băuse, căci, din ce în ce mai mult, considera meciul pierdut dinainte.

Nici măcar nu se dusese să-și vadă adversarul. Nu-l cunoștea. Ceilalți se întorseseră de la întîlnirea de cunoaștere cu echipa adversă zgomotoși, fiecare comenta

impresia pe care i-o făcuseră jucătorii germani, doar Staszek nu putea spune nimic, asculta și zîmbea, parcă străin de toate.

— Hei Staszek — i-a strigat Marian, vedeta silezian la „ușoară" — tu ai azi de furcă cu o adevărată gorilă!

— L-ați văzut, mă? a întrebat Rysiek, „cocoșul". Nu degeaba și-a luat pseudonimul de „Golem", arată ca un urangutan. Asta o dată figură, noroc cu Staszek al nostru, care dacă se mai strîmbă puțin îi poate trece drept frate, altfel, să-i fi picat altuia din noi unul așa urît, zău dacă nu ar fi lăsat-o baltă numai privindu-l!

— Namilă de lut, nu alta! a zis și antrenorul. Astuia nu-i lipsește decît o jumătate de kilogram pentru categoria grea, dar, crede-mă, Staszek, cu atît mai rău pentru el. Tu ești mai mobil, trebuie să știi să te ferești. Se vede că are labe solide, caută să-i afli punctele slabe. N-o să-ți fie ușor, dar nu-mi fac griji... Dar ce ai, frate? Ți-e rău? Parcă nu-ți sînt toți boii acasă?

— Lasă-mă-n pace! îi răspunse ursuz Staszek.

— Ba n-am să te las, spune-mi, te doare ceva?

— Nimic, nu vezi?

— Fii atent, bătrîne! N-o să ne faci satul de rîs tocmai aici!

— Du-te dracului! Ți-am spus o dată: lasă-mă-n pace!

Băieții erau gata. Numai cîteva minute îi mai despărțeau de intrarea tuturor pe ring, pentru prezentare.

Staszek se apropie de antrenor.

— Știi ceva? Hai, nu te supăra că te-am repezit! O să mă bat bine... Dar aș vrea să nu ies la prezentare. Se poate?

— Dar ce ai, frate, spune odată!

— Nimic, crede-mă... Niște gînduri proaste. Ies numai la luptă, ți-l culc pe Golem și mă lași în pace. Bine?

— Nu sînt de acord. Doar aici nu e nici Katowice, nici Cracovia. Cum să nu te prezinți? O să ieșim cu un om mai puțin?

— Am crezut că înțelegi și tu un lucru omenesc, simplu. Atunci n-o să-ți spun decît că nu ies și gata.

— Dacă-i așa, nici nu boxez! Dăm două puncte prin neprezentare, te lasă inima?

— Nu boxez, și gata!

— Ce, ești nebun? Crezi că merge numai așa, cum vrei tu?

— Ba doar tu ai spus să nu boxez!

— Hai, nu fi prost! E o întîlnire de prestigiu, nu glumă! Cel puțin dacă mi-ai spune că ești bolnav.

— Ei da, sînt bolnav, acum ești mulțumit?

— Ce ai? Să-ți aduc un doctor?

— Nu vindecă el asta.

— Dar zi-i odată, omule, ce te doare?

— Sfîrșitul... Sînt gata. Mi-e frică de ring. Mai de mult timp mi-e frică. Acum trebuie să-i pun căpătîi!

— Ești un prost! Desigur, la un moment dat tuturor ne trebuie mult curaj pentru a ne despărți de ring. Dar tu mai ai timp, lasă, am văzut eu, te bați încă bine. Uite, dacă nu vrei să ieși la prezentare, nu ieși, o să mascăm noi cumva lipsa ta, dar pune-ți ambiția și arată-ne ce știi. Aici trebuie să învingem, înțelegi, trebuie!... Uite, sună de intrare, ce faci, vii ori rămîi?

— Rămîn!

— Ce are? De ce nu vine? începură să întrebe ceilalți coechipieri, pregătindu-se de ieșire.

— Ascultă, Staszek, să nu ne faci vreo figură! Ține-te bine! îl îndemnă Marian.

— O să am grijă, acum lăsați-mă o clipă singur.

Ceilalți ieșiră. Staszek auzi ecoul stadionului în nocturnă, ropotul de aplauze la intrarea echipelor pe ring, apoi se lăsă tăcerea, dar numai atît timp cît căpitanii echipelor și-au schimbat tradiționalul buchet de flori și insignele asociațiilor. Și din nou, stadionul ca o ființă unică, colosală, începu să freamăte, dar de data asta ceva mai potolit, trădîndu-și nerăbdarea de a

vedea odată meciul început. Staszek se ridică de pe canapea și se privi în oglindă cu ochi triști, întrebători. Nu-și putu da nici un răspuns. Făcu cîțiva pași prin camera cu cabine, luă din cuier o coardă și începu să sară ritmic, se opri, respiră adînc întinzînd brațele înainte și în lături, apoi, ceva mai înviorat, lovi de cîteva ori aerul cu pumnii strînși, cu tot corpul cabrat înainte, cu picioarele jucînd pe loc, pentru încălzire.

Primul meci începuse. Luptau cei din categoria „muscă". Asta se putea ghici după felul rapid, spontan, în care reacționa publicul. „Pana" și „cocoșul" se întorseseră în cabine pentru a-și pregăti intrarea în ring, și Staszek îi auzea masîndu-se reciproc, vorbind, dîndu-și sfaturi unul altuia. În jur și deasupra, părea că însuși betonul stadionului vibrează; se simțea încordarea tribunelor, izbucnirea după fiecare lovitură reușită a celui preferat, sau ecoul unui vaier general, plin de dezamăgire, atunci cînd adversarul marca puncte.

Pînă să-i vină rîndul lui Staszek pentru a intra în ring trecu mai bine de o oră. Antrenorul intră valvîrtej în cabina lui.

— Hai Staszek! Gata! E rîndul tău.

În drum spre ring, printre șirurile de bănci de unde priveau cu o curiozitate vie mii de ochi, îi șopti:

— Ține-te tare, băiatule... Nu uita ce mi-ai promis. Egalează scorul; nemții ne-au luat-o înainte cu două puncte, ai auzit, nu? Pe „greul" mergem la sigur, fără îndoială că el cîștigă, dar victoria echipei depinde de tine. Dacă pierzi și tu, nu mai putem face nimic. E clar?

Staskez nu răspunse nimic. Trecu printre coardele ringului, se trînti pe scaunul său din colț, aruncă de pe umeri halatul pufos și își lăsă gambele fricționate de antrenor, iar mîinile înmănușate. Lumina proiectoarelor îndreptate spre ring îl orbea mai mult ca oricînd, aerul i se părea îmbîcsit, privirile publicului, încurajat de cele două puncte cîștigate, i se păreau sfidătoare, prea sigure de izbînda echipei preferate. Își lăsă ochii în jos, făcîndu-și de lucru cu tava albă, plină

de sacîz fărîmat, de care trebuia să-și frece cît mai bine tălpile.

Îl auzi pe crainic anunțînd cu o voce atît de puternică partida următoare, încît pîlniile megafoanelor vibrau pînă aproape de șuierat.

— Categoria semigrea, trei reprize a cîte trei minute. În ring Fritz Schuster „Golem" — Frankfurt pe Main, și Stanislaw Kupala Staszek — Silezia.

Abia atunci Staszek își văzu adversarul. Era într-adevăr o namilă cu o ceafă taurească — cînd s-a uitat Staszek prima dată la el, Golemul era întors și vorbea ceva cu antrenorul său — cu spetele păroase, solide, puternice, masive ca niște butuci. Parcă vroia să părăsească ringul, după gesturi și după fața antrenorului său se vedea că schimbul de cuvinte dintre ei e destul de violent, deși totul era scrîșnit printre dinți. Ceafa Golemului se învineți se de furie. Parcă cerea antrenorului să nu se bată, dar acesta, o altă namilă, de parcă i-ar fi fost tată, se ridică pe colțul ringului și apucîndu-l de umeri, îl răsuci pe loc și îi făcu vînt în mijlocul ringului.

Publicul rîdea ca de o glumă bună.

Golemul își făcu stînga „gardă", acoperindu-și aproape jumătate din față. În aceași clipă gongul bătu începerea partidei. Staszek se apropie de adversarul său, gata de luptă. Deocamdată se cîntăreau din ochi. Golemul parcă făcînd sforțări să se ascundă cu totul sub mănușa stîngă pe care nu și-o mișca dinaintea feței, Staszek măsurîndu-și curios adversarul cu care peste o secundă trebuia să schimbe primele lovituri. Cercetarea aceasta se prelungi nefiresc de mult, cei doi se urmăreau reciproc în ring, făcînd cu brațele numai volte sterpe prin aer, dar încă nelovindu-se.

Tribunele începură să fluiere, arătîndu-și în felul acesta nemulțumirea pentru felul cum cei doi se evitau reciproc. Arbitrul care sărea în jurul lor cu pași laterali, le-a strigat de cîteva ori să înceapă.

Golemul a atacat primul. Staszek a înțeles imediat că adversarul său vrea să-l culce la pămînt cu o sin-

gură lovitură, că își cîntărește mult fiecare mișcare și apoi își trimite pumnul ca pe un proiectil. Era însă vădit incomodat de garda prea strînsă, stînga nu-i juca de loc, pentru că Golemul continua să-și ascundă fața înapoia mănușei mari, desfăcute. După aproape un minut, Staszek trecu la atac. Își lovea adversarul fulgerător, în coaste, mai ales în partea stîngă, care era mai descoperită, făcînd în jurul lui un adevărat dans, plin de exhibiții, care să-l constrîngă pe Golem să-și descopere fața. Golemul se ferea cu abilitate, dar se vedea că loviturile repetate în partea stîngă a pieptului îi provoacă multe neplăceri. Din cînd în cînd se năpustea asupra adversarului său și atunci, numai mobilitatea uimitoare a lui Staszek îl ferea de loviturile nimicitoare.

Trecu prima repriză. Gongul sună calp, ca un clopot spart, fără rezonanță. Golemul se trînti greu pe scaun și imediat se întoarse cu fața spre antrenorul său, cu care reluă discuția întreruptă. Staszek, fără să poată înțelege nimic din ploaia de sfaturi cu care îl copleșea antrenorul, gîndea, obsedat, la un singur lucru: unde mai văzuse ochii aceia injectați, cu sprîncene late, crescute pe arcade atît de proeminente? Abia acum își dădea seama că tot timpul primei reprize nici nu zărise fața adversarului său.

Cum bătu gongul pentru începerea celei de a doua reprize, Staszek sări de pe scaun și se aruncă asupra Golemului, supunîndu-l unor lovituri de mitralieră, atît de fulgerătoare și de neașteptate, încît acesta se lăsă împins într-un colț al ringului, unde se mulțumi să-și acopere fața cu mîinile și să aștepte ca arbitrul să-l despartă de adversarul care îl presa, paralizîndu-i orice mișcare. Dar în momentul în care arbitrul îi despărți, Staszek apucă mîinile Golemului și le trase cu putere în jos. Acesta țîșni din loc ca împins de un resort. Staszek văzuse. Pometii aceia mari, nasul lat fără zgîrci, buzele cărnoase, barba pătrată, ochii injectați și arcadele proeminente, nu puteau fi decît ale unui singur om, pe care Staszek îl cunoștea bine, mai

bine decît oricine pe acest pămînt. Rămase ca trăsnit. Golemul îl surprinse descoperit și cu toată puterea îi trimise între ochi o directă care îl aruncă pe Staszek la pămînt.

— Nu se poate... Nu se poate... — murmura Staszek în leșin, trîntit pe scîndurile ringului.

— Unu!... începu arbitrul să numere aplecat asupra celui căzut, la fiecare cifră coborîndu-și mîna de sus în jos, ca pe o limbă de pendulă.

Era el, Adolf Gebauer, știa bine, parcă ieri se despărțiseră și parcă numai cu o zi înainte de aceasta îl întîlnise pentru prima dată. Tribunele vuiau, prin vacarmul general răzbăteau clar strigătele de bucurie, dar Staszek nu auzea decît zarva lagărului în zile de meci, și peste toate, ca prin vis, numărătoarea implacabilă a arbitrului:

— ... doi!...

Era cald, o zi de vară uscată, cînd pînă și noroiul veșnic din lagăr se zbicise. Tim, Lagerältester-ul de la Birkenau, arestat pentru banditism, dar care se lăuda că fusese boxer profesionist, organizase pentru distracția SS-iștilor și a elitei lagărului, un nou meci de box. Într-una din cele patru părți din jurul ringului fixat direct pe pămînt, se adunaseră cîteva zeci de gradați și soldați SS-iști, iar în celelalte trei părți, se îmbulzise „elita" lagărului formată din numeroși „capo" și „Blockfuehrer-i". „Meciul" începea întotdeauna prin „bătaia în pumni" între perechi de deținuți luați la întîmplare și puși să se bată pentru un supliment de ciorbă. Lupta dura pînă în momentul cînd unul din cei doi era făcut k.o. sau, pe limba lagărului, „bătut pînă la leșin". SS-iștii și elita se amuzau copios, îndeosebi cînd pe cei puși să lupte îi podidea sîngele. Cînd vreunul din ei cădea, un arbitru improvizat îi număra deasupra capului secundele hotărîtoare:

— ...trei!... patru!...

O dată, Tim a pus ochii pe Staszek, nu știa că acesta fusese boxer, dar îl văzuse tînăr și bine legat și îi adusese drept adversar pe un grec supranumit Goliat,

spaima tuturor deținuților în orele de folosire a latrinelor, căci grecul acesta era pus în lagăr mai mare peste latrine și mulți din cei care întîrziau prea mult în acel loc, după o lovitură dată de grec, trebuiau duși în baracă pe brațe. Staszek înțelesese să se bată respectînd toate regulile jocului și, după primele minute, îl făcu pe grec să se poticnească și să cadă. SS-iștii îl admirau, Tim rîdea satifăcut de descoperirea sa, deținuții polonezi strigau: „Ura!". Se pornise o zarvă nemaipomenită, în vreme ce arbitrul cadența secundele :

— ...cinci ! șase !...

Grecul și-a revenit repede, a sărit în picioare și atunci s-a pornit cu adevărat bătaia. Era înfuriat, sîngele îi năvălise în ochi, părea o fiară turbată care se năpustea orbește, căutînd să lovească oriunde nimerea. Staszek se ferea cu abilitate, în acele minute părea unduios și alunecos ca o felină, se strîngea la pămînt, țîșnea în aer, îi trecea uriașului pe sub brațe lovindu-l din cînd în cînd cu sete, în punctele pe care i le simțise mai slabe. Nu i-a fost greu să-l scoată pe grec și mai mult din sărite. Acesta lovea urlînd ca o fiară, SS-iștii și ciracii lor din elita lagărului strigau înnebuniți de plăcere, lucru care îl înfuria și mai mult pe grec. La un moment dat Staszek i-a sărit în față proiectîndu-i o directă fulgerătoare în falcă. Grecul s-a clătinat, a bătut aerul cu mîinile și a căzut ca o piatră. În vacarmul tot mai mare, arbitrul a început să numere:

— ...șapte!... opt!...

I-au vărsat cîteva găleți de apă în cap, dar totul a fost zadarnic. Staszek își desfăcea mănușile cînd, în ring, a sărit un ofițer SS-ist, negricios, urît ca o maimuță, dar îmbrăcat elegant, cu mănuși de piele fină, galbenă, în mîini.

— Bravo! Meriți mai mult decît un supliment de supă. Vorbești germana?

Staszek i-a răspuns gîfîind:

— Da, sînt silezian, am urmat școala primară împreună cu mulți copii germani.

— Ești profesionist?

— Mă pregăteam pentru asta, dar a început războiul... Înainte de arestare am lucrat într-o mină.

— Ai o tehnică tare, să știi. Aș vrea să mă antrenez cu tine... Bine-nțeles, într-un cadru mai civilizat decît ăsta. La ce baracă stai ?

— La 37.

— O să-i las Blockfuehreru-lui vorbă. Mîine să nu mai ieși la muncă, aștepți să trimit după tine. Sînt Untersturmfuehrer-ul Adolf Gebauer. Să știi că ai avut noroc cu mine !

Staszek deschise ochii. În fața lui, rînjind victorios, se afla același om. Auzea clar satisfacția stadionului care îl credea învins, arbitrul se apropia de cifra fatală:

— ...nouă !...

Sări în picioare și se puse în gardă. Surprins, „Golemul" își acoperi din nou fața, deși era clar, din privirile lui Staszek se putea înțelege ușor că îl recunoscuse. Începu o luptă pe viață și pe moarte. Golemul gîgîia concentrîndu-și întreaga ființă în pumnul de fier care nu trebuia să mai nimerească decît o singură dată pentru a-l zdrobi pe Staszek. Acesta făcea adevărate piruete de balerin, se contorsiona ca un șarpe, țîșnea ca o panteră, lovea fulgerător, aruncîndu-se înainte cu tot corpul, dar Golemul era rezistent, nici măcar nu se clintea. Tribunele urlau înfierbîntate. Arbitrul se ferea cu îndemînare să nu fie prins între cei doi. Juriul se ridicase în picioare.

Cabrîndu-se ca un arc, Staszek prinse într-o zecime de secundă stînga adversarului dată la o parte și îi trimise o directă între ochi, în același timp strigîndu-i:

— Na, Herr Gebauer !... Te-am recunoscut !

Golemul se clătină, dar nu-și pierdu echilibrul. Se năpusti asupra lui Staszek și mai înverșunat.

— Bestie! De unde ai apărut?

— Trebuia să ne întîlnim o dată, din moment ce ai scăpat.

— Și tu ai scăpat... Ai putea să fii cel puțin rezonabil.

— Voi fi, nu te teme !... Na ! Ține !

— Tăcere ! strigă arbitrul. Dacă aveți ceva să vă spuneți, făceți-o după meci, altfel întrerup meciul.

După cîteva secunde, bătu gongul anunțînd sfîrșitul celei de a doua reprize.

Golemul se trînti pe scaunul pe care i-l întinsese arbitrul, fără să-și mai acopere fața. Privea spre Staszek cu ochi în lumina cărora ura se amesteca cu surprinderea. În ochii lui Staszek, ura se amesteca cu o curiozitate vădită. Gebauer se schimbase mult, craniul acela în care Staszek crezuse cîndva că nici glonțul nu poate pătrunde, devenise și mai greu. și mai colțuros. Erau cam de aceeași vîrstă, fostul locotenent SS-ist Gebauer nu avea decît cu doi ani mai mult decît Staszek. Își tunsese părul pînă la piele, avea o țeastă cenușie, pe care pumnul o percepea a fi ca de piatră. Devenise mult mai voluminos, părea cu totul abrutizat, din acea eleganță știută de Staszek, sub care fostul ofițer nazist își ascundea cîndva urîțenia, nu mai rămăsese nici urmă.

Atunci, a doua zi dimineața, Gebauer a trimis după el un soldat SS-ist. Acesta l-a scos din lagăr și l-a dus în subsolul revirului garnizoanei unde Gebauer își instalase o sală de antrenament. Avea cafea caldă într-un termos și țigări fine. L-a invitat. Staszek, pe atunci un flăcăiandru crud, a crezut că-l prinsese pe Dumnezeu de un picior. Au urmat însă paisprezece luni de „antrenament", din primăvara lui 1943 pînă în vara lui 1944. Luni de calvar, în care numai datorită tinereții nu s-a produs în Staszek nici una din cele două morți prin care, spre sfîrșitul definitiv, treceau deținuții: mai întîi moartea psihică adică indiferența, și apoi cea fizică. A ajuns pînă la marginea primei, s-a clătinat ca pe muchia unei prăpăstii negre, din care se ridicau chemări sinistre. Nu trebuia să mai facă decît un singur pas. Gebauer îl punea și pe el să se antreneze pe „saci vii" de box, adică pe deținuții pe care îi spînzura

de mîini în cîrligul din tavan și începea să le care la pumni pînă cînd cădea frînt de oboseală. Avea o teorie a lui despre un astfel de antrenament:

— Sacul de piele plin cu nisip ori talaș nu-ți oferă asperitățile de relief ale corpului omenesc. În afară de asta, nici densitatea, oricît de bine ar fi potrivit conținutul sacului, nu este aceeași. Apoi relaxarea corpului lovit, rezistența lui inițială, revenirea în poziția verticală sînt absolut altele. De ce nu încerci și tu?

Gebauer ajunsese spaima lagărului, deținuții îl porecliseră „labă de fier". El nu folosea niciodată pistolul, oricît de prompt i se cerea să răspundă. Avea pentru astfel de situații o armă la fel de invulnerabilă pe care ținea să și-o perfecționeze la maximum: pumnul. Uneori, cu un singur pumn, omora omul. Cînd venea la apelurile de seară, lua în șir coloana de deținuți a unei întregi barăci și, „se încălzea" repezind fiecăruia cîte un pumn în față. Tim mergea în urma lui și număra: cîți cad și cîți mai rămîn încă în picioare.

Cu Staszek a fost „bun". Patrusprezece luni, zi de zi, l-a tocat ca pe un biftec. Tînărul boxer era pentru Gebauer altceva decît „sacii vii" ori sacii cu nisip. El era tehnica. Era studiul necesar oricărei desăvîrșiri. Uneori, era adversarul cu care i se părea că se bate de la egal la egal. Luptele însă erau întotdeauna „aranjate" de Staszek. Neamțul trebuia să învingă cu orice preț. Altfel s-ar fi putut înfuria și l-ar fi trimis la gazare. Gebauer își ieșea ușor din fire. Staszek reușise să-i cunoască starea sufletească după felul în care începea antrenamentul, și mai curînd ori mai tîrziu, îi oferea victoria cotidiană. Pentru Staszek, a se lăsa mereu bătut era un lucru nu numai umilitor, dar aproape peste puteri de realizat. Și totuși, neamțul trebuia să învingă. Uneori, în timpul luptei, Staszek se aprindea, uita în ce condiții joacă și își trimitea partenerul pe scînduri. Trebuia atunci să-și recompenseze imediat adversarul, altfel, o rezistență prea îndelungată ar fi putut avea pentru el un sfîrșit tragic. Se lăsa descoperit, primea direct în față lovitura neamțului în-

furiat şi aştepta să i se verse în cap găleata cu apă rece. Cu timpul, totul devenise o stranie obişnuinţă. Se petrecea, însă, în sufletul tînărului boxer o cumplită tragedie. Mascarada zilnică, cu sfîrşitul ei care trebuia să dea satisfacţie numai unuia din cei doi, îl făcea pe Staszek să-i invidieze pe ceilalţi deţinuţi din lagăr care, chiar dacă duceau o luptă inegală, aveau ceva mai mult drept la risc. El era de două ori prizonier: o dată prizonierul Auschwitz-ului, a doua oară prizonierul maniei lui Gebauer.

Dar lucrurile au luat o întorsătură neaşteptată. SS-istul, observînd că Staszek se lasă de fiecare dată bătut, îi cerea tot mai ameninţător să se bată drept. Staszek se hotărîse să-l asculte pe hitlerist. O zi întreagă se autosugestionase să uite în ce condiţii lupta şi să-şi închipuie că se afla pe un ring adevărat, pus să se bată cu un boxer adevărat. Numai gîndul acesta îi provoca o stare euforică, parcă îi era aproape izbîndirea îndelung aşteptată a unui vis arzător, parcă înţelesese că măcar acum se putea răzbuna. Ştia că nu-i va fi uşor să-l învingă, dar de succes nu se îndoia nici măcar o secundă. Îi cunoştea pe de rost punctele slabe, pe care pînă atunci se ferise ca de foc să i le atingă, ştia că neamţul setos de victorii uşoare, a rămas în urmă cu tehnica şi că un adversar abil, cu un bun joc de picioare şi un pumn sigur, îl putea răpune fără prea multe dificultăţi. Singura deficienţă serioasă era faptul că, cu toată „supraalimentarea" pe care i-o asigurase Gebauer, Staszek era din ce în ce mai slăbit, lagărul îşi imprimase şi asupra lui pecetea hidoasă a inanităţii.

Staszek trăi o zi de frămîntări, dar a doua zi se duse în subsolul revirului, convins să lupte cu adevărat. Gebauer l-a primit solemn, parcă înţelegea şi el că Staszek venise în acea zi altfel decît în celelalte. Siguranţa vădită, care altădată i se putea citi uşor pe faţă, lăsase locul unei reale îngrijorări. După cîteva mişcări de încălzire, începură lupta. Îi arbitra Tim, singurul pus să asiste la îndelungata dramă din sub-

solul revirului, deoarece el era acela care îl escorta pe Staszek din lagăr și pînă la garnizoană. Gebauer a simțit din primele clipe că lupta din ziua aceea era altfel. Staszek dansa în fața lui ca un diavol, îi aluneca din față, îi scăpa de sub pumni, se repezea în momentele cele mai neașteptate și lovea cu sete. Se vedea clar că e hotărît să învingă. La jumătatea celei de a doua reprize, cu o directă fulgerătoare l-a culcat pe neamț la pămînt. Tim a început să numere deasupra lui:

— Unu... doi... trei... patru... cinci... șase... șapte... opt... nouă... zece!...

Gebauer nici nu s-a clintit. Staszek stătea speriat lîngă el, neîndrăznind să gîndească la urmările acestui lucru, iar Tim, care rămăsese cu mîna ridicată în aer, îl privea întrebător. Lîngă perete, pe calul de gimnastică al neamțului, se aflau hainele vărgate de deținut ale lui Staszek, iar în cuier, alături, aranjată cu grijă pe umerașe și suporturi — uniforma de ofițer SS-ist a lui Gebauer.

— Ce facem? întrebă Tim. Te-ai nenorocit, prăpăditule!

— Mai numără o dată!

Tim începu să numere mai rar decît prima dată, făcînd acest lucru mai puțin mașinal, cu fruntea încrețită de îngrijorare. Ajunse la zece. Gebauer tot nu se trezea. Tim îi strigă atunci lui Staszek:

— Ascultă, dă cana cu apă, ăsta e lat, nu vezi?

— Mă împușcă, știam că așa se termină! Mai numără o dată, mai rar, te implor, Tim!

— Numai cu o condiție.

— Care?

— Cînd vei scăpa de aici și vei ajunge boxer cu faimă, să mă iei managerul tău... Știi doar cît îmi place, și ai văzut, mă pricep!...

— Bine, Tim, te iau, ești deja managerul meu, dar lasă-l să se trezească singur!

— Unu... doi... trei... patru... patru... patru...

— Ce faci? Zi-i mai departe!

— Ești prost? Dacă se trezește la zece? E totuna! Patru... patru... cinci... cinci... cinci... Mai departe nu merg, zău, o să rămîn fără jucător și un manager fără jucător degeaba e manager !... Cinci... cinci... cinci... Cine dracu' te-a pus să dai așa tare ?... Cinci... cinci... cinci... Cu ăsta o s-o termini rău pînă la urmă, mi-a spus într-o zi că s-a plictisit de tine, o să te lichideze !... Cinci... cinci... cinci !...

În cele din urmă, Gebauer deschise ochii.

— Cinci ... Șase !... Șapte !... numără Tim mai departe, iar neamțul, văzîndu-l pe Staszek în poziție de luptă, sări drept în picioare și se reangajă.

Lui Staszek îi pierise tot cheful de victorie. Înțelegea că trebuie să-și ducă mai departe calvarul, că nu putea decît să rămînă un „sac viu" pentru Gebauer, că n-avea voie să lupte decît în genunchi.

În ultima repriză se lăsă cnocautat și cu toate palmele date de Tim, se încăpățînă să nu se trezească. Abia găleata cu apă rece pe care o aștepta ca pe o mîntuire îl puse pe picioare.

Gebauer fluiera mulțumit, îndreptîndu-se spre duș. Îl privi cu dispreț.

— Ascultă, silezianule, nici nu știu cum te cheamă !... Am din ce în ce mai puțin de învățat de la tine. Va trebui să ne despărțim curînd.

Totuși nu s-au despărțit nici în zilele și nici în săptămînile următoare. Au continuat să se „lupte" ca în trecut, Staszek să slăbească tot mai mult, Gebauer să-și înmulțească „sacii vii" de care, după ce se sătura, dacă aceștia mai respirau încă, se debarasa, trimițîndu-i la gazare ori la unul din doctorii care lichidau deținuții prin injectarea unei soluții de fenol în inimă. Abia la jumătatea verii lui 1944 Gebauer a început să-i ceară din nou să lupte ca un profesionist veritabil. Într-una din zile, după „antrenamentul" de dimineață, Gebauer i-a spus :

— Ascultă, silezianule ! Deseară te invit la o „nocturnă" decisivă. Dacă simt o singură clipă că nu pui la bătaie tot ce știi, n-o să am lacrimi să te plîng ! Știi

ce te așteaptă. Nu-mi plac gesturile muierești între bărbați. Ori te bați dumnezeiește, ori te scutesc pentru totdeauna de corvoada asta... De altfel, te sfătuiesc din inimă să faci o partidă adevărată, am de gînd chiar să te recompensez. Poți să cîștigi „cupa libertății". să știi !

Staszek nu s-a mai frămîntat ca altădată. Orice i s-ar fi întîmplat, era hotărît să se lase învins. Cîntărise de o mie de ori fiecare posibilitate și acestea nu erau decît două: ori lupta cu adevărat, îl învingea pe neamț și pleca liniștit la moarte, ori îi lăsa doar impresia că pune în joc tot ce știe, se lăsa bătut și aștepta să i se tragă un glonte în cap ori să fie expediat cu tot disprețul învingătorului, ca „supliment" la unul din grupurile destinate gazării. Spera totuși ca în această ultimă alternativă să înduplece mărinimia neamțului care, văzîndu-se invincibil, să-l cruțe.

Partida a fost cea mai ridicolă, dar pentru Staszek și cea mai grea dintre toate. Trebuise să se mențină tot timpul pe firul riscant al granitei dintre jocul adevărat și cel simulat. În cele din urmă, i-a oferit neamțului o victorie „strălucită". Gebauer jubila, fusese convins că silezianul își pusese în joc toată arta sa și că înfrîngerea lui egala cu o mare izbîndă... S-a scăldat sub duș, împrăștiind în jur stropi de apă, s-a îmbrăcat meticulos, și-a pus și mănușile de piele galbenă, fără să-i arunce lui Staszek, care aștepta resemnat în costumul lui murdar, vărgat, de deținut, nici un cuvînt. Lui Tim îi spusese să plece. Pe Staszek l-a reținut, l-a privit cum așteaptă nerăbdător să afle ce avea să i se întîmple. Pe fața silezianului se putea citi ușor că se aștepta la ce era mai rău. Era gata pentru orice, numai să se sfîrșească totul odată. L-a invitat cu el, afară. Staszek mergea înainte, Gebauer în urmă.

Au ieșit în drum, au apucat-o spre rîul Sola, unde se vedea că locul e pustiu. Era o înserare de iulie, cu cer înalt pe care începeau să licărească stele, cu un apus vinețiu în care se stingeau ultimele vîlvătăi întîrziate, prinse din urmă de noapte.

Staszek aștepta să audă piedica revolverului ridicîndu-se și apoi bubuitura focului. Pășea tot mai încredințat că dintr-o clipă într-alta aceasta va sparge liniștea înserării și îl va mîntui de toate. Cînd au ajuns la o distanță bună de lagăr, Gebauer l-a strigat:

— Ascultă, silezianule ! Trebuie să ne despărțim. Ai tăi au murit de mult, tu ai avut noroc că ești un mare boxer. Dar trebuie să recunoști, în fața mea te pleci. Nu mai am ce învăța de la tine. Vreau să mă descotorosesc de tine. Ai la dispoziție cincisprezece minute. Poți să fugi. Da, da, poți să evadezi. Am o sută douăzeci de cîini lupi și șase sute de esesiști. Dar nu voi da alarma decît după cincisprezece minute. Dacă te găsesc, și pînă acum mie nu mi-a scăpat nici unul, știi ce te așteaptă... Dacă nu, deși eu sînt sigur că o să ne revedem peste cincisprezece minute, drum bun și să nu uiți, trebuie să te aperi mai bine cu stînga, te lași prea des descoperit, deși, îți spun drept, în jocul tău de picioare numai un adevărat maestru te poate egala. Hai, dă-i drumul !...

Staszek zîmbi amar. Bănuia că totul e un truc și, într-un anumit fel, îi era recunoscător neamțului că i-a creat această iluzie. Știa că arta de a-și induce victima în eroare era una din primele virtuți ale SS-iștilor. A făcut cîțiva pași și a așteptat. Din clipă în clipă trebuia să audă bubuitura. Ori poate cel împușcat nici nu mai aude așa ceva, nu mai are timp cînd să audă, glonțul străbate distanța cu o viteză mai mare decît cea a sunetului. A așteptat aproape un minut. Îl enerva această tăcere. Vroia să se termine o dată, după mascaradele de patrusprezece luni, aceasta trebuia să fie mai simplă și chiar mai puțin tragică. S-a întors. Gebauer era departe, mergea spre lagăr. Abia atunci Staszek a înțeles că neamțul nu glumise. Planul hitleristului era diabolic. Nu mai avea ce face. Trebuia să încerce. O ultimă posibilitate, un vis, o amăgire, dar mai reale ceva decît orice vis, orice amăgire de libertate. Abia atunci a înțeles Staszek ce vroia să spună neamțul prin cîștigarea „cupei libertății".

A țîșnit din loc ca de pe jeratic. A fugit mîncînd pămîntul, ca un zălud, departe, cît mai departe de locul acela unde avea să fie curînd, numai peste un sfert de ceas, întors cu forța, dar avea cincisprezece minute de libertate și acestea trebuiau trăite cu toată ființa. Nu credea nici o clipă că va scăpa. Nu putea ajunge prea departe. Cel mult pînă la rîu, de unde începea cîmpul deschis pe care vroia să cadă. Știa că va muri acolo, pe cîmp, și lucrul acesta i se părea egal cu libertatea. Dar a fugit. A trecut rîul Sola înot, s-a aruncat în stufăriș, într-un loc a frămîntat mlaștina, încercînd să lase urmele unei cufundări în mîlul adînc, vîscos. S-a întors apoi la rîu, a mers o bucată bună de drum numai prin apă, pentru a-și ascunde urmele de mirosul cîinilor, a rupt o trestie și-a făcut din ea o țeavă subțire, spărgîndu-i miezul nodurilor cu o nuielușă de răchită și, mergînd mai departe prin apă, a așteptat să audă sirenele de alarmă din lagăr sunînd. I s-a părut că trecuse o veșnicie de cînd se despărțise de Gebauer. În realitate, nu trecuseră nici cinci minute. Cum a intrat pe poarta lagărului, Gebauer a dat alarma. Și înainte ca Staszek să se cufunde în apă, văzduhul a fost înviorat de vaierul sirenelor. A auzit apoi lătratul cîinilor, strigătul SS-iștilor, a văzut sclipind lanterne în noaptea tot mai densă, i-a simțit pe hăituitori pe urmele lui căutîndu-l, cercetînd metru cu metru locul pe unde pașii lui lăsaseră o urmă cît de cît perceptibilă mirosului fin al cîinilor. I-a văzut trecînd rîul, căutîndu-l pe partea cealaltă, chemîndu-și cîinii din mlaștina unde se tăvălise pentru a-i face să creadă că se scufundase. Cînd i-a simțit aproape de locul unde se ascunsese, s-a cufundat în apă, într-o viroagă adîncă de lîngă mal și ținîndu-se afund între rădăcinile unei sălcii, a început să respire prin țeava subțire de trestie. Mai departe, n-a mai auzit și n-a mai văzut nimic. Abia într-un tîrziu — i se păruse că stătea sub apă de un veac — a îndrăznit să-și scoată capul. Era noapte adîncă și liniște. În depărtare, lagărul adormise. Doar din cînd în cînd, în susul rîu-

lui, luciul apei reflecta strălucirea de o clipă a unui reflector care se rotea peste pămînt, căutînd bezmetic.

Numai în a doua noapte a îndrăznit să-și părăsească ascunzătoarea. A mers peste cîmpuri, prin păduri, pînă în Silezia natală, unde a găsit prieteni vechi care l-au ascuns. Scăpase.

*

* *

— Trage-i tare în stînga, e mereu descoperit și are inimă slabă, namila — îi șoptea la ureche antrenorul. Vezi și prinde-l încă o dată așa, ca atunci cînd i-ai strigat nu știu ce și s-a clătinat pe picioare. Dar cu mai multă forță și, dacă poți, dublează imediat, altfel nu-l culci. Are puncte ceva mai multe, trebuie să-l pui la pămînt. Nu te lăsa prea jos sub pumnii lui, să nu te lovească în creștet. Aleargă-l în ring, dansează-i ceva mai mult în față, trebuie să obosească. Gîfîie ca o locomotivă, în ultimul minut e al tău. Fii atent însă la colțuri, să nu te prindă acolo, că e jale. Pipăie-i burta, dar dacă vezi că nu icnește, nu trage mult în ea, are o adevărată platoșă de mușchi. Ai fost bine pînă acum și dacă nu te trimitea atunci pe scînduri, îl aveai în mînă. Puteai într-a treia nici să nu-l mai atingi. Hai, dă-i drumul !

Chiar în clipa aceea gongul anunță ultima repriză. Lupta începu cu și mai multă sete : Staszek îi căuta vechile puncte slabe, i le știa doar bine, „le învățase“ cu mulți ani în urmă, la Auschwitz.

Înțelegea că acum, la această întîlnire neașteptată și mult prea îndelung întîrziată, venită cînd Staszek de mult nu se mai gîndea la ea, trebuia lămurit totul. Trebuiau răzbunate cele patrusprezece luni de „antrenament“, trebuiau răzbunați „sacii vii“, cei care primiseră la Birkenau pumnii ucigători ai „labei de fier“, cei trimiși la moarte pentru exercițiile „Golemului“, cei ce nu avuseseră „norocul“ lui Staszek și se lăsa-

seră rupți de cîinii lupi ori asfixiați în camerele de gazare ale Auschwitz-ului. Parcă numai acum Staszek simțea că luptă cu adevărat. Parcă abia acum făcea acea partidă „dreaptă" la care fusese solicitat cu atîția ani în urmă. Tribunele vuiau. Antrenorii, atît cel al lui Staszek cît și al Golemului, aproape că se urcaseră pe podiumul ringului. Golemul rînjea hidos, înțelegea și el că întîlnirea pe care vroise s-o evite atunci cînd a văzut cine îi era partenerul, dar nu fusese lăsat de antrenor, era mult mai importantă decît își închipuise el. Încerca să-l prindă pe „silezian" între pumnii lui de fier și, era clar, dacă l-ar fi prins, Staszek nu ar mai fi apucat să spună cu cine luptase în seara aceea. Dar acesta parcă înțelegea ce ar fi însemnat acum o lovitură din partea Golemului. Își pusese în joc toată pricepe-rea sa, se ferea din calea adversarului care bătea cu pumnii aerul ca un toreador într-o coridă cu cel mai fioros taur. L-a lovit fulgerător, pe rînd, în fiecare din locurile slabe ale Golemului. Lovitura de grație i-a dat-o în ultimul minut, o directă zvîrlită cu tot corpul, în arcadele proeminente, sub care ochii rămăseseră holbați, roșii, ca de fiară răpusă.

Arbitrul, speriat și el de puterea loviturii, număra sacadat :

— Unu... doi... trei... patru... cinci... șase... șapte... opt... nouă... zece !...

Tribunele se ridicaseră în picioare.

Pe Golem l-au scos pe brațe.

Staszek s-a dus în cabina lui și s-a trîntit pe canapeaua învelită cu mușama. Băieții au venit să-l felicite, vroiau să-l ia pe brațe și să-l arunce în sus, dar el simțea că îi e frig, că nimic nu-l poate încălzi, că în sufletul lui se produsese o ruptură gravă, pe care nu știa cum s-o ascundă. Dorea să fie singur. Și-a luat ceasul din buzunarul hainei și l-a privit. A așteptat să se scurgă minutele, unul cîte unul. I se părea că timpul trece prea încet, condamnabil de încet. Întreaga ființă i se revolta, un glas lăuntric răsuna în el ca vuietul

unei sirene de alarmă care îl îndemna să se ridice, să țîșnească din loc, să strige în gura mare că printre ei se află un criminal. Și totuși, ceva îl reținea. Știa bine că, după lovitura primită, Gebauer n-avea să-și revină ușor. Cînd au trecut primele cinci minute, n-a mai putut aștepta. Era convins că atunci fusese înșelat, doar rîul trecea chiar prin spatele lagărului și pînă la el se putea ajunge în trei zvîrlituri de piatră. Atunci cum de sirenele răsunaseră chiar în momentul în care el abia trecuse apa și încă n-apucase să iasă în cîmp ? Poate l-a salvat tocmai cutezanța lui de a se ascunde de răzbunarea călăului chiar în umbra acestuia. SS-iștii l-au căutat departe, dar el era acolo, în apă, strîngînd în dinți trestia și apăsîndu-și cu degetele nările nasului congestionate de lipsa aerului... A așteptat în ascunzătoarea sa aproape două zile și două nopți. Și totuși, minutele din așteptarea de acum, prelungită peste vreme, cîndva, la cincisprezece ani după război, i se păreau mai grele, mai insuportabile decît nenumăratele ceasuri de atunci. Își calcula în tăcere puterea pumnului său și, la gîndul că ea ar fi putut ceda înainte ca el să-l prindă pe criminal, îi venea să-și muște brațul pînă la sînge.

Cînd ultima secundă din timpul care îl mai ținu încă prizonier trecu, Staszek a ieșit pe culoar și s-a îndreptat cu pași apăsați spre vestiarul boxerilor germani. Era cu halatul pe umeri, cu mîinile încă în bandaje. A deschis ușa vestiarului convins că va găsi locul pustiu iar criminalul pierdut în mulțimea de pe stadion. Gebauer era încă acolo. Doi boxeri îl readuceau în simțiri. Și-a ridicat capul exact în momentul în care Staszek i s-a oprit în față. A sărit ca ars și-a ridicat pumnii, dar n-a putut să lovească. Ochii lui Staszek îi paralizau orice mișcare.

— Ascultă, Gebauer! Mi-ai cerut să fiu rezonabil... Am așteptat dincolo, exact timpul pe care cîndva mi l-ai dat tu mie... Eu n-aveam cîini dresați și nici polițiști... Puteai să fugi. Deși, drept să-ți spun, știam că

după directa aceea nu te puteai ridica prea repede... Totuși... Sîntem chit...

— Și ce vrei?

— Exact, mein Herr — i se adresă lui Staszek manajerul Golemului — l-ai făcut cnocaut, acum ce mai vrei de la el?

— Ascultați-mă... Hei, și voi de colo!... Fiți aici atenți... Golemul vostru nu e altcineva, decît...

— Taci, bestie! — îi strigă Gebauer și se repezi în el cu toată forța trupului.

Staszek îi bară lovitura trimițîndu-i un pumn între ochi. Golemul se clătină și căzu pe pat.

— Ăsta e Adolf Gebauer, Untersturmfuehrer SS Gebauer, criminalul de la Auschwitz...

Oamenii au făcut ochii mari. Cîțiva s-au apropiat de Golem. Acesta își revenea din leșin. Manajerul lui s-a apropiat atunci de Staszek și i-a pus mîna pe umăr.

— Mă rog, mă rog, o fi Adolf Gebauer, și ce vrei dumneata?

— Cum ce vreau? A ucis mii de oameni la Auschwitz...

— Poate te înșeli!

— Nu se poate! Îl știu bine... Știam eu că ne vom mai întîlni o dată. El e...

— Ți-am spus!... O fi! Și ce vrei?... Știi unde te afli?

— Exact — se ridică în clipa aceea Gebauer. — Știi unde te afli?

Și pe neașteptate îi repezi lui Staszek un pumn de fier în plină față. Staszek căzu la pămînt. Mai apucă să-l vadă pe Golem aruncîndu-și halatul pe umeri și fugind din vestiar. Cîțiva dintre sportivii germani s-au luat, strigînd, după el.

Cînd Staszek s-a trezit, nu mai era nimeni în jurul său. A pornit clătinîndu-se pe urma fugarului. S-a împotmolit în mulțimea de pe stadion care se îmbulzea spre ieșire. Undeva, înainte, se auzeau strigăte de alarmă și se vedea o vînzoleală de trupuri. N-a mai

ajuns pînă acolo. Sau cînd a ajuns, totul se liniștise și ultimii spectatori părăseau stadionul. S-a întors în vestiar amețit, nu atît de lovitura primită de la Gebauer, cît de întîmplarea la care asistase. În seara aceea, n-a mai scos nici un cuvînt.

A aflat abia peste trei săptămîni, dintr-un ziar polonez că Gebauer a fost prins.

Apoi n-a mai auzit niciodată nimic despre el.

MONUMENTUL

La un moment dat, în sala Tribunalului Internațional de la Nürnberg, s-a stins lumina. Numai boxa acuzaților a rămas slab luminată, atît doar cît străjile să poată observa fiecare mișcare a foștilor potentați naziști.

Se filmează. Pe ecran apare harta Europei. În ea se ivesc, rînd pe rînd, mici puncte care, acoperind teritoriul Germaniei, trec dincolo de hotarele ei. Oranienburg... Dachau... Mathausen... Belsen... Auschwitz... Fiecare din aceste punctulețe — un lagăr al morții. Barăci mizere, instrumente de tortură, crematorii, oribile maldăre de cadavre și, încă mai oribile, chipurile bolnave de spaimă ale puținilor supraviețuitori. Se aud cifre, relatări, mărturii. Deodată se produce o uluitoare iluzie: cadavrele au înviat. Se rostogolesc, își mișcă mîinile, își întorc capetele. Cîteva aflate în vîrful maldărului, alunecă jos și, prinse de operator în prim-plan, par a evada în sală. Asistența e consternată. Dar cîteva secunde mai tîrziu, pe ecran își face apariția un plug de zăpadă, sub presiunea căruia miile de cadavre, împinse spre gropile comune, sînt smulse din inerție.

Ore în șir, comentariul crainicului descrie martiriul și jertfa a zeci de milioane. Cînd luminile se reaprind,

sala, ca un singur om, se ridică în picioare. Privirile se îndreaptă spre boxa acuzaților, spre cei răspunzători de marea crimă săvîrșită împotriva umanității. Acuzații tac. Goering, de obicei atît de mobil, a încremenit. Frank, fostul guvernator fascist al Poloniei, privește în pămînt, mimînd emoția unei groaznice descoperiri; abia acum „a aflat" adevărul. Rosenberg, ideologul nazist, își păstrează postura, cretinizată în ultimul timp, de „gînditor". Schacht, care tot timpul filmului a stat cu spatele spre ecran, își strînge fălcile. Îi țin companie, în poziții asemănătoare, Keitel, Ribbentrop, Doenitz... De pe ecranul montat în sala Tribunalului Popoarelor au simțit suflul morții.

Și dreptatea s-a făcut.

Trezite din coșmar, popoarele însîngerate visau o pace lungă, trainică. Copiii rătăciți pe drumurile Europei își căutau părinții. Soțiile — soții. Mamele — copiii. Mulți se mai caută încă și astăzi, la 15 ani de la război. Numai în cartotecile Crucii Roșii din Varșovia sînt înscriși 12.000.000 de dispăruți pe care cei apropiați n-au încetat încă să-i caute.

Știrbite aproape fără nici o excepție, reclamînd un pumn de cenușă de la gurile crematoriilor, ori de țărînă din gropile comune, familiile își reclădeau căminele pentru o viață pașnică. Se reînălța Stalingradul, își dezveleau căptușeala sacilor cu nisip statuile Leningradului, Coventry și Varșovia se reîntrupau din propria lor cenușă. Se spera... O speranță asiduă, trăită cu sete și încredere.

Și coșurile crematoriilor s-au prăbușit în ruine, copiii s-au întors de pe drumurile rătăcirilor lor prin Europa și din nou s-au aprins focurile pașnice în căminele păcii. Cuvîntul Auschwitz nu mai înfioară, nu mai există Birkenau, Majdanek, Buchenwald, Bergen-Belsen, Grossrosen, Rawensbrück, Dachau, Mathausen... La fel de brusc cum aceste imperii ale morții au apărut pe harta Europei, au și dispărut. Criminalii au fugit, ștergînd în grabă, pe cît au putut, urmele crimei. S-au legănat în funii călăii...

Toți oare?

De 15 ani porțile lagărelor morții s-au dat în lături. Cine își închipuie că atunci au ieșit din acel infern spre viață fluvii întregi de oameni, greșește. Au intrat fluvii, rîuri, torente. Au supraviețuit numai cîțiva. Au pășit afară, ca niște umbre firave, lipsite aproape total de consistență fizică, strecurîndu-se, prelingîndu-se, ca niște vedenii ale infernului, pe străzile orașelor în ruină. Deși lumea îi vedea, deși îi auzea, deși în primele luni după război s-au redeschis mormintele comune în care fuseseră îngropați mii de nevinovați, nu îi venea să creadă. Abominabila crimă depășea marginile verosimilului, popoarele ieșite din coșmar își doreau numai visul frumos al pîinii pașnice. Pe locurile înfiorătoarelor lagăre ale morții, au rămas sîrmele de oțel să le mănînce rugina, stîlpii de beton să-i acopere mușchiul, barăcile de zid, ori de lemn, să le macine cariile.

Căci oamenii vroiau să închidă ochii, să uite. Cu cît trecea timpul, cu atît nu mai vroiau să audă despre groaznicul coșmar, fugeau cît mai departe de locul martiriului, respingeau cartea care le amintea de acei ani negri, refuzau ei înșiși să-și mai povestească coșmarul. Doar în nopțile negre, culcați în paturile din căminele lor, se visau ticsiți în priciurile de la Auschwitz — visul pentru care scurgerea timpului n-a existat niciodată le reedita scene din lumea de care ziua se străduiseră atît de mult să fugă. S-au străduit, dar n-au putut uita. Au vrut mult să uite, și e știut că oamenii uită ușor. E un lucru care aparține naturii lor, dar și comodității.

Mauriac îmi spunea: „Oamenii caută să-și șteargă din memorie grozăviile lagărului. Granitul și marmura trebuie să-l impună ținerii de minte pentru totdeauna. Auschwitz-ul trebuie să arate lumii cum ura de rasă îl poate transforma pe om în fiară..."

„Ce monument ar putea fi demn de Auschwitz? se întreba o talentată scriitoare poloneză, fostă deținută în acel iad. Cît de durabil ar putea fi un astfel de monument? Flăcările mistuie cuvîntul scris și doar cu

ochii noștri am văzut monumente de granit înălțate pentru veșnicie, dar stropșite în țăndări de-abia ce fuseseră ridicate".

„Monumentul Auschwitz-ului trebuie să fie lumea noastră nouă, omul altfel educat!" l-am auzit pe un tînăr inginer silezian, căruia lagărul îi ucisese părinții.

„Sîntem în continuare amenințați — scria un redactor al ziarului german «Frankfurter Allgemeine Zeitung». Va fi suficient o creatură ca fostul comandant al lagărului, Hoess, care să compenseze spiritul de disciplină cu niște aplicații diabolice și căreia să i se pună la dispoziție un mare potențial tehnic, și dacă se va mai crea o situație de război, Auschwitz-ul va fi din nou posibil".

Acestui glas, reacțiunea i-a răspuns negru pe alb, la numai cincisprezece ani după război, în coloanele uneia din publicațiile neo-ss-iste din Austria „Der Angriff": „Tot ceea ce se scrie și se vorbește despre Auschwitz, nu e decît propagandă, minciuni sfruntate. Guvernul polonez intenționat a demolat fostele lagăre de la Majdanek și Auschwitz, pentru a construi crematorii reale și camere de gazare pe care să le folosească în scop propagandistic. Și doar toate acestea n-au fost în timpul războiului decît niște simple spălătorii. În privința vagoanelor cu încălțăminte smulsă din picioarele jertfelor, acestea nu sînt decît o mină de aur pentru guvernul polonez, setos de valută".

Auschwitz-ul a fost hidos, îngrozitor, atît de cumplit încît existența lui poate apare ca neverosimilă. Dar și mai hidos, și mai îngrozitor, și mai cumplit, și mai neverosimil a fost faptul că el a putut exista. Pînă la cea de a doua jumătate a secolului al XX-lea, Auschwitz-ul a fost cel mai teribil făt al molohului capitalist. Pe o bună parte din glob, molohul acesta încă mai există și încearcă din nou să fete. Trebuie castrat, sterilizat, stîrpit.

La 15 ani după război, supraviețuitorii Auschwitz-ului au cerut artiștilor lumii un monument al marti-

riului, luptei și morții celor patru milioane. Sute de artiști de pe toate continentele au început să plănuiască monumentul. Pe adresa muzeului din Auschwitz au sosit pînă în 1960, 426 de proiecte. Într-unul din blocurile fostului lagăr, acolo unde s-a consumat o parte din marea tragedie a celor patru milioane, au fost strînse, scoase din lăzile lor care purtau etichete din zeci de țări, statuile acelei tragedii. În blocul de cărămidă roșie a reînviat întreg Auschwitz-ul: în bronz, în piatră, ori în ghips... Mîini de lut cu degetele răschirate s-au ridicat spre cer în gesturi în care acuzarea se confunda cu chemarea la vigilență... Un drum de plăci de marmură neagră acoperă fosta rampă de descărcare de la Birkenau. Această lungă fișie de doliu pietrificat trece printre șirurile de barăci pînă la urna cu cenușă ridicată între fostele crematorii... Stînci grele, diforme, sugerînd silueta omului, risipite ici-colo, se înalță pe tot lungul drumului de la poarta fiorosului lagăr și pînă la crematorii. Pe piatră sînt scrise numele victimelor... O criptă subterană e înconjurată de scene de martiriu, în basorelief. Dintre ele crește un obelisc însoțit de o scară de piatră, al cărei sfîrșit se pierde în spațiu... Pe fosta cale ferată de la marginea rampei, unde au fost descărcate milioane de oameni aduși din 46 de țări ale lumii, s-a înșiruit un imens tren de granit. În piatra vagoanelor e săpat numele fiecărei țări pe unde a trecut trenul morții... Un zid negru, întrerupt ritmic, însoțit de grupuri statuare, duce de la porțile grele pînă la hornurile prăbușite...

Toate sînt proiecte pentru viitorul monument. Aparțin unor grupuri de sculptori polonezi, ruși, italieni, francezi, englezi, cehi, iugoslavi, greci, americani și australieni, în fruntea cărora se află cele mai reprezentative nume ale artelor plastice din aceste țări.

Dar nu despre ele vreau să vorbesc. Ci despre altele două, nepomenite între cele de mai sus. Unul aparține unui fost deținut la Auschwitz, om al cărui aspect, printr-o adevărată minune, a rămas chipeș și atrăgător — obraz curat, ochii albaștri colorați ca petalele de

cicoare, păr blond, ondulat, încadrînd o frunte înaltă, plină de seninătate. Celălalt, aparține unui arhitect anonim din Germania Federală, purtător al pseudonimului de „Niebelungianul". Acestuia din urmă nu i-am văzut chipul. Nici măcar nu i l-am putut imagina. Dar proiectul trimis de el mi-a spulberat orice îndoială asupra presupunerilor pe care le făcusem în privința trecutului său.

La Auschwitz nopțile încă sînt fioroase. Ziua tenebrele se retrag și locul înfioară și cutremură sufletul numai prin ceea ce ochiul vede. Dar noaptea, în lagărul pustiu, ochiul vede și ceea ce îi șoptesc mintea și întunericul negru, stăpîn peste locul în care parcă se scoală morții. Și totuși, în ceasurile tîrzii ale lumii acesteia de noapte și sumbre amintiri, ardea mereu, undeva sus, în podul unui bloc de fostă închisoare, o lampă. Lumina ei am văzut-o clipind ca o candelă, firavă, singuratică, aproape înghețată de răceala vastului mormînt, noapte de noapte, ca pe o stea polară pe cerul unei fioroase rătăciri.

Am descoperit-o pe neașteptate, atunci cînd ochii mei căutau cu ardoare un punct de reper care să însemne viață. Era o noapte de primăvară timpurie, cu cerul acoperit de nori, fără nici o stea, încît întregul pămînt părea o imensă galerie de mină subterană în care, brusc, se stinseseră toate luminile. Lagărul era pustiu și rece. Domneau peste el tăcerea și himerele mute ale amintirilor.

Săvîrșeam un sacrilegiu. Mergeam în această noapte printre blocurile fostului lagăr și rîdeam. Pare straniu, dar așa era. Acum, cînd îmi amintesc de acel lucru, mi se pare cu totul de necrezut. Ca ceva necugetat, nebunesc, aproape barbar. Și totuși, atunci nimic nu mi s-a părut mai firesc decît acel drum în noaptea adîncă de primăvară, printre blocurile reci, pustii, contopite cu întunericul, încremenite ca niște cavouri părăsite de viață, într-un imperiu al morții. Mergeam cu o fată. Avea optsprezece ani, nu-și mai amintea războiul și nici nu vroia să și-l amintească. Lucra în laboratorul

fotografic al muzeului instalat în fostul lagăr. Urma în particular cursurile unei facultăți de istorie din Cracovia. Se ducea în fiecare joi la Universitate, în vechiul oraș al Jagelonilor, de unde se întorcea veselă, împrospătată, cu amintiri de istorisit puținilor tovarăși de muncă de la Auschwitz, o săptămînă întreagă. Își făcea munca în laborator, unde zilnic trebuia să copieze, de pe filmele din filmoteca lagărului, sute de fotografii. Le-am văzut: chipurile foștilor deținuți la Auschwitz, pe care baia de revelator le readucea pe cartoanele albe ca dintr-o altă lume, făcîndu-le să apară treptat, dîndu-le consistență încetul cu încetul, scoțîndu-le ca din ceață, din ce în ce mai aproape, din ce în ce mai clare, pînă cînd luminile ochilor arși de flăcările crematoriilor se aprindeau pline de viață, într-o expresie comună: ceva straniu în care groaza se amesteca cu ura, cu strigătul de ajutor, cu amenințarea răzbunării.

Acum, noaptea, mergeam împreună spre blocul 11, „Blocul morții" unde, o dată cu încetarea vizitelor, o echipă de operatori cinematografici din Katowice turna un film. Fata cunoștea bine drumul, pentru ea întunericul nu exista, himerele se speriau de rîsul ei plin de viață, la auzul glasului ei care făcea frunzele mestecenilor să tremure ca la adierea zefirului, fugeau ascunzîndu-se în ungherele cele mai negre. Nici nu știu cînd am ajuns la blocul aflat în cel mai îndepărtat colț al lagărului. Am deschis ușa grea de fier, am intrat, am coborît în subsolul rece unde totul era scăldat în lumina albă orbitoare, a reflectoarelor. Se filma. Lumina abundentă care scotea în evidență fiecare detaliu al celulelor morții, a făcut să regret că nu-mi luasem aparatul fotografic.

— Păi du-te și ți-l ia ! mi-a spus fata.

— Mă duc, de ce nu ? i-am răspuns, sigur fiind că mă va însoți în labirintul cufundat în întuneric.

Dar fata m-a întrebat:

— Ai curaj singur?

Și m-am surprins răspunzîndu-i cu toată fermitatea:

— Sigur. Ce m-ar putea speria ?

Și am plecat.

Întunericul m-a cuprins în brațele sale și mai negru, și mai plin de tenebre. Știam că ieșind din „Blocul morții" trebuia să merg spre dreapta, pînă aproape de locul unde se afla spîzurătoarea în care a atîrnat, în 1947, călăul „suprem" al Auschwitz-ului — Rudolf Hoess. De acolo evitînd împrejmuirea de sîrmă ghimpată din jurul fostului lagăr de femei, trebuia să merg pe drumul care se deschidea în stînga, spre poarta deasupra căreia se afla fățarnica inscripție de la Auschwitz: „Arbeit macht frei".

Dar nu știu ce s-a petrecut cu mine. Am înțeles că mă rătăcisem abia cînd, după o nemăsurată orbecăială prin lagărul pustiu, m-am trezit într-un loc cu totul opus celui pe care îl căutam. Să spun că m-a cuprins spaima, că îmi venea să strig dar simțeam că glasul mi-a înghețat în gît. că vroiam să fug, dar ceva nevăzut nu mă lăsa să mă clintesc din loc, ori, odată smuls din inerție și pornit într-acolo unde credeam că exista ieșirea mult căutată, să mă izbesc o dată, de trei ori, de zece ori, în rețelele de sîrmă ghimpată care parcă tot mai mult se strîngeau în jurul meu, tot mai mult micșorau locul pe care puteam să mă mișc, în căutarea unei putințe de evadare din acea sinistră obsesie vecină cu coșmarul ? Și întunericul era numai ochi, mii, zeci de mii, milioane de ochi, sau de orbite goale, seci. lipsite de orice licăr, dar pretutindeni prezente. adunate acolo. pe locul martiriului lor, ca în orice noapte cînd totul la Auschwitz nu e altceva decît înceremenire și pustietate. Încercam să reconstitui puncte de reper în acel fund de ocean unde, imensa epavă de sîrmă ghimpată, beton și cărămidă se scufundase tîrînd în groaznicul ei naufragiu patru milioane de pasageri. Dar oricum alergam înotînd în beznă, mă loveam de aceleași lucruri pe care din imediata apropiere le recunoșteam ca pe niște stafii ale locului.

...Chilia sfîntului Kaduc, PUF-ul, morga, bazinul de înot cu schelele trambulinei, spînzurătoarea lui Hoess...

Chilia sfîntului Kaduc era ghereta fostului Rapportführer, un coteț de buldog, cu clopotniță în care atîrnă încă clopotul chemărilor la apel... Acolo își primea socoteala deținuților „contabilul" acestei prospere uzine a morții, un om sfrijit, rău, cu o față costelivă, cu ochi de cucuvea, dar cu mîini subțiri, cu degete fine care mînuiau la fel de bine cravașa ca și claviatura pianului „Steinbek" din clubul SS. Fusese poreclit „Sfîntul Kaduc" pentru cucernicia sa care îi stimula, probabil, simțul inventivității. Căci el a fost născocitorul tăvălugului ca instrument al morții — acel cilindru greu de oțel cu care se netezesc drumurile, dar care aici, la Auschwitz, sub ochii lui Kaduc, a fost folosit la strivirea, la zdrobirea, la stropșirea în sînge, oase fărîmate și carne tocată, deținuților care nu puteau să tragă după ei imensa greutate. Doisprezece oameni erau înhămați la tăvălug. Kaduc bătea măsura și toți trebuiau să pășească într-un pas, urnind din loc, pe drumurile Auschwitz-ului moartea de oțel și beton care, la numai cîțiva pași, le bătătorea urmele saboților de lemn. Pentru cine cădea, tăvălugul nu se oprea. Kaduc bătea mai îndîrjit măsura. Înfiorați, tovarășii de ham înșirați în lungul oistei monstrului pășeau și atunci, în urma cilindrului, nu rămînea decît o masă informă, însîngerată, lipsită de orice tresărire, încît nimic nu te-ar fi putut face să crezi că numai cu o secundă înainte, acea jalnică piftie de sînge și noroi scosese un ultim strigăt al disperării... Și în ziua cînd o mînă cutezătoare a scris pe ghereta cu clopot cuvintele: „Roagă-te pentru noi, sfinte Kaduc", tăvălugul nu s-a mai oprit din rostogolirea sa nimicitoare, din zori pînă noaptea tîrziu...

...PUF-ul, un bloc din fostul lagăr de femei, împrejmuit cu rețele de sîrmă ghimpată, prin care curentul trecea fără întrerupere, fusese una din cele mai diabolice născociri ale călăilor de la Auschwitz. Un bordel într-un... lagăr de exterminare. În 1943, după repetatele

înfrîngeri ale hoardelor hitleriste pe fronturile sovietice, în lupta care vlăguia tot mai mult mașina de război germană, munca sclavilor din marile lagăre de concentrare naziste era folosită ca una din principalele forțe de producție. Și la Auschwitz, unde durata de rezistență a unui deținut apt de muncă, din momentul sosirii și pînă al încolonării în șirurile care își așteptau rîndul la camerele de gazare, era cuprinsă între două săptămîni și două luni, Hoess a născocit această perfidă armă pentru ridicarea productivității: PUF-ul. Dintre deținutele sosite la Birkenau se recrutau cele mai tinere, cele mai frumoase și, după trecerea lor prin bordelul garnizoanei SS-iste, erau trimise aici, în mijlocul lagărului bărbătesc și vîrîte înapoia rețelelor de sîrmă prin care se scurgea moartea. Deținuților li se spunea că oricînd pot petrece acolo în mijlocul femeilor, o oră, dacă se remarcă în muncă, dacă sîrguința lor dovedește lui Herr PUF-Fuehrer că înfometatul de viață, de visuri, de iluzii, a fost îndeajuns de vrednic încît să i se poată da un bon galben pentru jalnicul paradis...

Și în timpul acesta, coșurile crematoriilor fumegau, fumegau fără întrerupere...

...In spînzurătoarea lui Hoess mai atîrnă încă sîrma de oțel, folosită o singură dată, dar îndeajuns de solidă pentru a-i legăna pe criminalii sustrași încă vigilenței popoarelor. Înainte de a fi adus aici, în ultimul său drum la Auschwitz. Rudolf Hoess în momentul cînd spînzurătoarea i-a pus capăt mîrșavei vieți avea 47 de ani — a stat aproape un an într-o închisoare din Cracovia. Acolo și-a scris autobiografia, o carte de două sute cincizeci de pagini, care, împreună cu declarațiile lui date în scris, formează un tom gros, ca o scriptură a infernului. Cartea aceasta s-a tradus și s-a editat după executarea sinistrului ei autor, într-o serie întreagă de țări și ea rămîne una din cele mai zguduitoare autodemascări a fascismului hitlerist. Cu cinismul bestiei care își vede soarta definitiv pecetluită, cu fățărnicia „înșelatului“ care își „regretă“ fărădelegile, mai mari ca oricare din fărădelegile cunoscute de omenire pînă

la el, Hoess ridică un colț al cortinei care acoperă scena Auschwitz-ului. Ne declară că o face cu sinceritate, din căință și dragoste pentru umanitate. Minte. Întrebat de unul din judecători dacă, ordonîndu-i-se, ar mai fi luat de la capăt șirul groaznicelor crime săvîrșite (cele mai sumbre adjective cunoscute de limba omenească nu sînt în stare să ilustreze îndeajuns oroarea Auschwitz-ului), Hoess a răspuns fără ezitare: „Da!" Pare neverosimil, și totuși, acesta i-a fost răspunsul. În fond, nu încerca decît să se justifice. Fusese în așa fel educat, în copilărie, în tinerețe, în anii de maturitate petrecuți în rîndurile elitei fasciste, încît, pasămite, nimic nu îl putea absolvi de ascultarea unui ordin superior, chiar și atunci cînd vedea clar că era pus să asasineze. Și după ce și-a încheiat bilanțul crimelor, strigă în obrazul umanității că, dacă i s-ar ordona încă o dată, ar lua-o de la capăt. E de mirare cum sîrma care l-a aninat de căpriorul spînzurătorii, nu s-a revoltat înainte de a i se împletici în jurul nemernicului grumaz și nu l-a plesnit peste față...

În lagăr, pe „Aleea mestecenilor" se află un bazin de înot cu trambulină. Totul, pentru „amuzamentul" deținuților. În timpul inspecțiilor Crucii Roșii Internaționale sau ale delegațiilor de gazetari, cînd totul se schimba ca într-un miracol, cînd pe priciuri sclipea albeața cearșafurilor, cînd fumul crematoriilor înceta vreme de cîteva ceasuri, bazinul se umplea cu apă și în el înotau „fericiții" pensionari ai lagărului model, pe frontispiciul căruia fuseseră înălțate cuvintele: „Munca te face liber". De ochii presei, în lagăr a avut cîndva loc și o nuntă, între un deținut austriac și o franțuzoaică adusă pe contul Reich-ului din țara ei și cununată cu muzică, în fabrica morții de la Auschwitz, unde mirilor li s-a rezervat pentru douăzeci și patru de ore, o celulă separată. Mirele n-a mai ieșit niciodată din Auschwitz, el a fost unul din capii mișcării de rezistență din lagăr, asasinat cu cîteva zile înainte de eliberare...

Orbecăiam în această lume fără ieșire, într-o noapte de primăvară din cel de al cincisprezecelea an de cînd

fantoma Auschwitz-ului nu mai era decît o fantomă, și retrăiam parcă în acele clipe un lucru pe care nu-l mai trăisem niciodată, dar care se identifica pe de-a-ntregul cu toată viața mea. Căutam. Mă loveam de rețelele de sîrmă, de ziduri, de ghereta sfîntului Kaduc, de picioarele trambulinei oscilînd pe marginea bazinului sec, de spînzurătoarea lui Hoess... Și cînd credeam că nu mai am decît o clipă pînă la nebunie, am zărit, în podul unuia din blocurile-închisoare, acel licăr de candelă. M-am îndreptat într-acolo, am dibuit intrarea, m-am urcat pe scările tocite, bîjbîind pereții încremeniți într-un întuneric sepulcral și m-am trezit în fața unei uși pe sub care se prelungea o dîră de lumină. Am intrat gîfîind, fără să mai bat. Era o mansardă lungă pe al cărei perete înclinat un om schița, cu cărbune, ceva ca un plan urbanistic. Lîngă el, privindu-l, se afla pictorul H. B. pe care l-am descris în povestirea „Obsesia". Văzîndu-mă dînd buzna, s-au oprit amîndoi și s-au întors spre mine.

— Ce e cu dumneata? m-a întrebat pictorul.

— M-am rătăcit!

— Cum asta?

— Nu știu. Noroc că am zărit lumina din pod... Altfel mi-e greu să vă spun ce s-ar fi petrecut cu mine.

Mi-au dat o dușcă de votcă și m-au lăsat să mă liniștesc. Ei au continuat să-și vadă de schița de pe perete. Cel care desena era un bărbat blond, de vreo patruzeci de ani, avea o față fină, ochii de un albastru clar, ireal de frumoși, parcă trăise toată viața numai printre flori. Am aflat mai tîrziu că e custodele muzeului și că se află de numai... douăzeci de ani la Auschwitz. Cinci i-a petrecut în lagăr ca deținut, iar ceilalți cincisprezece în același loc, ca îngrijitor al locului rămas spre a fi păstrat pentru viitorime. Și totuși ochii aceia... Era greu să crezi că de douăzeci de ani nu mai văzuseră decît zidurile și rețelele de sîrmă ghimpată ale Auschwitz-ului.

— Ce faceți aici? i-am întrebat.

Și-au văzut de lucru fără să-mi răspundă. Am repetat întrebarea. Același rezultat. Abia într-un tîrziu, cînd

le-am mărturisit că le înțeleg întrucîtva planul, pictorul mi-a răspuns:

— Dumneata ești în stare să ții un secret?

— Depinde, e într-adevăr un secret? Parcă n-ați desenat altceva decît planul fostului Birkenau.

— Și asta? m-a întrebat blondul, arătîndu-mi spre o ridicătură conică, înălțată în capătul rampei de la Birkenau, între ruinele crematoriilor 3 și 4.

— Seamănă cu o piramidă... sau așa ceva.

— E un gorgan... Un gorgan scit!

— De unde a răsărit acolo?

— Va răsări. Deocamdată e numai un proiect. Dar nu ne-ai răspuns la întrebare.

— Care, cea cu „secretul"?

— Da.

— Toată viața?

— Nu, pînă la concursul proiectelor de monument pentru Auschwitz.

— Mă leg. Acum am înțeles totul. Și ce va fi aici?

— Unde?

— În gorganul acesta.

— Să-i spunem? s-a întors blondul către pictor.

— Cum vrei. E proiectul dumitale.

— Cenușă... Cenușa omenească împrăștiată pe cîmpuri în jurul fostelor crematorii... Peste care pasc vacile... Peste care calcă oamenii... Cenușa de peste pămîntul pe care îl reclamă țăranii spre a-l ara și a semăna în el grîu... Zeci de hectare de cenușă! Va fi un gorgan uriaș ridicat pumn cu pumn de către toți cei ce vin la Auschwitz. Întocmai cum se ridicau monumentele milenare ale strămoșilor noștri.

— Și cum va arăta asta în mijlocul fostului lagăr?

— Nu mă întreba pe mine. Înțeleg doar că nici un monument clasic ori abstracționist nu va putea fi pe măsura Auschwitz-ului... Mă întrebi cum va arăta! Mi-e totuși greu să-mi închipui. Dar va trebui să se vadă... Să se cunoască, să reziste timpului, veacurilor... Gîndesc de mult acest plan, dar m-am apucat să-l schițez numai de cîteva zile... De cînd la Auschwitz a sosit un plic

voluminos, din Germania Federală. Conținea schița unui proiect de monument, semnat „Nibelungianul". Știi ce cuprinde acest proiect? Nimic mai mult, nici mai puțin decît spargerea digurilor de pămînt dintre Vistula și Sola, în așa fel ca apa să inunde totul, să acopere Auschwitz-ul și pe locul acesta să apară un lac... Un simplu lac, pe fundul căruia să se știe că a fost cîndva lagărul... Cine crezi că poate fi acest „nibelungian"? Eu nu știu. Dar înțeleg. Înțelege și pictorul. Și cred că înțelegi ușor și dumneata. După el, Auschwitz-ul trebuie să dispară. Artiștii lumii îi pregătesc monumente pentru veșnicie, iar „nibelungianul" cere sfințirea locului cu invazia apelor. Astfel, ne spune el, nu vom întina cu pașii noștri acest loc sacru. În schimb ne vom plimba cu barca pe deasupra lui!

Am auzit rîsul sarcastic al blondului și atunci, în ochii lui albaștri, curați ca cerul, s-a aprins o scînteie de ură. O vreme, n-a mai scos nici o vorbă. Abia tîrziu, după ce măsurase podul de zeci de ori cu pași apăsați, l-am auzit reluînd:

— Eu lucrez aici și văd cum se năruie totul. Barăcile se prăbușesc, terenul nu e prin nimic inviolabil, noaptea e cutreierat de răufăcători și nimic nu îi poate păstra intactă sanctitatea de mormînt colectiv a patru milioane de oameni... Întîi trebuie strînsă cenușa... Ridicată într-o piramidă imensă aici, în capătul rampei unde trenurile își descărcau povara adusă din zeci de țări ale lumii. Așa se vede clar finalitatea acestui drum. În jurul lui se va ridica un brîu de granit, în care sculptorii să sape scene din martiriul jertfelor. Am prevăzut o intrare în gorgan, în inima căruia să fie înscrise cuvintele de prevenire pentru cei ce ar încerca să repete Auschwitz-ul. Omul va intra aici, va citi aceste cuvinte și va ști că deasupra lui se înalță muntele de cenușă crescut din patru milioane de semeni ai lui... În stînga și în dreapta, ruinele crematoriilor străjuind acest sinistru făt al lor... Pe drumul pînă la acest gorgan se pot pune orice monumente... Trenul de granit, plăcile de marmură neagră, ori siluetele omenești cioplite în

piatră... Orice, dar cenușa să fie strînsă. Și mai e ceva. Privește în jur: am refăcut zidul împrejmuitor. Dar nu va fi un simplu zid... Ci... Pictore, asta crezi că i-o pot spune ?... În fine, tot știe principalul... Va fi „zidul plîngerii" din legendele religioase evreiești. Aici au fost asasinați milioane de evrei. Și avem de împrejmuit patruzeci de hectare, locul mormîntului lor comun, mai sacru pentru ei decît cel mai sacru loc de pe pămînt. Vom cere familiilor care și-au pierdut aici frații și surorile, părinții, fiii ori fiicele, să ne trimită numele celui ce nu li s-a mai întors de la Auschwitz, pentru a-l înscrie pe cărămida din care se va înălța acest „zid al plîngerii". Celor care au murit necunoscuți, le vom săpa în lutul ars numărul și semnul lor de deținut la Auschwitz... Acesta să le fie monumentul...

Am privit îndelung, într-o tăcere vecină cu încremenirea, schița făcută cu cărbunele în podul unuia din blocurile de la Auschwitz. Afară totul era cufundat în liniște, și lumina ce pătrundea prin fereastra tăiată în acoperișul fostei închisori veghea această tăcere, ca o candelă pîlpîitoare.

Cînd am ieșit, mijeau zorii.

AVERTISMENT . . .
MAMA . . . . . .
OBSESIA . . . . . .
EVRIKA! . . . . . .
JURNALUL NESCRIS AL ANNEI FR
COȘMARUL . . . . . .
SCRISORI DE DINCOLO DE VIAȚĂ 116
CĂUTAȚI-L PE VICTOR ROTH 135
ÎNTÎLNIREA 159
MONUMENTUL 183

Nr. 4825
Redactor de carte : Const. Măciucă
Tehnoredactor : V. Biriș
Corector : L. Iacob

Dat la cules 26.VII.960. Bun de tipar 21.IX.960. Tiraj 26.100 ex. broșate și 1.040 ex. cartonate. Hîrtie semivelină de 65 gr. m.p. Coli de tipar 12,5. Coli de editură 9,5. Format 32;84×108. Com. editurii 4659. Ediția I. A. 0 456. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 (R)

Tiparul executat sub com. nr. 1243 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN". București — R.P.R.

Lei 4,25

EDITURA
TINERETULUI